

Försäkrings- rörelse i förändring

Ur KB:s samlingar

Digitaliserad år 2014

National Library
of Sweden

Delbetänkande av
Försäkringsutredningen

SOU 1993:108

Försäkrings- rörelse i förändring

Delbetänkande av
Försäkringsutredningen

SOU

1993:108

Ref KB Occ SOU

1998-108

1

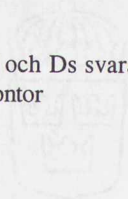
Statens offentliga utredningar
1993:108
Finansdepartementet

Försäkringsrörelse i förändring 2

Delbetänkande av Försäkringsutredningen
Stockholm 1993

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes, Offentliga Publikationer, på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningskontor

Beställningsadress: Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Fax: 08-20 50 21
Telefon: 08-690 90 90

FÖRSÄKRINGSFÖRETAG
FÖRENINGAR

NORSTEDTS TRYCKERI AB
Stockholm 1994

ISBN 91-38-13498-5
ISSN 0375-250X

Företagskatalog av Företagskatalog
Stockholm 1994

Innehåll

Sammanfattning	7
Författningsförslag	9
1 Förslag till lag om ändring i försäkringsrörelse- lagen (1982:713).	9
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1950:272) om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige	23
1 Inledning	33
2 Svenska förhållanden	37
2.1 Inledning	37
2.2 Grunder för försäkringsverksamheten m.m.	38
2.3 Premiesättning m.m. i trafikförsäkringsrörelse.	49
3 EG:s bestämmelser m.m.	55
3.1 Inledning	55
3.2 Förbudet mot förhandsgodkännande av premietariffer m.m.	56
3.3 Beräkning av försäkringstekniska skulder m.m.	58
3.4 Bestämmelser som tillgodoser allmänna hänsyn	61
4 Förhållanden i några europeiska länder.	63
4.1 Inledning	63
4.2 Beräkning av försäkringstekniska skulder m.m.	63
4.3 Premiesättning m.m. för ansvarsförsäkring för motorfordon	71
5 Grunder för försäkringsverksamheten m.m.	77
5.1 Inledning	77
5.2 Ordningen med stadfästelse av grunder	78
5.3 Grundernas betydelse som avtalsinnehåll	81
5.4 Skyldighet att upprätta grunder.	84
5.5 Tillsynen över grunderna	86
5.6 Några avtalsrättsliga frågor	88
5.7 Beräkning av försäkringspremier och premiereserv i livförsäkringsrörelse	89
5.8 Särskilt om utländska försäkringsföretag	92
5.9 Övergångsfrågor	93

6 Placeringsreglernas tillämpningsområde	95
6.1 Inledning	95
6.2 Skyddsvärda medel i livförsäkring	96
6.3 Konsekvenser av en anpassning till EG:s regler	99
6.4 Jämförelse med återbäringssystemen i Danmark och Storbritannien.	101
6.5 Slutsatser	103
7 Premiesättning m.m. i trafikförsäkringsrörelse	111
7.1 Inledning	111
7.2 Nuvarande regelns överensstämmelse med principen om produktfrihet	112
7.3 Något om premiesättningen efter en avreglering	118
7.4 Tillsynen över premiesättningen	120
8 Specialmotivering	123
8.1 Förslaget till lag om ändring i försäkrings- rörelselagen (1982:713)	123
8.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1950:272) om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige.	139
Bilaga	147
Särskilda yttranden.	155
Särskilt yttrande av ordföranden Bertil Bengtsson	155
Särskilt yttrande av experterna Olov Hertzman, Jarl Symreng och Åke Unneryd	155

Till statsrådet

Genom beslut den 20 september 1990 bemyndigade regeringen dåvarande statsrådet Erik Åsbrink att tillkalla en kommitté med högst fem ledamöter med uppdrag att utreda vissa frågor på försäkringsområdet samt föreslå ändringar i försäkringsrörelselagstiftningen.

Med stöd av bemyndigandet tillkallades samma dag som ledamöter dåvarande justitierådet Bertil Bengtsson (ordförande), professorn Mats Persson, numera konsulterande aktuarien Yngve Pettersson, docenten Staffan Viotti och numera vice verkställande direktören Per Welin.

Att som experter biträda kommittén förordnades fr.o.m. den 15 oktober 1990 verkställande direktören Olov Hertzman, chefjuristen Jarl Symreng och numera rådmannen Ann-Christine Lindeblad, fr.o.m. den 21 januari 1991 numera rådmannen Stellan Fors, fr.o.m. den 14 februari 1991 ekonomen Lennart Gullbjörk, fr.o.m. den 12 mars 1991 bankokommissarien Lars Hansson, fr.o.m. den 27 februari 1992 filosofie doktorn Björn Palmgren, fr.o.m. den 17 mars 1992 f.d. chefaktuarien Åke Unneryd, fr.o.m. den 1 september 1992 numera departementsrådet Håkan Nyholm, fr.o.m. den 21 december 1992 departementsrådet Peter Kindlund och fr.o.m. den 25 januari 1993 docenten Lars Nyberg.

Till sekreterare åt kommittén förordnades fr.o.m. den 1 oktober 1990 departementssekreteraren Margareta Kettis och fr.o.m. den 1 juli 1991 hovrättsassessorn Åke Thimfors. Genom beslut den 20 december 1990 entledigades Ann-Christine Lindeblad som expert och förordnades att biträda kommittén som sekreterare. Sedan Ann-Christine Lindeblad begärt entledigande från uppdraget som sekreterare förordnades hon att fr.o.m. den 1 januari 1992 biträda kommittén som expert.

Kommittén har antagit namnet Försäkringsutredningen.

Kommittén har tidigare avgivit ett delbetänkande, nämligen Försäkringsrörelse i förändring 1 (SOU 1991:89).

Kommittén, som ålagts att med förtur behandla frågor som berörs av den västeuropeiska integrationen, har funnit det lämpligt att i ytterligare

ett delbetänkande behandla ämnen som påkallas av EG-direktiven på försäkringsområdet. Detta betänkande, Försäkringsrörelse i förändring 2, överlämnas härmed.

Vi fortsätter nu med övriga delar av utredningsuppdraget, vars resultat vi har för avsikt att presentera i ett slutbetänkande.

Stockholm den 16 december 1993

Bertil Bengtsson

Mats Persson

Staffan Viotti

Yngve Pettersson

Per Welin

/Margareta Kettis

Åke Thimfors

Sammanfattning

I detta betänkande föreslås främst vissa mera brådskande ändringar i försäkringsrörelselagstiftningen föranledda av EG:s tredje skade- och livförsäkringsdirektiv. Vår avsikt är att under år 1994 behandla återstående frågor som faller inom uppdraget i ett slutbetänkande.

Enligt nuvarande regler skall vid alla former av långvarig försäkring, framför allt livförsäkring, i princip upprättas grunder, som är bindande för försäkringsbolagens verksamhet. Grunderna reglerar till stor del beräkningen av bl.a. premiereserv, försäkringspremier och återköpsvärden, men innehåller också bestämmelser av direkt betydelse för försäkringsavtalet. Genom att grunderna skall stadfästas efter prövning av regeringen eller Finansinspektionen har kraven på soliditet och skälighet beträffande premier och andra villkor ansetts bli tillgodosedda. Enligt EG:s tredje försäkringsdirektiv får emellertid inte föreskrivas något krav på förhandsgodkännande av grunder eller försäkringsvillkor. I enlighet härmed föreslår vi att bestämmelserna om stadfästelse av grunder avskaffas. En sådan avreglering är väl förenlig med vår allmänna inställning och innebär enligt vår mening inte att man äventyrar de syften systemet med grunder skall tillgodose. Grundernas betydelse för tillsynen får vi emellertid anledning att återkomma till i vårt fortsatta arbete.

Kontrollen över livförsäkringsgrundernas innehåll får tills vidare ske genom att de skall inges till Finansinspektionen senast när de börjar användas, något som är tillåtet enligt EG:s regler. Samtidigt föreslår vi att bestämmelser som rör enskilda försäkringsavtal skall tas in direkt i avtalsvillkoren, medan grunderna i fortsättningen skall behandla bolagens försäkringstekniska riktlinjer. Övergångsvis skall emellertid de nuvarande bestämmelserna om grundernas innehåll i princip tillämpas på gamla försäkringar.

I betänkandet har vi vidare haft att ta ställning till frågan om tillämpningsområdet för de nya placeringsregler för försäkringsbolag som enligt vad som föreslagits i promemorian Ds 1993:57 skall träda i kraft samtidigt med den lagstiftning vi föreslår. Enligt tredje generationens försäkringsdirektiv får särskilda placeringsrestriktioner bara gälla medel motsvarande försäkringstekniska skulder, inte andra medel. Problemet för vår del har framför allt varit om det med EG:s synsätt är möjligt att tillämpa placeringsreglerna också i fråga om sådana återbäringsmedel som ännu inte garanterats enskilda försäkringstagare, men som anses tillhöra dem gemensamt. Sådana medel redovisas för närvarande i åter-

bäringsfonden, vilken enligt gällande svenska regler inte är en försäkringsteknisk skuld. Fonden kan samtidigt tas i anspråk för att täcka förluster. EG-direktiven ger emellertid ingen klar vägledning i frågan.

Med hänsyn till att vi i vårt fortsatta arbete skall behandla bl.a. frågan om principerna för försäkringstekniska reserveringar har vi valt att nu föreslå en lösning som innebär att de särskilda placeringsreglerna tills vidare tillämpas på försäkringstekniska skulder enligt gällande definition. Samtidigt föreslår vi att Finansinspektionen får möjlighet att gripa in om ett försäkringsbolag vid placering av återbäringsmedlen skulle åsidosätta vederbörliga riskspridningskrav. Detta alternativ har vi funnit vara den enklaste och minst ingripande övergångslösningen.

Vi har vidare funnit att vissa frågor rörande trafikförsäkring måste tas upp vid en harmonisering med EG:s försäkringsregler. Övervägande skäl synes tala för att nuvarande föreskrifter om riskklassindelning och premieberäkning inte är förenliga med den princip om produktfrihet som gäller inom EG, och vi har därför föreslagit att bestämmelserna härom slopas. Dessutom har vi föreslagit att kravet på förhandsanmälan av trafikförsäkringspremier skall utgå.

Utöver vad som nu sagts föreslår vi vissa andra smärre ändringar i lagstiftningen om försäkringsrörelse, vilka huvudsakligen innebär en anpassning till vissa detaljer i EG:s reglering eller följdändringar till de reformförslag som här har omtalats.

Författningsförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)

Härigenom föreskrivs i fråga om försäkringsrörelselagen (1982:713)

dels att 7 kap. 5-7 §§ skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 2 kap. 6 § skall betecknas 7 kap. 3 §, 7 kap. 2 § skall betecknas 7 kap. 4 §, 7 kap. 3 § skall betecknas 7 kap. 5 §, 7 kap. 4 § skall betecknas 7 kap. 6 § och 7 kap. 8 § skall betecknas 7 kap. 7 §,

dels att 1 kap. 5 och 10 §§, 2 kap. 3-5, 8 och 18 §§, 7 kap. nya 3-7 §§ och 15 §, 8 kap. 8 §, 10 kap. 5 § samt 12 kap. 8 och 13 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas två nya paragrafer, 7 kap. 2 och 8 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

5 §¹

Bestämmelserna om livförsäkring, med undantag för 1 kap. 8 a § samt 7 kap. 22, 23 och 26 §§,

- får tillämpas för skadeförsäkringar som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 1 och 2 samt för avgångsbidragsförsäkringar,
- behöver inte tillämpas för sådana livförsäkringar som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klasserna 1 b och 4 om premien är beräknad och bestämd för längst fem år.

Bestämmelserna om livförsäkring, med undantag för 1 kap. 8 a § samt 7 kap. 22, 23 och 26 §§,

- får tillämpas för skadeförsäkringar som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 1 och 2 samt för avgångsbidragsförsäkringar,
- behöver, *utom 7 kap. 2 §*, inte tillämpas för sådana livförsäkringar som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klasserna 1 b och 4 om premien är beräknad och bestämd för längst fem år.

Ersättning, som utges i form av livränta eller sjukränta, tillhör endera livförsäkring eller annan försäkring beroende på vilket av dessa slag av försäkringar som har meddelats. Har en sådan ränta inköpts i ett livförsäkringsbolag, skall den dock i detta bolag höra till livförsäkring.

¹Senaste lydelse 1993:1304.

Nuvarande lydelse

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 2 kap. 3 och 4 §§, 7 kap. 9, 9 a, 10 a och 11 §§, 8 kap. 18 § samt 14 kap. 7, 21 och 24—28 §§.

Föreslagen lydelse

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 7 kap. 2, 9, 9 a, 10 a och 11 §§, 8 kap. 18 § samt 14 kap. 7, 21 och 24—28 §§.

10 §²

I fråga om livförsäkringar, som gäller endast för dödsfall och meddelas för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, får undantag medges från bestämmelserna om livförsäkring. Från bestämmelserna om förbud mot fondemission i 4 kap. 1 § och vinstutdelning i 12 kap. 2 § samt bestämmelserna om kapitalbas, garantibelopp och solvensmarginal i 1 kap. 8 a § samt 7 kap. 22, 23 och 26 §§ får dock undantag inte medges.

I fråga om livförsäkringar, som gäller endast för dödsfall och meddelas för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, får undantag medges från bestämmelserna om livförsäkring. Från bestämmelserna om förbud mot fondemission i 4 kap. 1 § och vinstutdelning i 12 kap. 2 §, *bestämmelserna om beräkning av premiereserv* i 7 kap. 2 § samt bestämmelserna om kapitalbas, garantibelopp och solvensmarginal i 1 kap. 8 a § samt 7 kap. 22, 23 och 26 §§ får dock undantag inte medges.

Undantag från denna lag får medges i fråga om mottagna återförsäkringar, i den mån det prövas skäligt. Undantag för ett mottagande bolag som avses i fjärde stycket 3 skall vara förenligt med Sveriges förpliktelser i fråga om direkt försäkring enligt avtalet den 2 maj 1992 om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Om ett försäkringsbolag driver rörelse i utlandet, får sådana avvikelser från denna lag medges som föranleds av hänsyn till utländsk rätt eller rättstillämpning.

I fråga om skadeförsäkringar får undantag från denna lag medges för

1. ömsesidiga försäkringsbolag som driver skadeförsäkringsrörelse under förutsättning att verksamheten inte omfattar kredit- eller borgensförsäkring eller annan ansvarsförsäkring än sådan som enligt 2 kap. 3 a § tredje stycket behandlas som underordnad, att den årliga premieinkomsten från skadeförsäkringsrörelsen inte överstiger ett belopp motsvarande en miljon ecu samt att minst hälften av denna premieinkomst härrör från bolagets delägare,

²Senaste lydelse 1993:1304.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2. lokala skadeförsäkringsbolag som meddelar endast försäkring enligt 2 kap. 3 a § första stycket klass 18 (assistans) i form av naturaförmåner och vilkas årliga premieinkomst inte överstiger ett belopp motsvarande 200 000 ecu,

3. ömsesidiga försäkringsbolag som enligt avtal med ett annat sådant bolag (det mottagande bolaget) fullt ut återförsäkrar alla sina avtal om direkt försäkring eller överlåter samtliga sina förpliktelser enligt försäkringsavtalen.

Medgivanden enligt första-fjärde styckena lämnas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av Finansinspektionen.

2 kap.

3 §³

Stiftarna skall upprätta en bolagsordning som skall underställas regeringen för stadfästelse. Till ansökan om koncession skall fogas en plan för den tilltänkta verksamheten. *Avser bolagets rörelse sådan försäkring för vilken grunder skall upprättas enligt 6 § eller därför att med stöd av 1 kap. 5 § bestämmelserna om livförsäkring tillämpas skall grunderna fogas till verksamhetsplanen.* Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela föreskrifter om vad verksamhetsplanen skall innehålla.

Regeringen prövar att bolagsordningen *och grunderna* överensstämmer med denna lag och med andra författningar samt om och i vad mån särskilda bestämmelser behövs med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet.

Regeringen stadfäster bolagsordningen *och grunderna samt* beviljar koncession, om den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven på en sund försäkringsverksamhet. Koncession beviljas tills vidare eller, om särskilda omständigheter föranleder detta, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver till det löpande

Stiftarna skall upprätta en bolagsordning som skall underställas regeringen för stadfästelse. Till ansökan om koncession skall fogas en plan för den tilltänkta verksamheten. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela föreskrifter om vad verksamhetsplanen skall innehålla.

Regeringen prövar att bolagsordningen överensstämmer med denna lag och med andra författningar samt om och i vad mån särskilda bestämmelser behövs med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet.

Regeringen stadfäster bolagsordningen och beviljar koncession, om den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven på en sund försäkringsverksamhet. Koncession beviljas tills vidare eller, om särskilda omständigheter föranleder detta, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver till det löpande räkenskapsårets slut. Kon-

³Senaste lydelse 1993:1304.

Nuvarande lydelse

räkenskapsårets slut. Koncession får inte vägras av det skälet att det inte behövs något ytterligare försäkringsbolag.

Vid förlängning av en koncession som har beviljats ett försäkringsbolag för bestämd tid gäller första-tredje styckena i tillämpliga delar.

Föreslagen lydelse

cession får inte vägras av det skälet att det inte behövs något ytterligare försäkringsbolag.

4 §⁴

Om bolagsordningen *eller grunderna* ändras skall även ändringen stadfästas. Regeringen kan uppdra åt Finansinspektionen att i regeringens ställe meddela stadfästelse i sådana fall som inte är av principiell betydelse eller som i övrigt inte är av synnerlig vikt.

Avser ändringen en utvidgning av bolagets rörelse eller en väsentlig omläggning av rörelsen, gäller i övrigt 3 § första-tredje styckena i tillämpliga delar.

Om bolagsordningen ändras skall även ändringen stadfästas. Regeringen kan uppdra åt Finansinspektionen att i regeringens ställe meddela stadfästelse i sådana fall som inte är av principiell betydelse eller som i övrigt inte är av synnerlig vikt.

5 §⁵

Bolagsordningen skall ange
för samliga försäkringsbolag

1. bolagets firma,
2. den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte,
3. föremålet för bolagets verksamhet, varvid det särskilt skall anges om verksamheten skall avse såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,
4. området för verksamheten, om det gäller direkt försäkring i Sverige,
5. i förekommande fall, att bolaget skall driva försäkringsrörelse i utlandet,
6. antalet eller lägsta och högsta antalet av de styrelseledamöter, revisorer och eventuella styrelsesuppleanter, som får utses av bolagsstämman, samt tiden för styrelseledamöternas och revisorerens uppdrag,
7. sättet att sammankalla bolagsstämman,
8. vilka ärenden som skall förekomma på den ordinarie stämman,
9. de regler enligt vilka bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst,
10. i vilken utsträckning bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring, *om det gäller annan försäkring än livförsäkring,*
10. i vilken utsträckning bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring,

⁴Senaste lydelse 1993:1304.

⁵Senaste lydelse 1993:1304.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse**för försäkringsaktiebolag*

11. aktiekapitalet eller, om detta utan ändring av bolagsordningen skall kunna bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet inte får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet,

12. aktiernas nominella belopp,

för ömsesidiga försäkringsbolag

13. garantikapitalet,

14. regler för hur rösträtten skall utövas och hur beslut skall fattas på bolagsstämman, varvid särskilt skall anges om och i vilken utsträckning delägarnas rösträtt skall utövas genom utsedda delegerade samt i vilken utsträckning rösträtt skall tillkomma garanterna,

15. intill vilket belopp och i vilken ordning delägarna är personligen ansvariga för bolagets förpliktelser, om inte uteslutande bolagets tillgångar svarar för bolagets förpliktelser,

16. antal och sammanlagt belopp av de försäkringar som skall vara tecknade innan bolaget kan anses bildat,

17. vilken begränsning som skall gälla för mottagen återförsäkring i förhållande till den direkta försäkringen, om verksamheten avser såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,

18. i vilken ordning garanterna skall betala in det tecknade garantikapitalet samt

19. om och i vilken ordning ränta skall betalas på garantikapitalet och vinst delas ut till garanterna och i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas.

8 §⁶

Teckning av aktier eller för ömsesidiga försäkringsbolag teckning av försäkringar i bolaget skall ske på teckningslistan i original eller avskrift. Till teckningslistan skall fogas avskrifter av koncessionsbeslutet, bolagsordningen och de grunder som anges i 6 §.

Teckning av aktier eller för ömsesidiga försäkringsbolag teckning av försäkringar i bolaget skall ske på teckningslistan i original eller avskrift. Till teckningslistan skall fogas avskrifter av koncessionsbeslutet och bolagsordningen.

Har aktier eller försäkringar tecknats på annat sätt kan teckningen inte göras gällande av bolaget, om tecknaren anmäler felet hos Finansinspektionen före bolagets registrering.

Har aktier eller försäkringar tecknats med villkor, är teckningen ogiltig. Har ogiltigheten inte anmälts hos Finansinspektionen före bolagets registrering, är dock tecknaren bunden fastän han inte kan återopå villkoret.

⁶Senaste lydelse 1991:1767.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*18 §⁷

Innan försäkringsbolaget har registrerats, kan det inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter. Det kan inte heller söka, kära eller svara inför domstol eller någon annan myndighet. Styrelsen kan dock föra talan i mål rörande bolagsbildningen och i övrigt vidta åtgärder för att erhålla de teknade aktiebeloppen eller de belopp som tecknats som garantikapital.

För en åtgärd som vidtas på bolagets vägnar före registreringen svarar de som har deltagit i åtgärden eller beslutet om denna solidariskt. När bolaget har registrerats, övergår ansvaret på bolaget, om förpliktelsen följer av bolagsordningen, teckningslistan eller *grunderna* eller *ha* tillkommit efter det att bolaget har bildats.

För en åtgärd som vidtas på bolagets vägnar före registreringen svarar de som har deltagit i åtgärden eller beslutet om denna solidariskt. När bolaget har registrerats, övergår ansvaret på bolaget, om förpliktelsen följer av bolagsordningen eller teckningslistan eller *har* tillkommit efter det att bolaget har bildats.

Har ett avtal för bolaget slutits före registreringen med en medkontrahent som visste att bolaget inte var registrerat, kan denne, om något annat inte följer av avtalet, frånträda detta endast

1. om bolaget inte har anmälts för registrering inom den tid som föreskrivs i 13 § eller

2. om Finansinspektionen genom ett lagakraftgående beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av bolaget.

Visste medkontrahenten inte att bolaget var oregistrerat, kan han frånträda avtalet innan bolaget har registrerats.

7 kap.

2 §

Premiereserven för livförsäkringsrörelsen skall beräknas så att den alltid motsvarar summan av premiereserverna för varje försäkring ökad med ett för bolaget gemensamt beräknat särskilt tillägg som anses behövligt för att möta förluster genom att försäkringar upphör i förtid. Premiereserven för en försäkring utgör skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för försäkringen och det förväntade kapitalvärdet av de premier bolaget ytterligare kan ha att uppbära för

⁷Senaste lydelse 1993:1304.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

försäkringen (prospektiv beräkningsmetod). Annan aktuariellt vedertagen beräkningsmetod får användas om premiereservens storlek med en sådan metod motsvarar minst den som erhålls enligt den prospektiva beräkningsmetoden eller om den metoden inte är möjlig att tillämpa för försäkringen. Beräkningen skall grundas på sådana antaganden som sägs i 5 § första och andra styckena.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddelar närmare föreskrifter om beräkning av premiereserv för livförsäkringsrörelsen. Föreskrifterna skall, om det inte med hänsyn till försäkringarnas beskaffenhet finns anledning till undantag, ange högsta tillåtna antaganden om räntefot för varje försäkring.

3 §⁸

För livförsäkringar skall, om det inte med hänsyn till försäkringarnas särskilda natur finns anledning till undantag, grunder upprättas för

1. beräkning av försäkringspremier,
2. beräkning av premiereserv,
3. försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev,
4. belåning av försäkringsbrev hos bolaget,
5. verkan av underlåtenhet att betala premie,
6. försäkringstagarens rätt när försäkringen i andra fall än som avses i 3 eller 5 upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet,
7. återbäring till försäkringstagarna,

För livförsäkringar skall grunder upprättas för

1. beräkning av försäkringspremier och premiereserv,
2. beräkning av tekniska återköpsvärden, samt
3. återbäring till försäkringstagarna.

⁸Senaste lydelse av förutvarande 2 kap. 6 § 1993:1304.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

8. *skyldighet att teckna återförsäkring och*

9. *förrättning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.*

Om andra skadeförsäkringar än sådana beträffande vilka bestämmelserna om livförsäkring tillämpas med stöd av 1 kap. 5 § skall meddelas för längre tid än tio år, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv för försäkringarna liksom för bestämmande av försäkringstagarnas rätt när försäkringen upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet.

För sådan livränta eller sjukränta, som enligt 1 kap. 5 § tillhör annan försäkring än livförsäkring, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv och rätt till återköp.

Om grunder för livförsäkring finns ytterligare bestämmelser i 7 kap. 2-8 §§ och 12 kap. 8 § andra stycket vilka i tillämpliga delar även gäller för premiereservgrunder enligt tredje stycket.

Om andra skadeförsäkringar än sådana beträffande vilka bestämmelserna om livförsäkring tillämpas med stöd av 1 kap. 5 § skall meddelas för längre tid än tio år, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv för försäkringarna. *Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får medge undantag härifrån, om det med hänsyn till försäkringarnas särskilda natur finns anledning till det.*

För sådan livränta eller sjukränta, som enligt 1 kap. 5 § tillhör annan försäkring än livförsäkring, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv och tekniska återköpsvärden.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om utformningen av grunderna.

4 §

De grunder som nämnts i 2 kap. 6 § skall avse att trygga bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal och att meddela försäkringar till en kostnad som är skäligen med hänsyn till försäkringens art.

Om grunderna inte längre fyller det avsedda ändamålet skall styrelsen och verkställande direktören genast vidta åtgärder för att *ändra* grunderna *ändrade*.

De grunder som nämnts i 3 § skall avse att trygga bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal och att meddela försäkringar till en kostnad som är skäligen med hänsyn till försäkringens art.

Om grunderna inte längre fyller det avsedda ändamålet skall styrelsen och verkställande direktören genast vidta åtgärder för att *ändra* grunderna.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Grunderna för beräkning av försäkringspremier (premiegrunderna) och premiereserv (premiereservgrunderna) för livförsäkringsrörelsen skall innehålla antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader. Grunderna får också innehålla föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg.

Grunderna för beräkning av försäkringspremier (premiegrunderna) och premiereserv (premiereservgrunderna) för livförsäkringsrörelsen skall innehålla *de* antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader *som krävs för beräkningen*. Grunderna får också innehålla föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg.

Antagandena om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader skall väljas så att de kan anses vart för sig betryggande för det slag av försäkringsrörelse som det är fråga om. Avvikelser från kravet att varje antagande för sig skall vara betryggande får dock ske om det i grunderna finns föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg som föranleder detta.

Premiereservgrunderna skall bestämmas så att premiereserven alltid utgör summan av

1. *skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för löpande försäkringar och det förväntade kapitalvärdet av de premier bolaget ytterligare kan ha att uppbära för dessa försäkringar och*

2. *det belopp som anses behövt för att möta förluster genom att försäkringar upphör i förtid.*

Om premiegrunderna innehåller föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg, skall premiereservgrunderna ange på vilket sätt hänsyn skall tas till dessa säkerhetstillägg när kapitalvärdet av framtida utgifter beräknas.

Premiereservgrunderna skall innehålla regler för beräkning av den del av premiereserven som skall anses belöpa på varje försäkring. Vid bedömning av frågan huruvida ändring av premiereservgrunderna för redan tecknade försäkringar bör ske, skall för varje antagande hänsyn tas till den säkerhet som finns i övriga antaganden för ifrågavarande försäkringar samt till storleken av de särskilda säkerhetstilläggen.

Vid bedömning av frågan huruvida ändring av premiereservgrunderna för redan tecknade försäkringar bör ske, skall för varje antagande hänsyn tas till den säkerhet som finns i övriga antaganden för ifrågavarande försäkringar samt till storleken av de särskilda säkerhetstilläggen.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Första-tredje styckena gäller i tillämpliga delar även för premiereservgrunder enligt 3 § tredje stycket.

6 §

Om det på grund av ändrade förhållanden krävs en väsentlig ökning av premiereserven för redan tecknade livförsäkringar, får särskilda premiereservgrunder (övergångsgrunder) *stadfästas* för en bestämd tid.

Har bolaget tillfälligt lidit avsevärd förlust till följd av att tillgångarna sjunkit i värde eller dödligheten överstigit vad som har antagits i grunderna eller genom andra liknande omständigheter, får övergångsgrunder dessutom *stadfästas*, om det inte finns anledning att anta att bolaget skall råka på obestånd och om grunderna kan anses främja försäkringstagarnas intresse.

I övergångsgrunderna får, utan hinder av bestämmelserna i 3 § om premiereservgrunder, föreskrivas att vid beräkning av premiereserven det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter skall minskas med kapitalvärdet av den vinst som väntas uppkomma i rörelsen under den tid övergångsgrunderna gäller.

Utan synnerliga skäl får övergångsgrunder inte gälla under längre sammanhängande tid än tio år.

För stadfästelse av övergångsgrunderna gäller 2 kap. 4 §. Som villkor för stadfästelsen får bestämmas att bolaget i det register som anges i 10 a § skall införa även andra tillgångar än dem som avses där.

Om det på grund av ändrade förhållanden krävs en väsentlig ökning av premiereserven för redan tecknade livförsäkringar *eller för sådan livränta eller sjukränta som enligt 1 kap. 5 § tillhör annan försäkring än livförsäkring*, får särskilda premiereservgrunder (övergångsgrunder) *upprättas* för en bestämd tid.

Har bolaget tillfälligt lidit avsevärd förlust till följd av att tillgångarna sjunkit i värde eller dödligheten överstigit vad som har antagits i grunderna eller genom andra liknande omständigheter, får övergångsgrunder dessutom *upprättas*, om det inte finns anledning att anta att bolaget skall råka på obestånd och om grunderna kan anses främja försäkringstagarnas intresse.

I övergångsgrunderna får, utan hinder av bestämmelserna i 2 §, föreskrivas att vid beräkning av premiereserven det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter skall minskas med kapitalvärdet av den vinst som väntas uppkomma i rörelsen under den tid övergångsgrunderna gäller.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Grunderna *beträffande* återbäring till försäkringstagarna skall innehålla regler för

1. användning av återbäringsfonden,
2. tilldelning av återbäring samt
3. förräntning av återbäringsmedel.

Reglerna för tilldelning av återbäring skall ange hur tilldelningen skall ske. Den tilldelade återbäringen skall utbetalas omedelbart eller vid en bestämd senare tidpunkt eller också tillgodoräknas försäkringstagaren som nedsättning av premien eller utvidgning av försäkringsförmånerna.

Utfästelse om återbäring får inte göras på annat sätt än som följer av reglerna om tilldelning av återbäring.

Grunderna för återbäring till försäkringstagarna skall innehålla regler för *beräkning och fördelning* av återbäring samt användning av återbäringsfonden.

8 §

Senast samtidigt med att de grunder för livförsäkringar som har angetts i 3 § första stycket, 5, 6 eller 7 § börjar användas, skall de tillställas Finansinspektionen. Underlåter försäkringsbolaget detta, eller uppfyller grunderna inte de krav som gäller enligt denna lag, får inspektionen vidta åtgärd enligt 19 kap. 11 § mot bolaget.

Till grunderna skall fogas en redogörelse för de konsekvenser grunderna får för försäkringstagarna och försäkringsbolaget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vad redogörelsen skall innehålla.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller också vid ändring av grunder.

15 §

Ett försäkringsbolag eller dess ombud får inte medge en enskild för-

Ett försäkringsbolag eller dess ombud får inte till fördel för enskilda

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

säkringstagare eller *en grupp* av försäkringstagare direkt eller indirekt nedsättning av livförsäkringspremier som bolaget bestämt enligt *fastställda* grunder. *Nedsättning av premier får dock ske genom återbäring i överensstämelse med fastställda grunder.*

försäkringstagare eller *grupper* av försäkringstagare, *på annat sätt än genom återbäring, medge* direkt eller indirekt nedsättning av *de* livförsäkringspremier som bolaget bestämt enligt *upprättade* grunder.

8 kap.

8 §

Beslut om ändring av *grunderna* fattas av styrelsen. *Ändringen skall sedan den stadfästs genast anmälas för registrering av styrelsen eller verkställande direktören. Ändringsbeslutet får inte verkställas förrän det har registrerats.*

Beslut om *antagande och ändring av grunder* fattas av styrelsen.

10 kap.

5 §

Den kan inte vara revisor som

1. är styrelseledamot, verkställande direktör eller innehar en befattning i ledande ställning i försäkringsbolaget eller dess dotterföretag eller biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver,

2. är anställd hos bolaget eller på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till detta eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bolagets kontroll däröver,

3. är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. på annat sätt än genom belåning av livförsäkringsbrev enligt *grunderna* står i låneskuld till bolaget eller något annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka ett sådant företag har ställt säkerhet.

4. på annat sätt än genom belåning av livförsäkringsbrev *med stöd av försäkringsavtal* står i låneskuld till bolaget eller något annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka ett sådant företag har ställt säkerhet.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

I dotterföretag kan den inte vara revisor som enligt första stycket inte är behörig att vara revisor i moderbolaget.

Revisorerna får vid revisionen inte anlita någon som enligt första eller andra stycket inte är behörig att vara revisor. Har bolagen i sin tjänst anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta den interna revisionen får revisorerna dock anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god revisionssed.

12 kap.

8 §

Om en förlust på livförsäkringsrörelsen i ett ömsesidigt livförsäkringsbolag inte kan täckas på det sätt som anges i 7 §, skall förlusten, i den mån den överstiger garantikapitalet, utjämnas genom att bolagets ansvarighet för löpande livförsäkringar och tilldelad återbäring sätts ned.

Nedsättningen skall verkställas på ett sätt som är skäligt med hänsyn till förlustens orsak och andra omständigheter. För nedsättningen skall grunder (nedsättningsgrunder) upprättas. Om stadfästelse av nedsättningsgrunderna gäller bestämmelserna i 2 kap. 3 §.

Nedsättningen skall verkställas på ett sätt som är skäligt med hänsyn till förlustens orsak och andra omständigheter. För nedsättningen skall grunder (nedsättningsgrunder) upprättas.

13 §⁹

Bestämmelserna i 12 § första stycket utgör inte något hinder för försäkringsbolag att i enlighet med reglerna i grunderna lämna lån mot säkerhet i försäkringsbrev.

Bestämmelserna i 12 § första stycket utgör inte något hinder för försäkringsbolag att i enlighet med bestämmelser i försäkringsavtalen lämna lån mot säkerhet i försäkringsbrev.

Finansinspektionen kan medge undantag från 12 §, om det finns synnerliga skäl till detta.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

2. Grunder som har stadfästs före lagens ikraftträdande gäller fortfarande. Vid ändring av dem tillämpas denna lags bestämmelser om ändring av grunder.

3. För försäkringar som har meddelats före lagens ikraftträdande skall, i stället för 7 kap. 3 § första-tredje styckena, 4 § första stycket och

⁹Senaste lydelse 1991:1767.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 § första stycket, tillämpas 2 kap. 6 § första stycket 1-7 och 9, andra och tredje styckena samt 7 kap. 2 § första stycket, 5-7 §§ och 8 § första stycket i deras lydelse före ikraftträdandet, i den mån inte till försäkringsvillkoren har överförts bestämmelserna i grunderna om

1. villkoren för försäkringstagarnas rätt till återköp,
2. försäkringstagarnas rätt till fribrev,
3. belåning av försäkringsbrev hos bolaget,
4. verkan av underlåtenhet att betala premie,
5. försäkringstagarens rätt när försäkringen i andra fall än som avses i 1, 2 eller 4 upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet,
6. villkoren för tilldelning av återbäring, och
7. förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

Vid tillämpning av 7 kap. 8 § gäller dock 7 kap. 3 § första stycket och 7 § även för försäkringar som har meddelats före lagens ikraftträdande.

4. Om bolagsordningen efter utgången av år 1994 strider mot den nya lagen, skall styrelsen utan dröjsmål lägga fram förslag till bolagsstämman om ändringar av bolagsordningen så att den överensstämmer med den nya lagen.

Om grunderna efter utgången av år 1994 strider mot den nya lagen, skall styrelsen genast besluta om ändring av dessa.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1950:272) om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1950:272) om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige¹

dels att 38 § skall upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 38 § skall utgå,

dels att 2, 2 a, 6, 7, 9, 10-12, 19 och 25 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 12 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Ett utländskt försäkringsföretag får här i landet bara driva sådan försäkringsrörelse som det driver i sitt hemland.

Med skadeförsäkring avses i denna lag sådana försäkringar som anges i 2 kap. 3 a § försäkringsrörelselagen (1982:713). Med livförsäkring avses sådana försäkringar som anges i 2 kap. 3 b § försäkringsrörelselagen.

Direkt livförsäkringsrörelse får här i landet förenas endast med rörelse avseende återförsäkring av livförsäkring.

Bestämmelserna i denna lag om livförsäkring, med undantag för 16 a §,

- får tillämpas också för sjuk- och olycksfallsförsäkringar som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 1 och 2 försäkringsrörelselagen samt för avgångsbidragsförsäkringar,

- behöver inte tillämpas för sådana livförsäkringar som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klasserna 1 b och 4 om premien är beräknad och bestämd för längst fem år.

Ersättning, som utges i form av livränta eller sjukränta, tillhör endera livförsäkring eller annan försäkring beroende på vilket av dessa slag av försäkringar som har

Bestämmelserna i denna lag om livförsäkring, med undantag för 16 a §,

- får tillämpas också för sjuk- och olycksfallsförsäkringar som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 1 och 2 försäkringsrörelselagen samt för avgångsbidragsförsäkringar,

- behöver, utom 10 § fjärde stycket, inte tillämpas för sådana livförsäkringar som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klasserna 1 b och 4 försäkringsrörelselagen om premien är beräknad och bestämd för längst fem år.

Ersättning, som utges i form av livränta eller sjukränta, tillhör endera livförsäkring eller annan försäkring beroende på vilket av dessa slag av försäkringar som har

¹Lagen omtryckt 1989:1082. Senaste lydelse av författningens rubrik 1982:1083.

²Senaste lydelse 1993:1305.

Nuvarande lydelse

meddelats. Har en sådan ränta inköpts i ett *livförsäkringsbolag*, skall den dock i detta *bolag* höra till livförsäkring.

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 6 § sjunde stycket, 7 § *tredje stycket*, 9 § *första stycket*, 10-13 samt 14, 15, 17 och 28 §§ i tillämpliga delar.

Föreslagen lydelse

meddelats. Har en sådan ränta inköpts i ett *livförsäkringsföretag*, skall den dock i detta *företag* höra till livförsäkring.

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 6 § sjunde stycket, 10, 13 samt 14, 15, 17 och 28 §§ i tillämpliga delar.

2 a §³

Denna lag gäller inte återförsäkring. Angående trafikförsäkring meddelas vissa särskilda bestämmelser i trafikskadelagen (1975:1410).

I fråga om livförsäkring endast för dödsfall, som meddelas för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, får regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen medge undantag från de särskilda bestämmelserna om livförsäkring samt, i mån av behov, besluta att bestämmelser som särskilt gäller skadeförsäkring skall tillämpas i stället. Från bestämmelserna om beräkning av premiereserv i 10 § fjärde stycket får dock undantag inte medges.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får i fråga om sådan livförsäkring som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klass 3 försäkringsrörelselagen (1982:713) medge undantag från 13 § och, om det finns särskilda skäl, från övriga bestämmelser om livförsäkring. Ett undantag skall vara förenligt med Sveriges förpliktelser i fråga om försäkring enligt avtalet den 2 maj 1992 om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

³Senaste lydelse 1993:1305.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §⁴

Ansökan om koncession görs hos regeringen. Ansökan skall lämnas in till Finansinspektionen som skall överlämna den till regeringen med eget yttrande.

Till ansökan skall fogas dels en plan för den tilltänkta verksamheten, dels bevis att företaget på det sätt och under de villkor, som Finansinspektionen godkänner, i bankinstitut har deponerat värdehandlingar till ett värde som motsvarar 300 gånger det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då ansökningslämnades in.

Deponering enligt andra stycket skall ske särskilt för livförsäkring och särskilt för skadeförsäkring.

Deponeringen skall ske i värdehandlingar, som Finansinspektionen godtagit. Inspektionen får bestämma att deponeringen får ske med det lägre belopp som inspektionen med hänsyn till rörelsens omfattning och beskaffenhet anser skäligt. Sådant beslut får inspektionen återkalla om det finns skäl till det.

Bestämmelser om att Finansinspektionen får medge företag undantag från skyldigheten att göra deponering i vissa fall finns i 23 a §.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vad verksamhetsplanen skall innehålla och vilka ytterligare handlingar som skall fogas till ansökan.

Om rörelsen skall avse livförsäkring, skall enligt 11 § upprättas särskilda grunder för verksamheten. Grunderna, som skall bifogas ansökningsom koncession, skall underställas regeringen för stadfästelse.

7 §⁵

Regeringen beviljar koncession om ansökan har skett enligt 6 § och den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven på en sund försäkringsverksamhet. I samband därmed godkänner regeringen generalagenten. Koncession får inte vägras av det skälet att det inte behövs någon ytterligare försäkringsgivare.

Koncession beviljas tills vidare eller, om det finns särskilda omständigheter, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver till det löpande räkenskapsårets slut.

I samband med beviljandet av koncessionen stadfäster regeringen enligt 11 § upprättade grunder för

⁴Senaste lydelse 1993:1305.

⁵Senaste lydelse 1993:1305.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

verksamheten om dessa överensstämmer med denna lag och andra författningar.

Koncession skall meddelas i enlighet med den indelning som anges i 2 kap. 3 a och 3 b §§ försäkringsrörelselagen (1982:713).

Avser ansökan endast ändring av beviljad koncession får Finansinspektionen besluta i ärendet i regeringens ställe, om ärendet inte är av principiell betydelse eller i övrigt av synnerlig vikt.

9 §⁶

Å ändring av stadfästa grunder skall och sökas regeringens stadfästelse. I regeringens ställe äger Finansinspektionen besluta i sådant ärende, om det icke är av principiell betydelse eller eljest av synnerlig vikt. Ansökningen skall inlämnas till Finansinspektionen.

Ansökan om förlängning av koncession, som beviljats för bestämd tid, skall prövas av den myndighet som beviljat koncessionen. Ansökningen skall inlämnas till Finansinspektionen *sist* sex månader före utgången av den löpande koncessionen.

Utses ny generalagent, skall företaget hos Finansinspektionen söka dess godkännande av generalagenten.

Har *ändring av grunder stadfästs eller har förlängning* av koncession beviljats eller ny generalagent blivit godkänd, skall Finansinspektionen låta införa kungörelse därom i Post- och Inrikes Tidningar.

Ansökan om förlängning av koncession, som beviljats för bestämd tid, skall prövas av den myndighet som beviljat koncessionen. Ansökningen skall inlämnas till Finansinspektionen *senast* sex månader före utgången av den löpande koncessionen.

Har förlängning av koncession beviljats eller ny generalagent blivit godkänd, skall Finansinspektionen låta införa kungörelse därom i Post- och Inrikes Tidningar.

10 §⁷

Det åligger generalagenten att för varje räkenskapsår enligt formulär, som fastställs av Finansinspektionen, upprätta redogörelse för företagets verksamhet inom landet.

För livförsäkringsverksamhet skall redogörelsen enligt första stycket innehålla bevis om att värdet av den av företaget gjorda depositionen enligt 6 § andra stycket motsvarar 300 gånger det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde vid räkenskapsårets utgång. För den ytterligare deposition, utöver vad som föreskrivs i 6 § andra

⁶Senaste lydelse 1993:1305.

⁷Senaste lydelse 1993:1305.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

stycket, som denna bestämmelse kan ge upphov till gäller bestämmelserna i 6 § fjärde stycket.

I redogörelsen skall, under beteckningen försäkringstekniska skulder, som skuld tas upp det vid samma tidpunkt beräknade värdet av företagets ansvarighet på grund av

1. löpande försäkringar (premiereserv),
2. försäkringsersättningar för inträffade försäkringsfall (ersättningsreserv),
3. utgifterna för reglering av inträffade försäkringsfall (skadebehandlingsreserv),
4. sådan tilldelad återbäring inom livförsäkringsrörelsen som inte har förfallit till betalning och
5. sådan tilldelad återbäring inom annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse som inte har förfallit till betalning.

Vid beräkning av premiereserv för livförsäkringsrörelsen gäller 7 kap. 2 § försäkringsrörelselagen (1982:713).

11 §

För livförsäkring skola, om icke med hänsyn till försäkringens särskilda natur anledning till undantag föreligger, grunder upprättas beträffande

1. beräkning av försäkringspremier och premiereserv;
2. försäkringstagares rätt till återköp och fribrev;
3. belåning av försäkringsbrev hos företaget;
4. verkan av underlåten premiebetalning;
5. försäkringstagares rätt när, annorledes än av anledning som avses under 2 eller 4, försäkringen upphör i förtid eller företaget eljest är fritt från ansvarighet för försäkringsfall;
6. förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

För livförsäkringar skall grunder upprättas för beräkning av försäkringspremier och premiereserv samt beräkning av tekniska återköpsvärden.

För sådan livränta eller sjukränta, som enligt 2 § tillhör annan försäkring än livförsäkring, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv och tekniska återköpsvärden.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspek-

Nuvarande lydelse

Med avseende på de i 11 § under 1-4 angivna grunderna skall vad i 7 kap. 3 §, 4 § första-fjärde styckena samt 5-7 §§ försäkringsrörelselagen (1982:713) stadgas äga motsvarande tillämpning. Beträffande övergångsgrunder enligt 7 kap. 4 § första-fjärde styckena nämnda lag gäller vad i 9 § här ovan är i fråga om ändring av grunder stadgat om stadfästelse och kungörande därav. Såsom villkor för stadfästelse av övergångsgrunder får bestämmas, att företaget skall införa tillgångar utöver vad som motsvarar de försäkrings tekniska skulderna i det register som avses i 15 §.

Föreslagen lydelse

tionen får meddela närmare föreskrifter om utformningen av grunderna.

12 §

För de i 11 § första stycket angivna grunderna för beräkning av försäkringspremier och premiereserv samt för de i 11 § andra stycket angivna grunderna för beräkning av premiereserv gäller 7 kap. 5 och 6 §§ försäkringsrörelselagen (1982:713) i tillämpliga delar.

12 a §

Senast samtidigt med att grunder som har angetts i 11 § första stycket börjar användas, skall de tillställas Finansinspektionen. Underlåter försäkringsföretaget detta, eller uppfyller grunderna inte de krav som gäller enligt denna lag, får inspektionen vidta åtgärd enligt 25 § mot företaget.

Till grunderna skall fogas en redogörelse för de konsekvenser grunderna får för försäkringstagarerna och försäkringsföretaget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vad redogörelsen skall innehålla.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller också vid ändring av grunder.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §

Å de livförsäkringspremier, som utländskt försäkringsföretag jämlikt fastställda grunder bestämt för sin rörelse här i riket, må till fördel för enskild försäkringstagare eller grupp av försäkringstagare varken direkt eller indirekt nedsättning medgivnas vare sig av företaget eller dess ombud annorledes än genom återbäring.

Ett försäkringsföretag eller dess företrädare får inte till fördel för enskilda försäkringstagare eller grupper av försäkringstagare, på annat sätt än genom återbäring, medge direkt eller indirekt nedsättning av de livförsäkringspremier som företaget enligt upprättade grunder bestämt för sin rörelse här i landet.

25 §⁸

Finansinspektionen får meddela de erinringar i fråga om utländska försäkringsföretags verksamhet här i landet som inspektionen anser behövliga.

Finansinspektionen skall förelägga företaget att vidta rättelse om inspektionen finner att

1. avvikelse skett från denna lag eller föreskrifter som har meddelats med stöd av denna lag eller grunderna, om sådana finns,

2. grunderna inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av bolagets rörelse,

3. i bankinstitut enligt 6, 10 eller 15 a § deponerat belopp minskats genom att värdehandlingarna avsevärt nedgått i värde eller av annan anledning,

4. de tillgångar som motsvarar värdet av de försäkringstekniska skulderna inte är tillräckliga eller

5. det i övrigt finns allvarliga anmärkningar mot försäkringsföretagets verksamhet.

Om ett utländskt försäkringsföretags kapitalbas understiger solvensmarginalen enligt 7 kap. 23 eller 25 § försäkringsrörelselagen (1982:713), skall Finansinspektionen förelägga företaget att upprätta en plan för att återställa en sund finansiell ställning och överlämna planen till inspektionen för godkännande. Om kapitalbasen understiger de nivåer som anges i 16 a §, eller om garantibeloppet för livförsäkringsrörelse inte har en sådan sammansättning som anges i 16 a § tredje stycket, skall inspektionen förelägga företaget att upprätta och för godkännande överlämna en plan för skyndsamt återställande av kapitalbasen.

1. avvikelse skett från denna lag, trafikskadelagen (1975:1410) eller föreskrifter som har meddelats med stöd av dessa lagar eller grunderna, om sådana finns,

2. grunderna inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av företagets rörelse,

⁸Senaste lydelse 1993:1305.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

Vad som sägs i tredje stycket skall inte gälla i de fall företaget medgetts förmåner enligt 23 a § och någon annan myndighet än Finansinspektionen har tillsyn över soliditeten. Om den utländska myndighet som kontrollerar företagets soliditet förbjuder det att helt eller delvis förfoga över sina tillgångar skall, på begäran av myndigheten, Finansinspektionen vidta samma åtgärder beträffande företagets tillgångar i Sverige.

Om ett föreläggande enligt andra eller tredje stycket inte har följts inom den bestämda tiden och det anmärkta förhållandet inte heller på något annat sätt har undanröjts, skall Finansinspektionen anmäla detta till regeringen.

Följer företaget inte gällande bestämmelser om redovisning och täckning av försäkringstekniska skulder eller uppfyller företaget inte gällande krav på garantibelopp, får regeringen efter anmälan av Finansinspektionen förbjuda företaget att helt eller delvis förfoga över sina tillgångar. Om företaget medgetts förmåner enligt 23 a § och någon annan myndighet än Finansinspektionen har tillsyn över soliditeten skall regeringen, innan åtgärd vidtas, underrätta den behöriga myndighet som kontrollerar företagets soliditet.

Finansinspektionen får besluta hur verksamheten skall drivas efter ett sådant beslut som avses i fjärde och sjätte styckena.

Regeringen kan förklara koncessionen förverkad om så svåra missförhållanden föreligger att försäkringsverksamheten bör upphöra.

Om företaget medgetts förmåner enligt 23 a § och dess auktorisation förklarats förverkad av en utländsk myndighet som kontrollerar företagets soliditet, skall Finansinspektionen vidta erforderliga åtgärder. Om skälet till att auktorisationen förklarats förverkad är att företagets soliditet är otillräcklig, skall regeringen genast förklara företagets koncession i Sverige förverkad.

Beslut, varigenom koncessionen förklaras förverkad, skall av Finansinspektionen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.
 2. Grunder som har stadfästs före lagens ikraftträdande gäller fortfarande. Vid ändring av dem tillämpas denna lags bestämmelser om ändring av grunder.
 3. För livförsäkringar som har meddelats före lagens ikraftträdande skall, i stället för 11 § första stycket, tillämpas 11 § och 7 kap. 5-7 §§ försäkringsrörelselagen (1982:713) i deras lydelse före ikraftträdandet, i den mån inte till försäkringsvillkoren har överförts bestämmelserna i grunderna om
 1. villkoren för försäkringstagares rätt till återköp,
 2. försäkringstagares rätt till fribrev,
 3. beläning av försäkringsbrev hos företaget,

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4. verkan av underlåten premiebetalning,
5. försäkringstagares rätt när försäkringen i andra fall än som avses i 1, 2 eller 4 upphör i förtid eller företaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet, och
6. förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

För sådan livränta eller sjukränta som enligt 2 § tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller, i stället för 11 § andra stycket, vad som sagts i första stycket i tillämpliga delar, om försäkringen har meddelats före lagens ikraftträdande.

Vid tillämpning av 12 och 12 a §§ gäller dock 11 § första och andra styckena även för försäkringar som har meddelats före lagens ikraftträdande.

4. Om grunderna efter utgången av år 1994 strider mot den nya lagen, skall försäkringsföretaget genast besluta om ändring av dessa.

1 Inledning

Våra direktiv gavs genom ett regeringsbeslut den 20 september 1990 (dir. 1990:56). En relativt fyllig redogörelse för direktiven har lämnats i vårt delbetänkande Försäkringsrörelse i förändring 1 (SOU 1991:89) s. 79 ff. Direktiven i dess helhet är intagna i bilaga 1 till det betänkandet.

När vi i oktober 1991 hade överlämnat vårt delbetänkande med förslag till lagstiftning med anledning av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), var vår avsikt att lägga fram förslag i återstående delar av uppdraget i ett slutbetänkande. Inledningsvis bedrevs också arbetet med detta som mål. Emellertid antogs under arbetets gång det tredje skadeförsäkringsdirektivet (92/49/EEG) och det tredje livförsäkringsdirektivet (92/96/EEG). Dessa direktiv skall enligt planerna om ett tilläggsprotokoll till EES-avtalet ingå i det avtalet. Vi fick därför i första hand inrikta oss på att utarbeta förslag i de stycken av vårt uppdrag som berördes av bestämmelser i de tredje försäkringsdirektiven. På grund av de tidsfrister som anges i EG-direktiven behövde våra förslag i dessa delar lämnas före utgången av år 1993. Eftersom vårt återstående uppdrag omfattar åtskilliga andra frågor konstaterade vi att det av tidsskäl inte var möjligt att avge ett slutbetänkande under innevarande år. Vi övervägde dock att jämte de frågor som måste tas upp vid en harmonisering med de tredje försäkringsdirektiven även avge förslag på vissa andra områden. Som en följd av de starka samband som föreligger mellan olika regler i försäkringsrörelselagstiftningen framstod emellertid en sådan uppdelning som mindre lämplig. Vi fann att de ämnen som inte behöver behandlas med hänsyn till EG:s ordning i stället bör tas upp i ett sammanhang.

Vi har sålunda i detta betänkande koncentrerat oss på att anpassa de svenska bestämmelserna om försäkringsrörelse till vissa regler i de tredje skade- och livförsäkringsdirektiven. Däri fastslås bl.a. en princip om produktfrihet. Inskränkningar i denna frihet får göras endast i syfte att tillgodose allmänna hänsyn. Principen kommer också till uttryck genom ett förbud mot förhandsgodkännande av premietariffer och försäkringsvillkor m.m. Såvitt vi har funnit berör dessa regler i första hand de svenska bestämmelserna om stadfästa grunder för försäkringsverksamheten. Enligt vår mening kan dessutom de särskilda reglerna för trafikförsäkringsrörelse, som syftar till en skälig premiesättning, komma i konflikt med EG:s regler. Vidare ges i tredje livförsäkringsdirektivet några allmänna riktlinjer för beräkning av försäkringstekniska skulder i

livförsäkringsrörelse, med vilka de svenska bestämmelserna om premiereserven på några punkter behöver harmoniseras. I betänkandet tas också upp vissa frågor rörande försäkringsbolagens återbäringsmedel. Frågorna gäller främst i vilken omfattning placeringsregler skall vara tillämpliga på sådana medel. Till frågan om i vilken utsträckning försäkringstekniska reserveringar skall göras för framtida återbäring återkommer vi i vårt fortsatta arbete.

Det bör emellertid påpekas att betänkandet inte tar upp alla lagändringar som erfordras för en harmonisering med de tredje skade- och livförsäkringsdirektiven. På de punkter som inte faller inom ramen för vårt uppdrag, bl.a. när det gäller den gränsöverskridande verksamheten, utförs det behövliga utredningsarbetet inom Finansdepartementet. De lagändringar som vi föreslår berör därför endast försäkringsrörelselagen (1982:713) och lagen (1950:272) om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige, och inte alls den nyligen antagna lagen (1993:1302) om EES-försäkringsgivares verksamhet i Sverige.

I likhet med flera lagförslag i vårt förra betänkande får den lagtext som vi nu lägger fram delvis anses provisorisk på grund av vår fortsatta översyn av lagstiftningen. Vi kommer då att ta upp en rad grundläggande frågor som gäller försäkringsverksamheten, och det är troligt att detta kommer att leda till väsentliga ändringar i nuvarande ordning. Den principiella hållning som vi har intagit och som kommer att prägla det fortsatta arbetet är att försäkringsrörelse i väsentliga delar bör tillåtas att fungera på samma villkor som andra företag i marknadsekonomin. En följd av denna syn är att särskilda regler för försäkringsgivarnas verksamhet i allmänhet bör motiveras av hänsyn till försäkringstagarna.

Inom kommittén har under denna del av arbetet 26 sammanträden hållits. Dessutom har vi haft överläggningar med företrädare för Finansinspektionen och försäkringsbranschen och med praktiskt verksamma försäkringsmän. Vidare har vi följt det arbete som har bedrivits av Redovisningskommittén (Ju 1991:07).

Vi har även i denna utredningsetapp lagt vikt vid att studera förhållandena utomlands, varvid, som framgått av det föregående, särskild uppmärksamhet har riktats mot EG:s ordning. En av kommitténs experter och båda sekreterarna har deltagit i ett seminarium i Bryssel, som gällde frågor om direktivbestämmelsers införlivande med nationell lagstiftning. Uppgifter om förhållanden i andra länder har inhämtats bl.a. från tillsynsmyndigheter och branschorganisationer.

Under tiden efter vårt första betänkande har vi efter remiss avgett yttranden till Finansdepartementet över betänkandet Kreditförsäkring - Några aktuella problem (SOU 1992:30) och en inom departementet upprättad tilläggspromemoria om EES-regler på försäkringsområdet. Vidare har vi till Justitiedepartementet avgett remissvar över departementspromemorierna Skydd för skadelidandes anspråk på trafikskadeersättning vid försäkringsgivarens insolvens (Ds 1993:35) och Ny försäkringsavtalslag (Ds 1993:39).

Vi har i stor utsträckning parallellt med de frågor som diskuteras i detta betänkande arbetat med övriga delar av utredningsuppdraget. Detta

arbete fortsätter nu. Resultatet avser vi att presentera i ett slutbetänkande.

Närmast skall i kapitel 2 lämnas en redogörelse för nuvarande svenska förhållanden. Därefter beskrivs i kapitel 3 de EG-regler på försäkringsområdet som har intresse i detta sammanhang. I kapitel 4 ges uppgifter om förhållandena i några andra europeiska länder. De allmänna motiven till våra förslag följer sedan i kapitel 5, 6 och 7. Kapitel 8 innehåller specialmotivering. I en bilaga finns utdrag ur EG:s försäkringsdirektiv.

2 Svenska förhållanden

2.1 Inledning

De svenska försäkringsbolagens verksamhet regleras huvudsakligen av försäkringsrörelselagen (1982:713; FRL). I lagen finns associationsrättsliga regler för försäkringsbolagen, bestämmelser om hur försäkringsverksamheten skall bedrivas och föreskrifter om den offentliga tillsynen över verksamheten. Specialbestämmelser för vissa livförsäkringsbolag finns i lagen (1989:1079) om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder. De utländska försäkringsföretagens verksamhet i Sverige regleras genom lagen (1950:272) om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige (LUF). LUF innehåller regler som i flera avseenden överensstämmer eller är likartade med bestämmelser i FRL. LUF skall emellertid i fortsättningen inte tillämpas för utländska försäkringsgivare med säte i ett annat EES-land. Sådana försäkringsgivare skall i stället omfattas av lagen (1993:1302) om EES-försäkringsgivares verksamhet i Sverige. Riksdagen har samtidigt med den nya lagen antagit också annan ändrad lagstiftning för försäkringsrörelse som är betingad av EG-rättsakter (se prop. 1992/93:257, bet. 1993/94:NU5, rskr. 1993/94:39). Den nya lagstiftningen avses träda i kraft samtidigt med EES-avtalet.

Intresse i detta sammanhang har även vissa av de civilrättsliga reglerna om försäkringsavtal. Dessa finns i dag i lagen (1927:77) om försäkringsavtal (FAL) och konsumentförsäkringslagen (1980:38). Enligt ett förslag utarbetat inom Justitiedepartementet skall lagarna den 1 januari 1995 ersättas med en ny försäkringsavtalslag (se Ds 1993:39). För trafikförsäkringens del ges särskilda bestämmelser i trafikskadelagen (1975:1410; omtryckt 1977:949) och trafikförsäkringsförordningen (1976:359).

Huvudsyftet med försäkringsrörelselagstiftningen har under alla tider varit att skydda försäkringstagarna mot ekonomiska förluster. Den s.k. soliditetsprincipen, som syftar till att trygga försäkringsgivarnas långsiktiga förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna avtal, har därför en central roll i denna lagstiftning. I LUF motsvaras soliditetsprincipen av den s.k. säkerhetsprincipen. Uttryck för dessa principer är bl.a. reglerna om försäkringstekniska skulder och bestämmelserna om grunder för försäkringsverksamheten. Regler därom har funnits i lagstiftningen om försäkringsrörelse alltsedan de första lagarna i ämnet, dvs. 1903 års lagar om försäkringsrörelse. Dessa reglers innehåll har sedan tillkomsten

förändrats i endast begränsad utsträckning. Bestämmelser om beräkning av försäkringstekniska skulder upptas dels i stadgandena om grunder, dels i bolagens grunder.

För de svenska försäkringsbolagen gäller utöver soliditetsprincipen en annan allmän grundsats; skälighetsprincipen. Denna princip, som framför allt går ut på att premiesättningen skall vara skälig, lagfästes för livförsäkringsverksamhet år 1948 och för skadeförsäkringens del år 1950. För trafikförsäkringsanstalterna gäller speciella regler som syftar till en skälig premiesättning. Dessa överensstämmer i väsentliga delar med de krav som uppställdes då trafikförsäkringen genom lagen (1929:77) om trafikförsäkring å motorfordon blev obligatorisk.

Nedan skall nuvarande reglering och förhållanden rörande grunder, försäkringstekniska skulder i livförsäkringsrörelse och trafikförsäkringsverksamhet beskrivas. Eftersom åtskilliga av bestämmelserna har överförts i stort sett oförändrade från äldre lagstiftning, får i många fall motiv och vägledande synpunkter för tillämpningen av reglerna sökas i förarbetena till den äldre regleringen. De särskilda bestämmelserna för utländska försäkringsgivare med säte i annat EES-land skall av skäl som angetts i kapitel 1 inte behandlas närmare här.

2.2 Grunder för försäkringsverksamheten m.m.

Svenska försäkringsbolag

Avser ett försäkringsbolags rörelse livförsäkring eller annat slag av försäkring för längre tid än tio år skall särskilda regler för verksamheten, s.k. grunder, upprättas. Bestämmelserna om grunder behöver enligt 1 kap. 5 § första stycket FRL - i dess ännu inte ikraftträdde lydelse - emellertid inte tillämpas för försäkring som meddelas som tillägg till konventionell livförsäkring eller för sjuk- eller olycksfallsförsäkring, om premien är beräknad och bestämd för längst fem år. Femårsgränsen har satts bl.a. för att underlätta tillkomsten av kombinerade enhetsförsäkringar, vilket har bedömts värdefullt, särskilt inom gruppörsäkringsområdet (se prop. 1961:171 s. 208). Dispens från kravet på grunder kan enligt 1 kap. 10 § första stycket FRL ges i fråga om livförsäkringar som gäller endast för dödsfall och meddelas för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder. Syftet med dispensmöjligheten är främst att i fråga om tekniskt enkla former av livförsäkring låta bolagen driva verksamheten utan grunder. Undantagsmöjligheten har utnyttjats för grupplivförsäkring och viss individuell livförsäkring (prop. 1981/82:180 s. 143 f; se även prop. 1961:171 s. 189 f och 300 f). Individuell sjuk- och olycksfallsförsäkring samt grupplivförsäkring tecknas numera enbart utan grunder.

Grunderna för livförsäkringar skall enligt 2 kap. 6 § första stycket FRL innehålla bestämmelser om följande ämnen: beräkning av försäkringspremier, beräkning av premiereserv, försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev, belåning av försäkringsbrev hos bolaget, verkan av under-

lånenhet att betala premie, försäkringstagarens rätt när försäkringen i andra fall upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet, återbäring till försäkringstagarna, skyldighet att teckna återförsäkring och förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning. Undantag från skyldigheten att upprätta grunder kan dock medges med hänsyn till försäkringens särskilda natur. Möjligheten till undantag beror på att vissa former av livförsäkring är av så speciell karaktär att anledning saknas att upprätta fullständiga grunder (prop. 1981/82:180 s. 154). Undantagsbestämmelsen avsåg då den infördes främst skadelivräntor (se prop. 1961:171 s. 288 f).

Enligt 2 kap. 6 § andra stycket FRL - i dess nya lydelse - skall för andra skadeförsäkringar än sådana beträffande vilka skall tillämpas bestämmelserna om livförsäkring och som meddelas för längre tid än tio år grunder upprättas för beräkning av premiereserv samt för bestämmande av försäkringstagarnas rätt när försäkringen upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet. Bestämmelserna i andra stycket avser främst brandförsäkringar (prop. 1992/93:257 s. 190). Sedan år 1948 gäller inte något krav på premiegrunder för långvarig skadeförsäkring. Detta krav slopades då med hänsyn till att premiegrunderna inte innehöll några regler för premieberäkningen utan endast en föreskrift om hur premiereserven skulle beräknas med utgångspunkt från bolagets premiesättning (se SOU 1946:34 s. 307 och prop. 1948:50 s. 292).

För livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring skall enligt paragrafens tredje stycke grunder upprättas för beräkning av premiereserv och rätt till återköp. Bestämmelsen är en följd av att liv- och sjukräntor skall tillhöra sin "moderförsäkring" och att det anses angeläget att ha ett säkerhetssystem även i dessa fall (prop. 1981/82:180 s. 154).

Grunderna antas av försäkringsbolagen och underställs enligt 2 kap. 3 § FRL regeringen för stadfästelse. De skall - enligt paragrafens ännu inte ikraftträdde lydelse - biläggas den verksamhetsplan som skall fogas till ansökningsen om koncession. Regeringen prövar att grunderna överensstämmer med FRL och med andra författningar samt om och i vad mån särskilda bestämmelser behövs med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet. Också ändring av grunderna skall fastställas av regeringen eller av Finansinspektionen (2 kap. 4 § FRL). Beslut om ändring av grunderna fattas enligt 8 kap. 8 § FRL av styrelsen. Ändringen skall sedan den stadfästs genast anmälas för registrering av styrelsen eller verkställande direktören. Ändringsbeslutet får inte verkställas förrän det har registrerats.

Eftersom stadfästelsen av ett beslut om antagande eller ändring av grunder endast utgör en bekräftelse av det beslut som bolaget har fattat, anses den inte ha karaktär av normgivning som t.ex. en förordning. Bestämmelserna om grunder anses därför inte strida mot regeringsformens föreskrifter om normgivningsmaktens fördelning (prop. 1981/82:180 s. 148 och Ds E 1980:6 s. 169 f).

Grunderna är bindande för försäkringsbolagens verksamhet. Om avvikelse har skett från grunderna, skall Finansinspektionen enligt 19 kap. 11 § FRL förelägga bolaget eller styrelsen att inom viss tid vidta rättelse.

Grunderna, och speciellt premie- och premiereservgrunderna, har alltsedan den första lagen om försäkringsrörelse ansetts spela en stor roll för ett försäkringsbolags bestånd och trygga utveckling. Detta har särskilt gällt bolag som meddelar livförsäkringar med dess ofta långa försäkringstider och bundna premier. Beräkningarna för sådana försäkringar avser en avlägsen framtid och väsentligare felaktigheter i beräkningsgrunderna kan få allvarliga följder för stora grupper. Med hänsyn härtill och då grunderna i dessa fall är baserade på komplicerade beräkningar och för den stora allmänheten svårfattliga vetenskapliga förutsättningar, har en särskild prövning av dessa grunder ansetts böra äga rum redan vid bolagets bildande (se bl.a. NJA II 1904 s. 11).

I 7 kap. FRL ges närmare bestämmelser om grunderna för verksamheten. Enligt 7 kap. 2 § FRL skall grunderna avse att trygga bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna avtal och att meddela försäkringar till en kostnad som är skäligen med hänsyn till försäkringens art. Om grunderna inte längre fyller det avsedda ändamålet, skall styrelsen och verkställande direktören genast vidta åtgärder för att få grunderna ändrade. Genom paragrafen fastslås sålunda att principerna om soliditet och skälighet skall gälla för grundbunden försäkring. Bestämmelserna anses innebära ett krav på att grunderna skall vara så beskaffade att de båda principerna under växlande yttre förhållanden i största möjliga utsträckning kan upprätthållas. Ingendera principen får sålunda ensidigt tillgodoses på den andras bekostnad (SOU 1946:34 s. 36). Anordningen med stadfästa grunder har sagts vara ett nödvändigt och ändamålsenligt instrument för att skapa goda garantier för att soliditets- och skälighetskraven blir uppfyllda mot försäkringstagarna (SOU 1960:11 s. 256).

I 7 kap. 3 § första och andra styckena FRL lämnas regler om grunderna för beräkning av försäkringspremier (premiegrunderna) och premiereserv (premiereservgrunderna) för livförsäkringsrörelsen. Premiereserven, som omfattar bolagets ansvarighet för löpande försäkringar, skall enligt 7 kap. 1 § FRL tillsammans med ersättningsreserven, skadebehandlingsreserven och tilldelad återbäring tas upp som försäkringstekniska skulder i ett livförsäkringsbolags balansräkning. Enligt 7 kap. 9 och 9 a §§ FRL skall ett belopp motsvarande försäkringstekniska skulder för livförsäkringar alltid redovisas i vissa angivna slag av tillgångar. Dessa placementsregler har nyligen föreslagits ändrade (se Ds 1993:57). Enligt förslaget skall de nya bestämmelserna träda i kraft den 1 januari 1995.

Premie- och premiereservgrunderna för livförsäkringsrörelsen skall innehålla antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader. Dessa grunder får också innehålla föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg. Livförsäkringspremien utgörs sålunda ofta av riskpremie, dvs. ett belopp avsett att täcka själva försäkringsrisken, omkostnadspremie, sparpremie (om fråga inte är om en ren riskförsäkring) och säkerhetstillägg (Palmgren, Försäkringsekonomi, 1992, s. 48).

Antagandena om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader skall väljas så att de kan anses vart för sig betryggande för det slag av försäkringsrörelse som det är fråga om. Detta betyder att varje enskilt antagande skall innehålla en säkerhetsmarginal, ett s.k. implicit säkerhetstillägg (SOU 1946:34 s. 38 och 50 samt Appelloff-Hahn, Kommentarer till försäkringsrörelselagen, 1983, s. 101). Avvikelser från kravet att varje antagande för sig skall vara betryggande får dock ske om det i grunderna finns föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg som föranleder detta. Ingår i grunderna sådana gemensamma eller explicita tillägg kan bolaget alltså jämka på säkerhetsmarginalerna i de enskilda antagandena och undvika att premienivån blir onödigt hög (ibid).

Därutöver ges det inte några bestämmelser för valet av de olika beräkningsantagandena i premie- och premiereservgrunderna. Det ankommer främst på bolagsledningen att se till att grunderna är väl anpassade till växlande förhållanden (jfr 8 kap. 7 och 8 §§ FRL). Nämnas kan att flertalet livförsäkringsbolag antar en helärlig räntefot på ca fyra procent i sina premie- och premiereservgrunder. Räntefoten minskas dock vanligen något genom att den belastas med bl.a. driftskostnader.

Varken i den nuvarande eller den föreslagna lagstiftningen om försäkringsavtal ges regler om premiesättningen.

I 7 kap. 3 § tredje stycket FRL föreskrivs hur premiereserven för livförsäkringsrörelsen skall beräknas. Denna skall alltid utgöra skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för löpande försäkringar (utbetalning av försäkringsbelopp och driftskostnader) och det förväntade kapitalvärdet av de premier bolaget ytterligare kan ha att uppbära för dessa försäkringar med tillägg av det belopp som anses behövt för att möta förluster genom att försäkringar upphör i förtid (s.k. förtidsannulationer). En s.k. prospektiv beräkningsmetod skall sålunda tillämpas. Om premiegrunderna innehåller föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg, skall premiereservgrunderna enligt fjärde stycket paragrafen ange på vilket sätt hänsyn skall tas till dessa säkerhetstillägg när kapitalvärdet av framtida utgifter beräknas.

Premiereserven uppfattas således som ett "kollektivt" begrepp. Den totala premiereserven utgör summan av de individuella premiereserverna (SOU 1946:34 s. 50). Premiereservgrunderna skall enligt 7 kap. 3 § sista stycket FRL emellertid innehålla regler för beräkning av den del av premiereserven som skall anses belöpa på varje försäkring. Detta innebär dock inte något krav på att premiereserven ständigt hålls individuellt uppdelad (Appelloff-Hahn, a.a. s. 102).

Vid bedömning av frågan huruvida ändring av premiereservgrunderna för redan tecknade försäkringar bör ske, skall enligt samma stycke för varje antagande hänsyn tas till den säkerhet som finns i övriga antaganden för ifrågavarande försäkringar samt till storleken av de särskilda säkerhetstilläggen. Således skall premiereservgrunderna för beståndet betraktas som en helhet. Vidare skall hänsyn tas endast till de grunder som gäller för det ifrågavarande beståndet (ibid).

Om det på grund av ändrade förhållanden krävs en väsentlig ökning av

premierreserven för redan tecknade livförsäkringar, får enligt 7 kap. 4 § första stycket FRL särskilda premierreservgrunder (övergångsgrunder) stadfästas för en bestämd tid. Den situation som avses är att ett bolag på grund av ändrade förhållanden får räkna med framtida underskott (SOU 1946:34 s. 87 och Appeltofft-Hahn, a.a. s. 104). Har bolaget tillfälligt lidit avsevärd förlust till följd av att tillgångarna sjunkit i värde eller dödligheten överstigit vad som har antagits i grunderna eller genom andra liknande omständigheter, får övergångsgrunder enligt andra stycket dessutom stadfästas, om det inte finns anledning att anta att bolaget skall råka på obestånd och om grunderna kan anses främja försäkringstagarnas intresse. I övergångsgrunderna får enligt paragrafens tredje stycke, utan hinder av bestämmelserna i 3 § om premierreservgrunder, föreskrivas att vid beräkning av premierreserven det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter skall minskas med kapitalvärdet av den vinst som väntas uppkomma i rörelsen under den tid övergångsgrunderna gäller. Utan synnerliga skäl får övergångsgrunder enligt fjärde stycket inte gälla under längre sammanhängande tid än tio år. Övergångsgrunderna skall enligt sista stycket paragrafen stadfästas. Som villkor för stadfästelsen får bestämmas att bolaget i det register som enligt 7 kap. 10 a § FRL skall utvisa de tillgångar som motsvarar de försäkringstekniska skulderna för livförsäkringar skall införa även andra tillgångar än dem som avses där.

Grunderna för försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev skall enligt 7 kap. 5 § FRL ange villkoren för att erhålla denna rätt. De skall även innehålla regler för beräkning av återköps- och fribrevsvärden.

Återköp innebär att försäkringsbolaget köper tillbaka försäkringen av försäkringstagaren under försäkringstiden. Om de inbetalade premierna skall täcka en framtida risk eller en förväntad utbetalning av sparkapital och en premiereserv har bildats, har försäkringstagaren ett tillgodohavande hos bolaget. Detta kallas i grunderna försäkringens "tekniska återköpsvärde" och motsvarar i princip försäkringens andel i den samlade premierreserven men kan också understiga denna andel, t.ex. om en ökning av premierreserven för redan tecknade försäkringar behövt ske på grund av ändrade förhållanden. Om försäkringen har ett återköpsvärde får försäkringstagaren ut motsvarande belopp från försäkringsbolaget. Flertalet vanliga livförsäkringar kan återköpas. För pensionsförsäkringar gäller dock begränsningar i rätten till återköp i anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen (1928:370). Återköp av sådana försäkringar får ske endast om det tekniska återköpsvärdet uppgår till högst 10 000 kr eller om särskilda skäl föreligger och skattemyndigheten på särskild ansökan medger återköp. Bolagen har i sina återköpsgrunder därför intagit en bestämmelse enligt vilken rätt till återköp inte föreligger vid försäkring för vilken återköpsrätten undantagits i dessa anvisningar. Av försäkringstekniska skäl har bolagen i sina grunder dessutom undantagit livsfallsförsäkring och överlevelseförsäkring från rätten till återköp. Vid sådana försäkringar kan den försäkrades eller medförsäkrades död medföra att utbetalningarna aldrig påbörjas eller att de upphör innan tillgodohavandet har förbrukats, varför förutsatta arvvinster skulle kunna bortfalla om återköp medges (se Bergel, Livförsäkringsteknik, 3 uppl.

1990, s. 37). Även för livförsäkringar som får återköpas gäller vissa inskränkningar i återköpsgrunderna. Dessa avser engångsbetalda försäkringar eller andra försäkringar med koncentrerad premiebetalning. Med något undantag begränsas för sådana försäkringar återköpsvärdet under tio år från försäkringens tecknande till det tekniska återköpsvärde som skulle gälla för en sammansatt kapitalförsäkring med samma försäkrings-tid, dock lägst tio år, och med jämn premiebetalning under tio år på samma försäkringsbelopp. Beroende på förlupen försäkringstid reduceras den genom återköp genast åtkomliga delen av försäkringstagarens tillgodohavande. De inte genast tillgängliga medlen ingår i en kvarstående livförsäkring på reducerat försäkringsbelopp. Denna bestämmelse har tidigare motiverats med att försäkringstagarna inte skall kunna skaffa sig skattefordelar genom att belåna sådana försäkringar (se bl.a. SOU 1986:56 s. 293 f och Hanseus, Livförsäkringsrätt, 1986, s. 92). En sådan återköpsparr anses numera berättigad som ett hinder mot att en försäkringstagare utnyttjar en tillfälligt hög återbäringsränta på försäkrings-tagarkollektivets bekostnad.

Om den löpande premiebetalningen upphör men återköp inte sker, ändras försäkringen till en premiefri försäkring med nedsatt försäkringsbelopp, s.k. fribrev. Fribrevsvärdet beräknas så att försäkringens tekniska återköpsvärde omedelbart efter ändringen är detsamma som före ändringen.

Enligt 7 kap. 6 § FRL skall grunderna för belåning av försäkringsbrev hos bolaget ange villkoren för belåningen. De skall även innehålla bestämmelser om lånevärde, räntefot och verkan av underlåtenhet att betala ränta. Kapitalförsäkring enligt skattelagstiftningen får, med vissa undantag och efter viss kvalificeringstid som anges i grunderna, belånas intill det belopp, varmed den kan återköpas. Rena riskförsäkringar, kapitalförsäkringar för livsfall och livränteförsäkringar får inte belånas. Detta beror på att sådana försäkringar antingen inte berättigar till återköp eller har ett återköpsvärde som avtar (Bergelvä, a.a. s. 37). Beträffande räntefoten har i praxis godkänts att i grunderna endast fixeras de principer efter vilka räntesatsen skall bestämmas. I grunderna för belåning av försäkringsbrev görs ofta hänvisningar till reglerna för beräkning av tekniskt återköpsvärde.

FAL innehåller inte någon regel om rätt till återköp eller fribrev. Frågan har överlämnats till FRL och försäkringsbolagens grunder (se 101 § FAL och SOU 1925:21 s. 197). Enligt förslaget till en ny försäkringsavtalslag (12 kap. 3 §) skall dock försäkringstagaren ha rätt att när som helst säga upp en individuell personförsäkring, varmed förstås en individuell liv-, sjuk- eller olycksfallsförsäkring. Han skall därvid ha rätt att få försäkringen ändrad till premiefri försäkring eller att på sätt som närmare anges i försäkringsvillkoren få den återköpt av försäkringsbolaget, i den mån inte rätt till återköp saknas på grund av försäkringens art. Om försäkringstagaren har rätt att kräva återköp, har han också rätt att i stället belåna försäkringen hos bolaget i den utsträckning som anges i villkoren. När en individuell personförsäkring upphör att gälla i försäkringsbolaget, skall enligt 12 kap. 7 § förslaget bolaget ställa försäkrin-

gens värde till försäkringstagarens förfogande, även om bolaget i övrigt är fritt från ansvar.

Grunderna för verkan av underlåtenhet att betala premierna skall enligt 7 kap. 7 § FRL ange i vilken ordning bolagets ansvarighet kan komma att upphöra eller i övrigt förändras. Vidare skall grunderna ange villkoren för att försäkringen åter skall träda i kraft (återupplivning). En metod med s.k. automatiska fribrev tillämpas allmänt av de svenska livförsäkringsbolagen. Denna innebär att försäkringen utan ansökan gäller för sitt fribrevsvärde.

I 13 § FAL ges regler om försäkringsbolagets möjligheter att säga upp försäkringsavtalet vid premiedröjsmål, vilka dock enligt 17 § lagen inte är tillämpliga för grundbunden personförsäkring. I FAL finns inte någon bestämmelse om rätt till återupplivning. I förslaget till en ny försäkringsavtalslag (14 kap. 2 och 3 §§) upptas emellertid regler om såväl verkan av premiedröjsmål som återupplivning av individuell personförsäkring.

Genom att antagandena i premiegrunderna väljs med försiktighet uppstår normalt överskott på livförsäkringsrörelsen. Enligt 12 kap. 5 § FRL skall livförsäkringsbolag avsätta årsvinsten på sådan rörelse till en återbäringsfond, i den mån inte vinsten tas i anspråk för betalning av ränta enligt garantiavtal eller annat följer av FRL. Vidare får livförsäkringsbolag enligt den paragrafen avsätta årsvinsten på annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse till en återbäringsfond för sådan annan rörelse. Återbäringsfond i livförsäkringsbolag får enligt 12 kap. 6 § FRL användas endast för återbärning och för förlusttäckning enligt närmare bestämmelser i 12 kap. 7 § FRL. Om det finns särskilda skäl därtill kan Finansinspektionen medge att fonden minskas även i andra fall.

Återbäringsfonden anses tillhöra försäkringstagarna. Överskottsmedlen får emellertid inte återbäras till försäkringstagarna i sådan utsträckning att återbäringsfonden helt töms. Dessa medel skall återgå till försäkringstagarna, i den mån de inte måste tas i anspråk för att trygga avtalsenlig utbetalning av försäkringsbelopp (prop. 1981/82:180 s. 265, SOU 1946:34 s. 77 ff och Appelfofft-Hahn, a.a. s. 198). Medel skall alltså finnas tillgängliga för att möta eventuella framtida förluster. Återbäringsmedel som inte omfattas av de försäkringstekniska skulderna skall enligt 7 kap. 22 § FRL kunna räknas in i kapitalbasen för livförsäkringsrörelse (se prop. 1992/93:257 s. 117).

I 7 kap. 8 § FRL ges bestämmelser om grunder beträffande återbärning till försäkringstagarna. Återbäringsgrunderna skall innehålla regler för användning av återbäringsfonden, tilldelning av återbärning samt förräntning av återbäringsmedel.

Rätt till återbärning tillkommer enligt bestämmelser i grunder varje försäkring. Vidare anges i återbäringsgrunderna att det vid varje års slut ur återbäringsfonden skall uttas ett belopp motsvarande tilldelningen av återbärning under året samt att uttag ur denna fond därutöver sker i fall som avses i 12 kap. 6 och 7 §§ FRL.

De av bolagen tillämpade återbäringsystemen följer en gemensam struktur. Det totala överskott som uppkommer jämte avkastning på redan

uppsamlat kapital uppdelas i s.k. återbäringskapital och s.k. kollektivt konsolideringskapital.

Reglerna för återbäringskapitalet innebär vanligen att huvuddelen av uppkommet överskott successivt fördelas på enskilda försäkringar. Denna s.k. allokering sker bl.a. med hjälp av en återbäringsränta, som vanligen fastställs på grundval av redovisade överskottsmedel och prognosticerade övervärden på tillgångarna. För varje försäkring beräknas fortlöpande en retrospektiv reserv, som utgör skillnaden mellan på försäkringen belöpande inkomster och utgifter, t.ex. avsättningar till konsolideringskapital. Skillnaden mellan den retrospektiva reserven och det tekniska återköpsvärdet kallas försäkringens tekniska vinst och ligger till grund för beräkning och tilldelning av återbäring. Allokering av överskott till de enskilda försäkringarna är en förberedelse för en kommande tilldelning av återbäring, men utgör inte någon garanti för en senare tilldelning. Först när tilldelning sker övergår överskottet till försäkringen och blir därmed att betrakta som en bindande förmån som skall redovisas som försäkringsteknisk skuld. Enligt många bolags återbäringsgrunder får tilldelning av återbäring inte ske i vidare mån än att återbäringsfonden vid varje tidpunkt uppgår till fem procent av premiereserven för egen räkning.

Det kollektiva konsolideringskapitalets storlek har bolagen stor frihet att bestämma själva genom de återbäringsräntor som tillämpas. I flertalet återbäringsgrunder sägs endast att som kollektivt konsolideringskapital skall upptas vad som bedöms erforderligt för erhållande av en med hänsyn till rörelsens omfattning och förhållandena i övrigt lämpligt avvägd total konsolidering.

Reglerna för tilldelning av återbäring skall enligt 7 kap. 8 § andra stycket FRL ange hur tilldelningen skall ske. Den tilldelade återbäringen skall utbetalas omedelbart eller vid en bestämd senare tidpunkt eller också tillgodoräknas försäkringstagaren som nedsättning av premien eller utvidgning av försäkringsförmånerna. Tilldelningen sker i dag i huvudsak genom metoderna vinstsamling resp. beloppshöjning. I båda fallen är huvudregeln att tilldelning sker först i samband med utbetalning av försäkringsersättning. Vid vinstsamling görs ett tillägg till sparandet i försäkringen, medan beloppshöjning innebär att försäkringsförmånerna utvidgas i fråga om såväl risk som sparande. Här skall också nämnas att allokerad återbäring på en försäkring utbetalas till försäkringstagaren då försäkringen återköps.

Utfästelse om återbäring får enligt tredje stycket paragrafen inte göras på annat sätt än som följer av reglerna om tilldelning av återbäring. Regelns syfte är främst att motverka osakliga utfästelser i ackvisitionen om framtida återbäring (prop. 1948:50 s. 254 och Appeltofft-Hahn, a.a. s. 108). Här kan nämnas att försäkringsbranschen under år 1992 har antagit riktlinjer för försäkringsbolagens information vid privat livförsäkring med sparande. I denna sägs bl.a. att försäkringskunden innan en försäkring meddelas skall informeras om att han på begäran kan få ett faktablad angående bolagets återbäringsränta. Av bladet skall framgå den närmare innebörden av begreppet återbäringsränta, liksom bolagets årliga

genomsnittsränta för vart och ett av de fem senaste kalenderåren. Dessutom skall upplysas att en uppgift om aktuell återbäringsränta inte skall ses som ett löfte om framtida återbärning.

I FAL ges inte några bestämmelser om återbärning. Enligt 12 kap. 11 § förslaget till en ny försäkringsavtalslag skall dock, om försäkringstagaren enligt försäkringsavtalet har rätt till återbärning, av villkoren för en individuell personförsäkring framgå i vilken form återbärningen tillgodoräknas försäkringstagaren och om han har rätt att senare välja annan form.

Bestämmelser om grunder ges vidare i 12 kap. 8 § FRL. Enligt den paragrafen skall, om en förlust på livförsäkringsrörelsen i ett ömsesidigt livförsäkringsbolag inte kan täckas genom användning av återbäringsfonden enligt reglerna i 12 kap. 7 § FRL, förlusten, i den mån den överstiger garantikapitalet, utjämnas genom att bolagets ansvarighet för löpande livförsäkringar och tilldelad återbärning sätts ned. Nedsättningen skall verkställas på ett sätt som är skäligt med hänsyn till förlustens orsak och andra omständigheter. För nedsättningen skall grunder (nedsättningsgrunder) upprättas. Om stadfästelse av nedsättningsgrunderna gäller bestämmelserna i 2 kap. 3 § FRL.

Reglerna i FRL om grunder är tillämpliga även för försäkringsbolag som lyder under lagen om livförsäkringar med anknytning till värdepappersfonder. Enligt 7 § den lagen får emellertid regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen medge undantag från bestämmelserna i FRL, om det finns särskilda skäl till det. Vidare är sådana bolag enligt 10 § inte skyldiga att sätta av årsvinsten till en återbäringsfond. Det kan nämnas att premiereserven i fondförsäkringsrörelse i princip utgörs av fondvärdet, dvs. det fondförvaltade resultatet av inbetalda premier efter avdrag för eventuella kostnader, och att återbärning normalt inte förekommer (Palmgren, a.a. s. 48).

Grunderna anses till sin rättsliga natur vara ett komplement till bolagsordningen. Av praktiska skäl har det dock inte ansetts lämpligt att tynga bolagsordningens innehåll med de efter hand allt mera omfattande reglerna i grunderna, särskilt när dessa regler är så invecklade att delägarna i allmänhet saknar förutsättningar att bedöma dem. Någon klar gräns har likväl inte upprätthållits - vare sig i lagstiftning eller i praxis - mellan bolagsordning och grunder. Lämpligheten av att hålla grunderna utbrutna från bolagsordningen har sagts vara särskilt påtaglig då fråga är om ändring av grundernas innehåll. Ett tungrovt förfarande med beslut på bolagsstämma behöver då inte tillämpas (SOU 1946:34 s. 305).

Emellertid har grunderna också självständig betydelse genom att de innehåller rent privaträttsliga föreskrifter. Nu tillämpade allmänna villkor för livförsäkring hänvisar bl.a. till "de grunder för bolagets verksamhet som är eller blir fastställda enligt försäkringsrörelselagen". I viss mindre utsträckning, t.ex. rörande dröjsmål med premiebetalningen, upptar villkoren samma bestämmelser som ingår i grunderna. Om de närmare bestämmelserna angående verkan av utebliven premie samt beträffande rätten till fribrev, återköp, försäkringslån, återbärning och ränta hänvisar villkoren till grunderna. Om grunderna skulle strida mot försäkringsvill-

koren anses villkoren ha företräde (Hellner, Försäkringsrätt, 2 uppl. 1965, s. 60; jfr även Adlercreutz, Avtalsrätt II, 3 uppl. 1991, s. 51).

Grunderna kan ändras under avtalstiden utan att försäkringstagarna hörs, dock inte så att premien höjs. Om försäkringsavtalet medger det kan premien höjas under avtalstiden i samband med en ändring av grunderna. Detta avsteg från vedertagna principer beträffande förutsättningarna för ändring av avtal har motiverats av de egenartade förhållanden som är utmärkande för försäkringsutfästelsen och särskilt livförsäkringsavtalet. Den omständigheten att ändring av grunder inte kan genomföras utan stadfästelse har ansetts utgöra en betryggande garanti mot kränkning av försäkringstagarnas befogade rättsanspråk (prop. 1981/82:180 s. 148 och 195 f samt Ds E 1980:6 s. 170; se även SOU 1946:34 s. 306).

Enligt förslaget till en ny försäkringsavtalslag (12 kap. 6 §) får ett bolag, om det behövs på grund av försäkringens art eller av någon annan särskild omständighet, göra förbehåll om rätt att ändra en individuell personförsäkring vid början av en ny premieperiod. Detsamma gäller, om förbehållet innebär att ändringen skall godkännas av tillsynsmyndigheten. I allmänhet bör enligt förslaget en ändring inte tillåtas, om inte de ekonomiska förutsättningarna för försäkringen väsentligt ändras (Ds 1993:39 s. 303).

Livförsäkringsbolagens premie-, premiereserv- och återköpsgrunder var i många år i stor utsträckning identiska. Bl.a. fanns överenskommelser om gemensamma premienivåer. Branschsamarbetet och de gemensamma antagandena i grunderna kom emellertid att kritiserats, särskilt av Näringsfrihetsombudsmannen som hävdade att den fria konkurrensen därigenom hämmades (se bl.a. Nordisk Försäkringstidskrift 1988 s. 255 ff). Kritiken hörsammades, varför grunderna i dag är mer individuella för varje bolag. Bolagen tillämpar numera skilda grunder både med avseende på utseende och innehåll. Bolagens grunder är dock fortfarande ofta uppbyggda efter likartade mönster och metoder. De uppträder i den yttre formen av tjocka pärmar med lösa blad. I samlingen med bestämmelser upptas varje typ av försäkring i ett särskilt avsnitt, där grunderna för försäkringen anges. Knappast något bolag har fullständiga formler för beräkning av premier, premiereserv, återköpsvärden eller återbäring i sina grunder. Länge var sådana formler tillgängliga i bolagsgemensamma publikationer. Formulerna finns numera dokumenterade endast internt hos bolagen, främst som underlag för olika beräkningsprogram i datorer.

Under åren av intimt branschsamarbete gjordes genomgripande ändringar av beräkningsantagandena i grunderna relativt sällan. Antalet ändringar har därefter ökat. Vid ändringarna har bolagen strävat efter att få de nya grunderna att gälla hela försäkringsbeståndet, alltså även redan tecknade försäkringar. Bolagen har emellertid i vissa fall låtit ändringarna få verkan endast på nytecknade försäkringar. Ändringarna med verkan på redan meddelade försäkringar har främst gällt grunderna för återbäring till försäkringstagarna. Bl.a. har metoder för beräkning samt antaganden om driftskostnader ändrats. Dessutom har räntefoten i grunderna justerats. Vid ändringar med tillämpning på gällande försäkringar

har bolagen och tillsynsmyndigheten genomgående sett till att de sammantaget inte har inneburit någon försämring för försäkringstagarna.

Utländska försäkringsföretag

Bestämmelserna för utländska försäkringsföretag har utformats väsentligen med reglerna för svenska försäkringsbolag som förebilder (se prop. 1950:94 s. 15 och prop. 1982/83:24 s. 33). Också i LUF upptas sålunda regler om redovisning av försäkringstekniska skulder och bestämmelser om skyldighet att upprätta grunder (10-12 §§), vilka i huvudsak överensstämmer med reglerna därom i FRL.

Enligt LUF gäller dock kravet på grunder endast för livförsäkringar samt, enligt 2 § sista stycket LUF, för sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring. Enligt det stadgandet gäller nämligen bestämmelserna om grunder för livförsäkring i tillämpliga delar.

För långvariga skadeförsäkringar fordras således inte grunder. I motiven framhölls att den enda formen av långvarig skadeförsäkring som utövades i Sverige var brandförsäkring av byggnad för all framtid, en försäkringsform som dessutom var starkt lokalt begränsad. Under åberopande av att det från utländskt håll inte visats något intresse för att ta upp denna speciella försäkringsbransch, ansågs regler om långvarig skadeförsäkring inte behöva införas i lagen (prop. 1950:94 s. 34).

Till skillnad mot de svenska livförsäkringsbolagen skall de utländska livförsäkringsföretagen inte upprätta grunder beträffande återbäring till försäkringstagarna. Detta är en följd av att skälighetsprincipen inte har tagits upp i LUF. Vid upprättande av återbäringsgrunder för utländska anstalter kommer man nämligen in på speciella problem, som sammanhänger med nödvändigheten att beräkna årsöverskottet på enbart den svenska delrörelsen på ett sådant sätt att ett användbart underlag erhålls för bedömning av återbäringsens skälighet (prop. 1950:94 s. 40 ff; se även prop. 1965:48 s. 43 och SOU 1986:8 s. 253 f). Enligt LUF gäller inte heller ett krav på grunder angående skyldighet att avge återförsäkring.

Liksom enligt FRL skall grunderna bifogas ansökningsen om koncession och underställas regeringen för stadfästelse (6 § fjärde stycket LUF). Bestämmelserna i LUF om regeringens prövning överensstämmer med dem i FRL (7 § tredje stycket LUF). Även vid ändring av grunder krävs stadfästelse i enlighet med vad som gäller enligt FRL (9 § LUF). Har ändring av grunder stadfästs skall Finansinspektionen låta införa kungörelse därom i Post- och Inrikes Tidningar. Också enligt LUF (25 §) skall Finansinspektionen ingripa mot ett försäkringsföretag som avviker från sina grunder.

Det skall nämnas att inte något utländskt livförsäkringsföretag har koncession för verksamhet i Sverige.

2.3 Premiesättning m.m. i trafikförsäkringsrörelse

Enligt 2 § trafikskadelagen skall trafikförsäkring finnas för motordrivet fordon som är registrerat i bilregistret och inte är avställt samt för annat motordrivet fordon som brukas i trafik här i landet. Trafikförsäkringen är en ansvarsförsäkring för skada som tillfogas tredje man till följd av trafik med motorfordon. Den innehåller också ett olycksfallsförsäkringsmoment för skada på fordonets förare. Ersättning för personskador utgår på rent objektiv grund. Försäkringsplikten fullgörs av fordonets ägare. Trafikförsäkring meddelas enligt 5 § trafikskadelagen av försäkringsanstalt som har fått tillstånd därtill av regeringen. Försäkringsanstalt som har fått sådant tillstånd är skyldig att på begäran meddela trafikförsäkring (kontraheringsplikt). Enligt de ännu inte ikraftträdde nya bestämmelserna som betingats av EES-avtalet skall trafikförsäkring kunna meddelas också av utländska försäkringsgivare hemmahörande inom EES genom gränsöverskridande verksamhet. Kontraheringsplikten skall omfatta även sådana försäkringsgivare (se prop. 1992/93:257 s. 128 f och 164). Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer meddelar enligt 7 § trafikskadelagen närmare föreskrifter om försäkringsanstalts verksamhet enligt lagen.

Reglerna för trafikförsäkring gäller såväl svenska bolag som utländska försäkringsgivare som driver trafikförsäkringsrörelse här. I 38 § första stycket LUF sägs att angående trafikförsäkringsrörelse meddelas vissa särskilda bestämmelser i lagen om trafikförsäkring å motorfordon, den lag som den 1 juli 1976 ersattes av trafikskadelagen. En hänvisning till trafikskadelagen görs i 1 kap. 5 § lagen om EES-försäkringsgivares verksamhet i Sverige.

I trafikförsäkringsförordningen ges föreskrifter om försäkringsanstalts trafikförsäkringsverksamhet. Innan försäkringsanstalt börjar driva trafikförsäkringsrörelse, skall anstalten enligt 1 § första stycket lämna uppgift till Finansinspektionen om de premiesatser som anstalten avser att tillämpa för trafikförsäkring. Om försäkringsanstalt ändrar de premiesatser som angetts i uppgiften till Finansinspektionen, skall anstalten enligt andra stycket genast anmäla detta till inspektionen och ange anledningen till ändringen. Enligt paragrafens tredje stycke meddelar Finansinspektionen närmare föreskrifter om indelningen i riskklasser. Enligt ett ännu inte ikraftträtt nytt fjärde stycke skall bestämmelserna i första och andra styckena inte gälla för s.k. stora risker (vad härmed avses, se avsnitt 3.2).

Premie för trafikförsäkring får enligt 2 § första stycket inte bestämmas till högre belopp än som med erforderlig säkerhet kan anses svara mot den risk försäkringen är avsedd att täcka med tillägg för nödvändiga omkostnader. Anskaffningskostnader som föranleds av konkurrensskäl får inte belasta trafikförsäkringsrörelsen. Finansinspektionen skall enligt 2 § andra stycket meddela närmare föreskrifter om beräkningen av nödvändiga omkostnader.

Bestämmelserna rörande premiesättningen, som tidigare delvis gavs i koncessionsvillkoren för trafikförsäkringsanstalterna (se t.ex. SOU

1960:11 s. 188), har motiverats med att det är betydelsefullt att försäkringstagarna inte blir betungade med onödiga utgifter när fråga är om en obligatorisk försäkring. Premie bör därför beräknas till belopp som svarar mot den risk försäkringen är avsedd att täcka med tillägg av belopp motsvarande omkostnaderna för försäkringen, nödig fondbildning och skäligen vinst. Att tillse att denna regel vinner tillämpning har ansetts vara en angelägen uppgift för staten. Meddelar en anstalt även annan försäkring än trafikförsäkring, skall inspektionen övervaka att anstalten inte påför trafikförsäkringen omkostnader som rätteligen hör till annan försäkring, liksom även att inte inkomster som borde tillgodoräknas trafikförsäkringen tillförs annan försäkringsgren. Inspektionen skall dessutom ha sin uppmärksamhet på att inte oskäligen del av ersättningar vid kollisionsoolyckor påförs trafikförsäkringen och att återförsäkringen inte ordnas på sådant sätt att återförsäkrarna ges oskäligen vinst (se NJA II 1929 s. 308 ff).

För trafikförsäkringen gäller också reglerna i FRL. Särskilt intresse i detta sammanhang har bestämmelsen i 19 kap. 5 §, enligt vilken styrelsen och verkställande direktören skall övervaka att premiesättningen i skadeförsäkring är skäligt avvägd med hänsyn till den risk som försäkringen är avsedd att täcka, nödvändiga driftkostnader för försäkringen samt omständigheterna i övrigt. Genom paragrafen slås skälighetsprincipen fast för skadeförsäkringens del. Denna innebär bl.a. att försäkring skall erbjudas till ett rätt avvägt pris. Innebörden härav är bl.a. att överskott i en försäkringsgren inte systematiskt får användas för subventionering av en annan inte bärkraftig gren samt att eventuella vinstfonder inte får utnyttjas för att i dumpningssyfte tillfälligt pressa ned premierna inom en viss försäkringsgren (prop. 1950:220 s. 49 och Appeltofft-Hahn, a.a. s. 291 f). En försäkringsgren får inte heller under en längre period lämna oförsvarligt stora överskott. Premien får således varken vara för hög eller för låg. Vidare skall de kriterier som används vid avgränsningen av enskilda premieklasser vara acceptabla samt den premiedifferentiering som görs vara sakligt motiverad (SOU 1986:8 s. 95).

Finansinspektionen skall enligt 7 § trafikförsäkringsförordningen anmäla till regeringen om en försäkringsanstalt som driver trafikförsäkringsrörelse inte iakttar tillbörlig sparsamhet i fråga om omkostnaderna för rörelsen eller beräknar premierna eller reglerar inträffade skadefall på ett sätt som ger anledning till anmärkning. Detsamma gäller om en sådan försäkringsanstalt brister i fullgörande av sina åligganden enligt trafikskadelagen eller trafikförsäkringsförordningen eller i övrigt driver rörelsen på ett sätt som ger anledning till allvarlig anmärkning. Regeringen kan på grund av en sådan anmälan förelägga anstalten att inom viss tid vidta åtgärder för rättelse eller återkalla anstaltens tillstånd att meddela trafikförsäkring. Bestämmelserna gäller enligt ett ännu inte ikraftträtt stadgande inte för gränsöverskridande verksamhet.

Ytterligare föreskrifter om försäkringsanstalts verksamhet enligt trafikskadelagen eller trafikförsäkringsförordningen meddelas enligt 8 § denna förordning av Finansinspektionen.

Med stöd av bemyndigandena i trafikförsäkringsförordningen har tillsynsmyndigheten meddelat föreskrifter om indelning i riskklasser (BFFS 1988:6), vari anges vilken riskklassindelning som skall finnas och vilken premiedifferentiering som skall tillämpas mellan olika bonusklasser. Bestämmelser därom har som nämnt funnits i många år. De har under årens lopp utvidgats och allt mer förfinats. År 1970 fick de den utformning som i huvudsak gäller fortfarande.

Varje trafikförsäkringsanstalt är skyldig att tillämpa samma tariffsystem för beräkning av trafikförsäkringspremie. Riskklassindelningen innebär till en början en indelning i vissa i förordningen angivna fordonsklasser; privat personbil, buss, motorcykel, lastbil, traktor etc. Flertalet fordonslag är indelade i undergrupper efter t.ex. vikt eller användningssätt. En mer långtgående indelning inom ramen för angivna fordonsklasser får tillämpas, om detta bedöms motiverat med hänsyn till riskskillnader mellan olika kategorier av fordon inom resp. fordonsklass. Många bolag har utnyttjat denna möjlighet till vidgad indelning. Bl.a. upptas ofta brandbil och husbil i särskilda undergrupper.

För varje fordonsklass beaktas därefter i viss mån skilda förhållanden. Riskpremien för personbil avsedd för privat bruk är beroende av fyra förhållanden, nämligen dels geografisk zon, varvid hänsyn skall tas till riskskillnader mellan olika geografiska områden, dels årlig körsträcka, dels bilmärke, biltyp och årsmodell, med en inplacering efter den risk bilen bedöms representera i trafikförsäkringshänseende och dels bonus till följd av att försäkringen varit skadefri under viss tid.

Inplacering i zoner och bilmärkesklasser skall ske efter en för samtliga bolag gemensam inplaceringsförteckning resp. klassningslista. Bilmärkesklassningen utarbetas av Bilförsäkringskommittén, som är ett branschorgan. Till grund härför ligger statistiska uppgifter från flertalet bolag som ges in till detta organ. Inplaceringsförteckningen och klassningslistan liksom vidtagna ändringar och kompletteringar däri skall anmälas till inspektionen. Indelning i fem körsträckeklasser, beroende på årlig körsträcka, anges i förordningen.

Bonusklassningen innebär att samtliga bolag skall tillämpa en enhetlig bonuskala. Försäkringen placeras i någon av bonusklasserna 1-7, av vilka placering i klasserna 2-7 medför rabatt på premien, dock inte på grundpremien (ett belopp avsett att täcka fasta kostnader för t.ex. utfärdande av försäkringsbrev och inkasso), med mellan 20 och 75 procent. Efter varje försäkringsår utan skada flyttas försäkringen till närmaste högre klass. För flyttning till högsta bonusklass krävs sex skadefria år i följd. Skada som leder till utbetalning från trafikförsäkringen medför, med vissa angivna undantag, att den bonusklassplacering som gällde när skadan hände sänks med två enheter från och med nästa försäkringsår. Flyttas försäkringsskyddet från ett bolag till ett annat, placeras försäkringen i det nya bolaget i den bonusklass som skulle ha gällt i det tidigare bolaget. Därvid skall framhållas att det gamla bolaget till det övertagande bolaget rapporterar efteranmälda skador. Överföring av bonusrätt mellan bolag får endast ske vid en försäkringsårsförfallodag eller - om en försäkring varit vilande - tidigast en månad

efter det att försäkringens blev vilande. Utnyttjar en försäkringstagare sin rätt att efter skada säga upp sin försäkring får dock bonusrätten överföras till annat bolag oberoende av årsförfallodag.

Redan då trafikförsäkringsplikten infördes innehöll koncessionsvillkoren en bestämmelse enligt vilken trafikförsäkringsanstalt borde bevilja premierabatter vid skadefria år (se t.ex. SOU 1949:26 s. 63). Det har antagits att bakom denna bestämmelse låg tanken att utsikten att få bonusrabatt skulle uppmuntra till försiktigare körning (SOU 1974:87 s. 68).

Till helnykter försäkringstagare får lämnas nykterhetsrabatt på premien, dock inte på grundpremien, med högst fem procent.

Avvikelse från den föreskrivna riskklassindelningen får, efter Finansinspektionens medgivande, göras om det föreligger särskilda skäl. Länge hade sådana undantag tämligen begränsad räckvidd. Emellertid medgavs avvikelser vid storkundsavtal, dvs. vid försäkring av hela fordonsparker. Ett mer omfattande undantag från riskklassindelningen gavs år 1987, då den s.k. Nissan-försäkringen, marknadsförd av Försäkringsaktiebolaget Holmia, godtogs av inspektionen. Denna försäkring innebär att en köpare av en Nissan-bil har möjlighet att köpa bilen med en treårig försäkring som omfattar trafik-, delkasko- och vagnskadeförsäkring.

Det kan i sammanhanget nämnas att försäkringsbolagen under många år i väsentliga delar följde den för trafikförsäkringen föreskrivna riskklassindelningen också för delkasko- och vagnskadeförsäkring. Numera förekommer dock betydande variationer mellan bolagens klassindelning i sådana försäkringar. Det bör också framhållas att enligt en överenskommelse mellan de svenska trafikförsäkringsbolagen får ett bolag i regel inte meddela bara kaskoförsäkring för ett trafikförsäkringspliktigt fordon. Sådan försäkring får bolaget meddela endast tillsammans med trafikförsäkring.

Den slutliga riskpremien erhålls genom att baspremien, dvs. den del av premien som inte är grundpremie, multipliceras med en faktor för varje riskförhållande. Faktorerna bestäms av resp. klasstillhörighet. Baspremie liksom premierelationstal för olika geografiska områden och körsträckelklasser fastställs av det enskilda bolaget och anmäls till inspektionen. Premierelationstal för bilmärkesklasser bestäms av bolagen gemensamt.

Tillsynsmyndigheten har också meddelat föreskrifter om beräkning av premier för direkt trafikförsäkring (BFFS 1988:39), där en formel för beräkning av genomsnittspremien inom olika fordonsklasser ges samt fastslås hur hög denna premie får vara i termer av riskpremie (förväntat skadebelopp per årsförsäkring). Premieformeln inom trafikförsäkringen är i princip konstruerad så att kapitalvärdet av en genomsnittspremie för en enskild fordonsklass sätts lika med kapitalvärdet av bolagets beräknade kostnader för försäkringen med visst säkerhetspåslag. I kostnaderna ingår således förväntade skadekostnader, säkerhetstillägg samt driftskostnader. Säkerhetspåslaget, som har till syfte att skapa en buffert för de fall då skadebeloppet blir något högre än det förväntade beloppet, är tre procent av genomsnittspremien. Det angivna värdet får betraktas som ett riktvärde och avvikelser på grund av det enskilda bolagets konsolideringsbehov kan vara motiverade. Föreligger särskilda skäl kan inspektionen

medge att annan beräkningsmetod än den föreskrivna får användas. Sådana undantag har varit mycket ovanliga.

Inspektionen har vidare meddelat föreskrifter om vissa uppgifter om trafikförsäkring som skall lämnas till myndigheten viss tid efter ett räkenskapsårs utgång (BFFS 1988:32 och 33). På särskilda blanketter skall anges dels antal fordon och premiebestånd, dels försäkringsersättningar och inträffade skador, allt fördelat på riskklasser.

Av betydelse är också inspektionens föreskrifter om principer för premieåterbäring i skadeförsäkring (BFFS 1988:30). Enligt dessa föreskrifter, som gäller även trafikförsäkring, skall i den mån överskott återbetalas återbetalningen ske till dem som varit försäkringstagare under den tid överskottet uppkommit. Även försäkringstagare som inte förnyar sitt försäkringsskydd skall komma i åtnjutande av beslutad premieåterbäring. Beslutad premieåterbäring kan dock inte komma nytecknade försäkringar till del.

Till den 1 juli 1991 gällde att allt överskott på trafikförsäkringsrörelsen skulle avsättas till en särskild regleringsfond som fick användas endast för förlusttäckning i rörelsegrenen trafikförsäkring. Avsättningar till regleringsfond är sedan dess inte längre möjliga. De särskilda regleringsfonderna, som infördes i premiereglerande syfte, hade delvis motiverats av trafikförsäkringens speciella karaktär genom gällande försäkringsplikt (se SOU 1949:26 s. 63). Genom att fonderna funnits hade försäkringsföretagen inte kunnat utnyttja detta förhållande för att understödja sin övriga verksamhet genom oskäligt stora vinster i trafikförsäkringsrörelsen. Detta motiv hade emellertid förlorat i betydelse, dels genom att konkurrensen på trafikförsäkringsområdet fungerade effektivt, dels genom att även många andra sakförsäkringar i praktiken var nödvändiga eller näst intill nödvändiga för försäkringstagarna (se regeringens förordningsmotiv 1991:2).

Vidare skall framhållas att det inom ett gemensamt branschorgan, Bilreparationskommittén, sedan flera år tillbaka pågår ett samarbete i syfte att förbilliga reparationer och åstadkomma trafiksäkra konstruktioner av bilar. Bl.a. förekommer gemensam upphandling av reparationer. Bolagens gemensamma statistik utgör basen för detta samarbete. Trafikförsäkringsföretagen är såväl gemensamt som enskilt engagerade i trafiksäkerhetsarbetet också på annat sätt (se närmare härom SOU 1991:39 s. 136 ff). Det skall även nämnas att trafikförsäkringsanstalterna har byggt upp rutiner med länsstyrelserna, Centrala bilregistret och bilhandeln för hantering av trafikförsäkring vid bilbyte samt vid av- och påställningar.

3 EG:s bestämmelser m.m.

3.1 Inledning

Genom avtalet mellan EG, gemenskapens medlemsländer och EFTA-länderna om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES), som undertecknades den 2 maj 1992 och justerades den 17 mars 1993, har Sverige åtagit sig att införa regler om försäkringsverksamhet som förekommer i EG:s rättsakter tillkomna senast den 31 juli 1991. Dit hör bl.a. det första skade- och livförsäkringsdirektivet (73/239/EEG och 79/267/EEG), den första generationens direktiv, och det andra skade- och livförsäkringsdirektivet (88/357/EEG och 79/267/EEG), den andra generationens direktiv (se närmare härom prop. 1992/93:257 s. 95 ff; se också Nyström-Osterman m.fl., EG och försäkringsmarknaden, 1992). EES-avtalet har emellertid ännu inte trätt i kraft.

Också EG-rättsakter som har beslutats efter den 31 juli 1991 skall enligt planerna ingå i EES-avtalet. Arbetet med ett tilläggsprotokoll till avtalet pågår. Till den grupp av rättsakter som skall omfattas av tilläggsprotokollet räknas den tredje generationens direktiv, dvs. det tredje skadeförsäkringsdirektivet (92/49/EEG) och det tredje livförsäkringsdirektivet (92/96/EEG), vilka antogs den 18 juni 1992 resp. den 10 november 1992. Båda direktiven skall vara införda i nationell lagstiftning senast den 31 december 1993. De nationella bestämmelserna skall träda i kraft senast den 1 juli 1994.

Avsikten med den tredje generationens direktiv är att bidra till att en inre marknad genomförs på skade- och livförsäkringsområdet. Den inre marknaden bygger på principerna om en enda auktorisation gällande inom hela EG, om hemlandstillsyn, vilket innebär att tillsynsmyndigheten i den stat där ett försäkringsföretag är etablerat skall utöva tillsyn över företagets hela verksamhet, om samordning av de viktigaste tillsynsreglerna och ömsesidigt godkännande av koncessioner och tillsynsordningar samt om utövande av försäkringsverksamhet utan förhandskontroll av premietariffer och försäkringsvillkor m.m.

Med vissa begränsade undantag rörande beståndsöverföring regleras i den tredje generationens direktiv inte förhållandet till tredje land.

Nämnas skall dessutom att rådet den 19 december 1991 har antagit ett direktiv 91/674/EEG om årsredovisning och koncernredovisning för försäkringsföretag. De lagändringar som kommer att krävas vid en harmonisering med detta direktiv skall behandlas av Redovisningskommittén

(se dir. 1993:6). Vidare bör framhållas att kommissionen den 21 december 1992, med stöd av rådets förordning (EEG) nr 1534/91, har beslutat om s.k. gruppundantag, dvs. generella undantag för grupper av avtal etc., från konkurrensreglerna i artikel 85 tredje stycket i Romfördraget (kommissionens förordning (EEG) nr 3932/92). Däri ges sådana undantag bl.a. för avtal om dels uppställandet av gemensamma tariffer för riskpremier baserade på kollektiv statistik eller skadefrekvens, dels uppställandet av standardpolicyvillkor och dels gemensamt täckande av bestämda slag av risker. Förordningen trädde i kraft den 1 april 1993 och skall gälla till den 31 mars 2003.

Sverige har också förpliktelser gentemot medlemsländerna i OECD. De åtaganden som OECD:s medlemsstater har gjort på försäkringsområdet ingår i stadgan för liberalisering av löpande osynliga betalningar (Code of liberalisation of Current Invisible Operations) och i kapitaliseringsstadgan (Code of Liberalisation of Capital Movements). Sverige har för försäkringsverksamhetens del inte gjort några reservationer mot liberaliseringsförpliktelserna i stadgarna som är av intresse i detta sammanhang. Förpliktelserna innebär att länderna i stor utsträckning skall lika behandla inhemska företag och företag från andra OECD-länder.

Nedan skall beskrivas de artiklar i de tredje skade- och livförsäkringsdirektiven som är av betydelse för de svenska reglerna om försäkrings tekniska skulder, grunder och trafikförsäkringsverksamhet. Flertalet av dessa artiklar återges i en bilaga till betänkandet. Av skäl nämnda i kapitel 1 skall dock inte behandlas regler som avser den gränsöverskridande verksamheten särskilt.

3.2 Förbudet mot förhandsgodkännande av premietariffer m.m.

Enligt den ursprungliga lydelsen av artikel 8.3 i första skadeförsäkringsdirektivet, som avser villkor för etablering av företag med huvudkontor inom gemenskapen, hade medlemsstaterna rätt att tillämpa bestämmelser enligt vilka det krävs godkännande av bl.a. allmänna och särskilda försäkringsvillkor, tariffer och alla andra handlingar som krävs för normal tillsyn. Enligt artikel 9 i samma direktiv, i dess första lydelse, skulle varje sådant försäkringsföretag som etablerade sig inom en medlemsstat förete en verksamhetsplan som innehöll uppgifter eller dokumentation om bl.a. de försäkringsvillkor och tariffer som företaget avsåg att tillämpa samt grundprinciperna för återförsäkring. Reglerna om verksamhetsplanen gäller enligt artikel 27 i det direktivet även för inom gemenskapen etablerade agenturer eller filialer till företag med huvudkontor utanför gemenskapen.

För livförsäkring gavs bestämmelser om möjligheter att fordra förhandsgodkännande samt om innehållet i verksamhetsplanen i artiklarna 8.3, 9 och 27 i första livförsäkringsdirektivet som motsvarade ovan angivna regler i första skadeförsäkringsdirektivet. Verksamhetsplanen för livförsäkringsrörelse skulle, utöver vad som föreskrevs för skadeförsäk-

ringsrörelse, ange de grunder, inkl. de uppgifter som behövs för beräkning av premier och försäkringstekniska skulder, som företaget avsåg att tillämpa.

Genom det andra skadeförsäkringsdirektivet, artikel 9, varigenom artiklarna 8.3 och 9 i första skadeförsäkringsdirektivet ändrades, genomfördes en liberalisering beträffande s.k. stora risker meddelade av försäkringsföretag inom EG. Med sådana risker förstås i huvudsak transport- och sjöförsäkring, kreditförsäkring för näringsidkare samt egendoms- och ansvarsförsäkring för större företag. För dessa risker uppställdes ett förbud mot att införa bestämmelser med krav på godkännande eller löpande anmälan av allmänna och särskilda försäkringsvillkor, premietariffer m.m. samt slopades kravet att verksamhetsplanen skulle innehålla uppgifter om tillämpade försäkringsvillkor och tariffer.

Föreskrifterna har därefter beträffande försäkringsföretagen med huvudkontor inom gemenskapen ersatts av nya regler i den tredje generationens direktiv.

Genom artikel 6 i tredje skadeförsäkringsdirektivet har bestämmelserna i artikel 8.3 i första skadeförsäkringsdirektivet ändrats även avseende s.k. massrisker, dvs. andra skadeförsäkringar än stora risker. För skadeförsäkringar i allmänhet gäller i fortsättningen att medlemsstaterna inte får anta bestämmelser som fordrar förhandsgodkännande eller löpande anmälan av allmänna och särskilda försäkringsvillkor, premietariffer, formulär och andra handlingar som ett försäkringsföretag avser att använda i sina mellanhavanden med försäkringstagare. Medlemsstaterna får varken vidmakthålla eller införa krav på förhandsanmälan eller godkännande av premiehöjningar, om inte sådana krav ingår som en del av ett allmänt priskontrollsystem. Angivna bestämmelser gäller enligt artikel 29 i tredje skadeförsäkringsdirektivet även vid utövande av försäkringsverksamhet. Medlemsstaterna är emellertid förhindrade att upprätthålla eller införa regler om godkännande av bolagsordning och inlämnande av annat material som är nödvändigt för att kunna genomföra normal tillsyn. Genom artikel 7 i tredje skadeförsäkringsdirektivet har dessutom de i första skadeförsäkringsdirektivet angivna kraven att verksamhetsplanen skall innehålla uppgifter om försäkringsvillkor och tariffer tagits bort.

Utan hinder av angivna bestämmelser får emellertid en stat i fråga om obligatorisk försäkring, enligt artikel 30.2 i tredje skadeförsäkringsdirektivet, fordra att uppgifter om allmänna och särskilda försäkringsvillkor ges in till tillsynsmyndigheten innan de börjar användas. Enligt artikel 8 i andra skadeförsäkringsdirektivet skall avtal om obligatorisk försäkring vara i överensstämmelse med de särskilda bestämmelser som gäller för sådan försäkring i den stat där försäkringsskyldigheten har föreskrivits.

Genom artikel 5 i tredje livförsäkringsdirektivet har artikel 8.3 i första livförsäkringsdirektivet ändrats i nära anslutning till bestämmelserna i tredje skadeförsäkringsdirektivet. För livförsäkring får medlemsstat inte anta bestämmelser som fordrar förhandsgodkännande eller löpande anmälan av allmänna och särskilda försäkringsvillkor, premietariffer, tek-

niskt underlag som används bl.a. för beräkning av premier och försäkringstekniska skulder, formulär och andra handlingar som ett försäkringsföretag avser att använda i sina mellanhavanden med försäkringstagare. I enda syfte att kontrollera överensstämmelsen med nationella bestämmelser om aktuariella principer får dock medlemsstat kräva löpande anmälningar av det tekniska underlag som används för beräkning av premier och försäkringstekniska skulder. I den mån anmälan krävs får denna inte vara ett förhandsvillkor för att företaget skall få utöva sin verksamhet. Enligt artikel 29 i tredje livförsäkringsdirektivet gäller samma regler vid utövande av försäkringsverksamhet. Medlemsstaterna är emellertid liksom i skadeförsäkringsrörelse oförhindrade att upprätthålla eller införa regler om godkännande av bolagsordning och inlämnande av annat material som är nödvändigt för att kunna genomföra normal tillsyn. Genom artikel 6 i tredje livförsäkringsdirektivet har vidare de i artikel 9 i första livförsäkringsdirektivet angivna kraven att verksamhetsplanen skall innehålla uppgifter om försäkringsvillkor och grunder slopats. Den skall emellertid också i fortsättningen ge besked om grundprinciperna för återförsäkring.

Bestämmelsen som ger medlemsländerna möjlighet att upprätthålla ett krav på löpande anmälningar av tekniskt beräkningsunderlag tillkom på initiativ av den tyska delegationen i Bryssel. Enligt uttalanden från flera länders delegationer skulle denna möjlighet utnyttjas av de stater som inte tillämpar eller inom kort avser att tillämpa systemet med "appointed actuary" vilket förekommer i Storbritannien (Fahr i *Versicherungsrecht* 1992, Heft 25, s. 1046).

3.3 Beräkning av försäkringstekniska skulder m.m.

I artikel 17 i första livförsäkringsdirektivet, i dess lydelse efter ändring genom artikel 18 i tredje livförsäkringsdirektivet, ges bestämmelser om försäkringstekniska skulder. Till grund för dessa har legat en omfattande studie av ordningarna i EG:s medlemsländer gjord av "Groupe Consultatif des Associations d'Actuaires". Enligt denna grupps uppfattning, till vilken medlemsstaterna har anslutit sig, är en harmonisering som gäller försäkringsmatematiska metoder och grundsatser inom EG varken ändamålsenlig eller nödvändig. Så länge vissa försäkringsmatematiska minimikrav upprätthålls, bör flera olika metoder och grundsatser för beräkning av försäkringstekniska skulder kunna användas utan att försäkringstagarskyddet försämrats (Jürgens-Rabe-Rabe, *Der europäische Versicherungsmarkt*, Bonn 1993, s. 74).

I artikeln fastslås till en början att hemlandet skall kräva av varje försäkringsföretag att det avsätter tillräckliga försäkringstekniska reserver, inkl. premiereserv, i förhållande till företagets hela verksamhet. Omfattningen av de försäkringstekniska skulderna skall bestämmas i enlighet med i artikeln upptagna principer.

De försäkringstekniska skulderna skall enligt artikel 17.1 A som huvudregel beräknas efter en tillräckligt betryggande prospektiv aktuariell

metod, varvid hänsyn skall tas till samtliga framtida förpliktelser enligt villkoren för varje löpande försäkringsavtal. De skall omfatta alla garanterade förmåner, inkl. garanterade återköpsvärden, återbäring som försäkringstagarna kollektivt eller individuellt har rätt till, oavsett hur formerna för återbäring benämns, alla optioner som en försäkringstagare har rätt till enligt försäkringsvillkoren samt omkostnader, inkl. provisioner. Vid beräkningen skall hänsyn också tas till framtida premieintäkter. Det är dock tillåtet att vid beräkningen använda en retrospektiv metod om det kan visas att de försäkringstekniska skulderna inte blir lägre än som skulle krävas efter en tillräckligt betryggande prospektiv beräkning eller om en prospektiv metod inte är möjlig att använda för viss försäkring. En betryggande beräkning skall innehålla en rimlig säkerhetsmarginal för ogynnsamma avvikelser från de relevanta faktorerna. Således skall inte de mest sannolika värdena tillämpas. Den metod som används vid beräkning av försäkringstekniska skulder skall vara betryggande inte bara i sig själv, utan också när man betraktar den metod som används vid värdering av de tillgångar som motsvarar de försäkringstekniska skulderna.

Försäkringstekniska skulder skall som huvudregel beräknas separat för varje försäkring. Beräkningar med hjälp av lämpliga uppskattningar eller generaliseringar är emellertid tillåtna, om sådana kan antas ge ungefär samma resultat som individuella beräkningar. Principen om individuell beräkning förhindrar inte att det upprättas tillägg för allmänna risker som inte är individualiserade.

Om återköpsvärdet enligt ett försäkringsavtal är garanterat skall storleken av premiereserven för försäkringen vid varje tid vara åtminstone så stort som det garanterade värdet vid den tiden.

Tillämpad räntesats skall vara betryggande. Den skall bestämmas i enlighet med regler fastsatta av behörig myndighet i företagets hemland efter vissa i artikel 17.1 B upptagna principer. För samtliga avtal skall denna myndighet fastställa en eller flera högsta räntesatser, särskilt i enlighet med vissa regler. Om avtalen innehåller en räntegaranti bestäms en gemensam högsta räntesats. Denna kan variera beroende på valutan i vilken avtalen gäller, förutsatt att räntefoten inte överstiger 60 procent av räntesatsen för statsobligationslån i den valuta som avtalen gäller i. Om försäkringsföretagets tillgångar inte värderas till anskaffningskostnad, kan maximiräntesatserna beräknas med utgångspunkt i avkastningen på bolagets tillgångar. Fastställande av en högsta tillåten räntesats betyder inte att företaget är skyldigt att använda en så hög räntesats.

Hemlandet kan ge dispens från reglerna om maximiräntesatser för unit linked-försäkringar, engångsbetalda försäkringar för längst åtta år eller försäkringar utan rätt till återbäring och livränteförsäkringar utan återköpsvärden. För nämnda försäkringar, undantaget unit linked-försäkringar, får, om dispensmöjligheten utnyttjas, vid valet av en betryggande räntefot hänsyn tas till den valuta som avtalen gäller i, försäkringsföretagets tillgångar och den förväntade avkastningen på framtida tillgångar, det sistnämnda förutsatt att tillgångarna upptas till marknads-

värden. Den tillämpade räntesatsen får aldrig vara högre än avkastningen på tillgångarna.

Hemlandet skall kräva extra tillägg om den aktuella eller förväntade framtida förräntningen av bolagets tillgångar inte är tillräcklig i förhållande till fastsatt räntesats.

De statistiska beräkningselementen och antagandena om omkostnader skall enligt artikel 17.1 C vara betryggande med hänsyn tagen till i vilken stat förpliktelsen består, typen av försäkring samt till förväntade kostnader för administration och provisioner.

För försäkringar med rätt till återbäring får enligt artikel 17.1 D hänsyn tas, antingen implicit eller explicit, dels till framtida återbäring i överensstämmelse med andra antaganden om framtida utveckling och dels till den nuvarande metoden för beräkning av återbäring.

Tillägg för täckning av framtida omkostnader får enligt artikel 17.1 E göras implicit eller explicit. Det sammanlagda kostnadstillägget får dock inte vara lägre än det belopp som blir resultatet av en betryggande beräkning.

I artikel 17.1 F föreskrivs att metoden för beräkning av försäkringstekniska skulder inte får ändras från år till år som följd av godtyckliga förändringar i metoden eller underlaget för beräkning. Dessutom skall den vara så utformad att återbäringsmedel fördelas på ett rimligt sätt under försäkringsavtalens löptid.

Försäkringsföretagen skall enligt artikel 17.2 för allmänheten lägga fram de underlag och metoder som används för beräkning av försäkringstekniska skulder, inkl. återbäring.

Artikel 17.3 föreskriver en skyldighet att täcka de försäkringstekniska skulderna med valutamatchande tillgångar enligt vissa närmare bestämmelser.

Regler om beräkning av försäkringspremier ges i artikel 19 i tredje livförsäkringsdirektivet. Enligt dessa skall premier för ny verksamhet vara tillräckliga utifrån rimliga aktuariella antaganden, så att försäkringsföretaget kan uppfylla alla sina åtaganden och, särskilt, upprätta försäkringstekniska reserver i överensstämmelse därmed. Därvid får hänsyn tas till företagets hela ekonomiska situation. Emellertid får andra medel än försäkringspremier och avkastning därav inte systematiskt och permanent användas på ett sätt som i längden äventyrar företagets soliditet.

Beräkning av försäkringstekniska skulder i skadeförsäkringsrörelse skall enligt artikel 15 i första skadeförsäkringsdirektivet, efter ändring genom artikel 17 i tredje skadeförsäkringsdirektivet, ske enligt reglerna i direktivet om årsredovisning och koncernredovisning för försäkringsföretag.

I den tredje generationens direktiv ges särskilda regler för tillgångar som skall motsvara de försäkringstekniska skulderna. En stat får dock inte uppställa regler för val av tillgångar som inte krävs för att täcka sådana skulder (artikel 18 i första skadeförsäkringsdirektivet, efter ändring genom artikel 26 i tredje skadeförsäkringsdirektivet, och artikel 21 i första livförsäkringsdirektivet, efter ändring genom artikel 27 i tredje livförsäkringsdirektivet).

3.4 Bestämmelser som tillgodoser allmänna hänsyn

I artiklarna 28 i tredje skade- och livförsäkringsdirektivet ges föreskrifter som fastslår en rätt att fritt marknadsföra försäkringsprodukter. Enligt artiklarna får den medlemsstat i vilken risken finns inte förhindra en försäkringstagare att ingå ett avtal med ett auktoriserat försäkringsföretag med huvudkontor inom EG, så länge avtalet inte står i strid mot gällande rättsregler uppställda för att tillgodose allmänna hänsyn i det land där risken är belägen.

Enligt ingresserna till direktiven, punkt 19 resp. 20, är det i försäkringstagarnas intresse att ha tillgång till största möjliga utbud av försäkringsprodukter. Det åligger varje medlemsland att se till att de produkter som erbjuds inom gemenskapen kan avsättas i landet, dock under den förutsättningen att det inte sker i strid mot gällande rättsregler uppställda av allmänna hänsyn och dessa hänsyn inte är tillvaratagna genom hemlandets rättsregler. Bestämmelse avsedd att tillvarata allmänna hänsyn får inte innebära att vissa försäkringsföretag diskrimineras. En sådan bestämmelse skall dessutom objektivt sett vara nödvändig och stå i rimligt förhållande till syftet med bestämmelsen (se även Jürgens-Rabe-Rabe, a.a. s. 67 f).

3.4 Postmortaler som tilføjet og skænnede

I 1990'erne blev der foretaget en række undersøgelser af dødsårsager og dødsforløb i Danmark. Disse undersøgelser har vist, at der er en betydelig del af de døde, som ikke er blevet undersøgt på dødsstedet. Dette skyldes, at de fleste dødsundersøgelser kun omfatter de første 24 timer efter dødsfaldet. Efter denne periode er det svært at finde de nødvendige oplysninger til at fastslå dødsårsagen. Derfor er det vigtigt at undersøge dødsårsagerne på et senere tidspunkt.

En af de mest udfordrende opgaver er at finde de nødvendige oplysninger til at fastslå dødsårsagen. Dette kræver, at man har adgang til de nødvendige oplysninger, som er blevet gemt i de forskellige registre. Disse registre er ofte spredt over forskellige institutioner, og det kan være svært at få adgang til dem. Derfor er det vigtigt at samarbejde med de forskellige institutioner for at få adgang til de nødvendige oplysninger. Dette kræver, at man har adgang til de nødvendige oplysninger, som er blevet gemt i de forskellige registre. Disse registre er ofte spredt over forskellige institutioner, og det kan være svært at få adgang til dem. Derfor er det vigtigt at samarbejde med de forskellige institutioner for at få adgang til de nødvendige oplysninger.

4 Förhållanden i några europeiska länder

4.1 Inledning

Liksom i Sverige gäller i många andra europeiska länder särbestämmelser för livförsäkring och ansvarsförsäkring för motorfordonstrafik. Regleringarnas omfattning skiljer sig emellertid åt ganska mycket länderna emellan. För livförsäkringens del har i många länder sedan länge gällt ett krav på förhandsgodkännande av tekniskt beräkningsunderlag m.m. samt ganska detaljerade regler för beräkning av försäkringstekniska skulder. Till dessa länder hör bl.a. Danmark, Finland, Norge och Tyskland. I främst Storbritannien och Nederländerna har livförsäkringsverksamheten varit mindre reglerad. Ett krav på obligatorisk motorfordonsförsäkring förekommer allmänt i Europa. Detta förhållande har vanligen inneburit att vissa skyddsbestämmelser har upprätthållits för sådan försäkring. Under senare år har dock i flera länder en avreglering genomförts på det området.

Nedan skall en kortfattad beskrivning ges av förhållandena i några andra europeiska länder. Den bygger på de enskilda ländernas författningar, uppgifter från vissa standardverk och facktidskrifter samt på material som har inhämtats från tillsynsmyndigheter och branschorganisationer.

4.2 Beräkning av försäkringstekniska skulder m.m.

Danmark

Fram till en lagändring, som trädde i kraft den 1 augusti 1993, krävdes enligt lov om forsikringsvirksomhed för att ett livförsäkringsbolag skulle få koncession att dess allmänna försäkringsvillkor och tekniska underlag för beräkning av försäkringspremier och försäkringstekniska skulder hade godkänts av tillsynsmyndigheten, Finanstilsynet. Ordningen med förhandsgodkännande ersattes då med ett anmälningsförfarande. Till grund för de nya bestämmelserna låg en utredning av professor Mogens Kottvedgaard (Redegørelse til Finanstilsynet om liberaliseringsmuligheder vedrørende det aktuarmæssige tilsyn med livsforsikringsvirksomhed, utgiven av Finanstilsynet i september 1991). Om de bakomliggande moti-

ven; se vidare Lovforslag nr. L 63, Folketinget 1992-93 s. 12 f och 16 f.

Enligt § 30 lov om forsikringsvirksomhed skall ett livförsäkringsbolags tekniska beräkningsunderlag m.m. anmälas till Finanstilsynet senast samtidigt med att underlaget börjar användas. Detta betyder att anmälningen skall göras senast då marknadsföringen av försäkringarna påbörjas. Också varje efterföljande ändring i beräkningsunderlaget skall anmälas. Anmälningen skall innehålla uppgifter om bl.a. underlaget för beräkning av försäkringspremierna och "livsförsäkringshensættelserne", som omfattar premierreserven inkl. fördelad bonus (återbäring) och årets bonus, regler för beräkning och fördelning av överskott till försäkringstagarna och andra berättigade enligt försäkringsavtalen, bolagets principer för återförsäkring samt regler för beräkning av återköpsvärden och fribrev. Finanstilsynet skall enligt § 31 lov om forsikringsvirksomhed tillse att de anmälda förhållandena är betryggande och rimliga för den enskilde försäkringstagaren. Detta betyder bl.a. att förhållandet mellan de enskilda beräkningselementen skall vara realistiskt (a. lovforslag s. 17).

Bestämmelserna om tekniskt underlag m.m. har enligt § 218 lov om forsikringsvirksomhed motsvarande tillämpning för utländska försäkringsföretag. Emellertid skall materialet ges in redan då ett sådant företag ansöker om koncession.

Närmare bestämmelser om det tekniska beräkningsunderlaget har meddelats av Finanstilsynet (bekendtgørelse nr. 535 af 27. juni 1993). Däri anges att de anmälda uppgifterna skall ha en så precis form att de utan vidare kan ligga till grund för en aktuariers kontrollberäkningar och att de i sin helhet skall ge en fullständig bild av bolagets verksamhet. De skall ange de ekonomiska, juridiska och aktuariella konsekvenserna och innehålla en matematisk genomgång av de använda formlerna. Det anmälda materialet blir offentligt när det har registrerats hos Finanstilsynet. Myndigheten kan dock på ett bolags begäran besluta om undantag härifrån för uppgifter som behandlas som företagshemligheter.

Regler om beräkning av försäkringstekniska skulder finns i §§ 13-16, 43 och 44 i bekendtgørelse nr. 724 af 27. november 1989 om livsförsäkringsselskabers og pensionskassers årsregnskaber. Dessa skulder utgörs enligt § 7 av "livsförsäkringshensættelser", "erstatningshensættelser", som motsvarar den svenska ersättningsreserven, och "bonusudjævningshensættelser".

"Livsförsäkringshensættelserne" beräknas individuellt för varje försäkring efter en bruttometod, enligt vilken reserven skall motsvara minst skillnaden mellan kapitalvärdet av försäkringsförmånerna, inkl. fördelad bonus, och kapitalvärdet av de framtida premierna med en förhöjning till täckning av framtida omkostnader. Till täckning av ännu inte amorterade teckningskostnader kan företas ett avdrag enligt närmare angivna regler. Kapitalvärdena skall beräknas efter det tekniska underlaget, som kan vara ett annat än det tariffunderlag på vilket försäkringen är tecknad. Det har inte utbildats någon praxis om vad som skall gälla om det tekniska underlaget ändras. Det har dock antagits att Finanstilsynet vid en förstärkning av underlaget skall tillåta att en ökning av reserverna sker över en

period. Vid övergång till svagare beräkningsunderlag får tillsynsmyndigheten tillse att reserverna inte sätts ned, men att besparingarna används till ökning av försäkringsförmånerna eller till premienedsättning.

"Bonusdjävningshensättelserne" redovisar medel som är avsatta för utjämning av bonusfördelningen. Reserven, som sålunda upptar framtida återbäringsmedel, får inte räknas in i solvensmarginalen.

De försäkringstekniska skulderna utgör typiskt sett mer än 90 procent av ett danskt försäkringsbolags skulder. Av dessa skulder omfattas dock endast "livsforsikringshensättelserne", som utgör ca 87 procent av ett bolags skulder, av gällande placeringsregler.

Den arbetsgrupp som nyligen har presenterat ett förslag om ändringar vid anpassningen till den tredje generationens EG-direktiv fastslår att de danska reglerna rörande försäkringstekniska skulder i det väsentliga är i överensstämmelse med EG:s bestämmelser. Det föreslås nya bestämmelser i § 31 lov om forsikringsvirksomhed enligt vilka antaganden om ränta och omkostnader vid beräkning av försäkringspremier och "livsforsikringshensättelser" skall väljas med försiktighet vart för sig samt bemyndigas Finanstilsynet att meddela närmare föreskrifter. Vidare skall enligt förslaget samtliga försäkringstekniska skulder omfattas av placeringsbestämmelser (se Betænkning om gennemførelsen af 3. skadesforsikringsdirektiv og 3. livsforsikringsdirektiv s. 52, 74 ff, 96 f, 124 och 128).

Finland

I den finländska lagen om försäkringsbolag (28.12.1979/1062) ges särskilda bestämmelser för livförsäkring och annan långtidsförsäkring, varmed förstas försäkring som meddelas för längre tid än tio år. I 13 kap. 2 § föreskrivs att vid sådan försäkring skall iaktas av social- och hälsovårdsministeriet fastställda grunder, i vilka bestäms hur försäkringspremierna och ansvarsskulden (motsvarigheten till premiereserven och ersättningsreserven) beräknas, om fribrev och återköp, om påföljderna av underlåtenhet att erlägga premie samt om försäkringstagares rättigheter då försäkring upphör före den överenskomna tidens utgång av annan orsak än återköp eller bolaget annars befrias från ansvarighet. I ansökan som gäller grunderna för beräkning av försäkringspremie skall framläggas utredning om på vilken grupp av försäkrade envar premie skall tillämpas. Om det senare inträffar ändring skall denna och orsaken därtill utan dröjsmål meddelas social- och hälsovårdsministeriet. Vad som i 13 kap. 2 § är stadgat om grunder skall i tillämpliga delar iaktas vid beviljande av sådana till försäkring anslutna extra förmåner till vilka bolaget inte förbundit sig i försäkringsavtalet (återbäring).

Premieansvaret (premiereserven) motsvarar enligt 10 kap. 2 § lagen om försäkringsbolag kapitalvärdet av de utbetalningar som föranleds av de i gällande försäkringsavtal avsedda framtida försäkringsfallen och av övriga utgifter för dessa försäkringar, minskat med kapitalvärdet av framtida premier och ökat med kapitalvärdet av den ansvarighet som möjligen förorsakas av de försäkringar som förfaller under överens-

kommen försäkringstid. Som premieansvar betraktas även reserveringar för extra förmåner, vilka enligt sina grunder inte får användas till täckande av annan förlust än sådan som uppkommit till följd av ändring av grunderna för beräkning av ansvarsskulden. 85 procent av premieansvaret för livförsäkring och skadeförsäkring meddelad för längre tid än tio år skall täckas av vissa i lagen särskilt angivna tillgångar.

Grunderna för beräkning av premieansvaret får enligt 13 kap. 4 § lagen om försäkringsbolag ändras endast så att premieansvaret, beräknat efter de nya grunderna och uppdelat på sätt social- och hälsovårdsministeriet godkänner, vid den tidpunkt då ändringen genomförs för varje grupp är minst lika stort som det enligt tidigare grunder beräknade premieansvaret, om inte skillnaden reserveras som extra förmån. Grunderna för beräkning av premier och ansvarsskuld skall enligt 13 kap. 5 § lagen uppgöras med beaktande främst av de försäkrade förmånerna och övriga grunder med beaktande främst av skäligheten hos dessa. Enligt 14 a kap. 2 § lagen skall social- och hälsovårdsministeriet vid fastställande av grunder även beakta krav på en sund och fungerande konkurrens.

Bestämmelserna om grunder och beräkning av ansvarsskuld i lagen om försäkringsbolag gäller också för utländska försäkringsgivare enligt lagen om utländska försäkringsbolags verksamhet i Finland (30.6.1989/635). (Se 14 och 18 §§ den lagen).

Inom det finländska social- och hälsovårdsministeriet pågår arbete med att anpassa de nationella reglerna till den tredje generationens EG-direktiv.

Norge

Utgångspunkten i den norska försäkringsrörelselagstiftningen (lov av 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet) är att något förhandsgodkännande av premier och villkor inte skall förekomma.

I § 7-6 lov om forsikringsvirksomhet föreskrivs dock att ett försäkringsbolag skall använda premier som står i rimligt förhållande till dels den risk som övertas och dels bolagets ekonomi. Premierna skall vara tillräckliga för att ge säkerhet för uppfyllelse av ingångna försäkringsavtal. Enligt § 7-7 skall de försäkringsvillkor som ett försäkringsbolag tillämpar vara rimliga och betryggande. Tillsynsmyndigheten, Kredittilsynet, skall kontrollera att premierna och villkoren uppfyller dessa krav.

Med stöd av bemyndigande i paragraferna har Finansdepartementet meddelat föreskrifter om förhandsgodkännande och anmälningsplikt av premietariffer för livförsäkring (Forskrift om meldeplikt for premietariffer og forsikringsvilkår mv, fastsatt av Finansdepartementet 21 november 1989 nr. 1168). För varje livförsäkring skall det enligt föreskrifterna finnas en premietariff (ett beräkningsunderlag). Då en ny försäkringsprodukt skall införas eller en befintlig produkt ändras, skall försäkringsbolaget ge in fullständiga uppgifter om produkten eller ändringen till Kredittilsynet. Uppgifter skall lämnas om beräkningsunderlaget, inkl. reglerna för beräkning av netto- och bruttopremie, premiereserv, reglerna för återköp samt försäkringsvillkoren. Materialet skall sändas in minst två

månader innan det börjar tillämpas. Uppfyller uppgifterna inte kraven i föreskrifterna, kan tillsynsmyndigheten bestämma att fristen skall löpa från den tidpunkt då nya upplysningar är ingivna. För att ett försäkringsbolag skall kunna utvidga sin verksamhet till en ny försäkringsgren krävs att premietarifferna har godkänts av Kredittilsynet. Finns det anledning att anta att premien har bestämts i strid mot bestämmelser i lagen och föreskrifterna, kan myndigheten besluta att bolaget inte får verkställa försäkringsprodukten eller ändringen förrän den har godkänts. Finner Kredittilsynet sedan produkten börjat säljas att premien är bestämd i strid mot bestämmelserna kan premietariffen suspenderas. Här för krävs att det föreligger särskilda omständigheter. Bolaget får i en sådan situation inte övergå till ny premietariff utan myndighetens godkännande.

Finansdepartementet har med stöd av § 7-6 även meddelat bestämmelser om beräkning av premien (Forskrift om skille mellom risiko-, spare- og omkostningsdelen av premien, fastsatt av Finansdepartementet 21 november 1989 nr. 1169). Vid utarbetande av premietariff skall åtskillnad göras mellan premiens risk-, spar- och omkostnadsdel. Premietariffen skall innehålla antaganden om den risk som är knuten till försäkringen varje år, så att riskpremien kan beräknas. Den skall dessutom ange antaganden för omkostningsnivån och principerna för omkostnadsfördelningen.

Enligt § 8-2 lov om forsikringsvirksomhet skall ett livförsäkringsbolag i sin balansräkning föra upp en "forsikringsfond" till täckning av bolagets förpliktelser enligt livförsäkringsavtalen. Den skall också omfatta avsättningar avseende tilläggsförmåner utöver kontraktsförbindelserna som utges till följd av överskott i bolagen. Enligt § 8-1 och närmare bestämmelser i forskrift om overskudd i livsforsikring (fastsatt av Finansdepartementet den 1 juni 1990) skall det genomföras en årlig fördelning av överskott på varje försäkring. "Forsikringsfondet" skall utgöra skillnaden mellan kapitalvärdet av bolagets framtida förpliktelser och kapitalvärdet av framtida nettopremier. Till skillnad mot i andra nordiska länder tillämpas sålunda en nettometod. I lagens förarbeten återopades att en större säkerhet uppnås med den metoden (se Ot. prp. nr. 42 (1986-87) s. 52). De metoder som används för beräkningen av "forsikringsfondet" samt grundlaget för beräkningen av kapitalvärdena skall för varje tid vara godkända av Kredittilsynet. Ändrar bolaget grundlaget för kapitalvärdernas beräkning så att bolaget måste företa förhöjda avsättningar för tidigare meddelade försäkringar kan Kredittilsynet enligt § 8-3 ge bolaget en frist att uppfylla ett nytt reservkrav. Täckningen skall då företas efter en plan som är godkänd av Kredittilsynet.

Angivna bestämmelser gäller även för utländska företag som driver försäkringsverksamhet i Norge genom filial.

Regleringen av försäkringsrörelse ses för närvarande över i syfte att anpassa den till EG:s ordning.

Frankrike

Genom en ändring år 1991 av article R 310-6 le Code des assurances (CA) slopades det i Frankrike sedan länge gällande kravet på förhandskontroll av premietariffer m.m. för livförsäkring. Finansministeriet kan dock enligt article L 310-7 CA fastställa regler för aktuariella beräkningar för livförsäkringsavtal. Nya regler om tariffer för individuell livförsäkring har meddelats innevarande år (article A 335-1 CA). Enligt dessa skall livförsäkringspremier och premiereserv (les provisions mathématiques) i regel beräknas efter en räntefot som inte får överskrida 75 procent av den genomsnittliga räntan på den franska statens lån, för närvarande knappt sex procent. För engångsbetalda försäkringar belöpande på åtta år får räntesatsen inte överstiga 4,5 procent. Detsamma gäller försäkringar med periodisk premiebetalning och unit linked-försäkringar. Under överinseende av en oberoende aktuarie får ett bolag använda dödlighetstabeller baserade på bolagets erfarenheter. Tidigare upptogs sådana tabeller i myndighetsföreskrifter. Vidare gäller att omkostnader för ackquisition och förvaltning skall fördelas rättvist och rimligt. Unit linked-försäkringar och grupplivförsäkringar har emellertid undantagits från dessa krav.

Ytterligare föreskrifter för beräkning av premiereserv har getts genom article R 331-1 och article A 331-1 CA. Premiereserven måste vara tillräcklig och skall beräknas som skillnaden mellan bolagets förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal och framtida premier. Reglerna i CA erkänner en retrospektiv beräkningsmetod men stimulerar också bolagen att använda vissa inslag av prospektiva beräkningar. Premiereserven skall enligt en allmän regel beräknas på ett underlag som korresponderar med det underlag som har använts vid beräkning av premierna för försäkringarna i fråga. Således skall samma dödlighetstabeller användas. Vidare skall samma eller en lägre räntesats tillämpas som vid beräkning av premietariff. Zillmering är obligatorisk om provision betalas i förskott.

Enligt article L 132-29 CA och närmare föreskrifter i articles A 132-2 - A 312-6 CA är livförsäkringsföretagen skyldiga att fördela en viss minsta del av realiserade vinster till försäkringstagarna. Sålunda fördelade, men ännu inte utbetalade medel, förs vanligen till premiereserven och omfattas därigenom av bolagets försäkringstekniska skulder.

Nederländerna

I Nederländerna krävs inte förhandsgodkännande av premier eller tekniskt beräkningsunderlag. Uppgifter om premier och försäkringsvillkor måste emellertid lämnas in till tillsynsmyndigheten, Verzekeringkamer, som kan göra invändningar.

Enligt sections 37.1 och 42.1 försäkringstillsynslagen (på engelska Supervisory Insurance Business Act 1986) skall varje försäkringsföretag, inhemskt som utländskt, tillse att det har tillräckliga tekniska reserver. Några närmare regler om beräkning av de försäkringstekniska skulderna har dock inte meddelats. Enligt tillsynsmyndighetens praxis gäller

emellertid vissa krav. Ett sådant krav är att räntefoten vid beräkning av premiereserv inte får överstiga fyra procent. Bolagets aktuarie är ansvarig för att de försäkringstekniska skulderna beräknas korrekt. Han skall avge ett intyg häröver.

Det ges inte några regler för hantering av återbäringsmedel.

Storbritannien

Inte heller enligt reglerna i Storbritannien krävs förhandsgodkännande av vare sig premier eller tekniskt beräkningsunderlag. Premier och produktutformning bestäms av varje försäkringsbolag. I samband med ansökan om auktorisation för en ny försäkringsklass måste emellertid varje försäkringsbolag lämna information om bl.a. det tekniska underlag som bolaget avser att tillämpa för den försäkringsklassen. Uppgifterna skall omfatta det underlag som krävs för beräkning av premier och försäkringstekniska skulder, inkl. premiereserv, mathematical reserves (Insurance Companies Act 1982, section 5 (1) och Insurance Companies Regulations 1981, ICR, Regulation 29 och Schedules 4 och 5). Visar det sig sedan verksamheten satts igång att premierna är otillräckliga, kan tillsynsmyndigheten, the Department of Trade and Industry, återkalla bolagets auktorisation.

Premiereserven beräknas av varje bolag och intygas av dess "appointed actuary". I ICR, Regulations 50-64, ges regler för beräkning av ett försäkringsbolags skulder på grund av ingångna försäkringsavtal. Dessa skulder skall beräknas efter allmänt vedertagna redovisningsprinciper och andra metoder lämpliga för försäkringsbolag. Vid beräkningen skall hänsyn tas till bolagets samtliga framtida förpliktelser på grund av försäkringsavtalen. Särskilda bestämmelser gäller för beräkning av de försäkringstekniska skulderna i livförsäkring. Dessa regler ger dock betydande utrymme för bolagets aktuaries bedömningar. Regleringen innebär i huvudsak att dessa skulder skall beräknas i enlighet med aktuariella principer med användande av försiktiga antaganden, och att det sammanlagda beloppet inte får vara lägre än det belopp som erhålls genom tillämpning av bestämmelserna i ICR. Minimireglerna där anger att bolagen vid beräkningen skall ta hänsyn till de tillgångar som skall täcka skulderna. Vidare ges bestämmelser bl.a. om värdering av framtida premier, om beaktande av anskaffningskostnader, om högsta tillåtna räntesatser, om lämpliga antaganden om dödlighet och invaliditet och om beräkning av reserver för omkostnader. Om försäkringsavtal garanterar utbetalningar av vissa belopp, måste reserverna för dessa försäkringar uppgå till minst de garanterade beloppen.

I Storbritannien skiljer man mellan "reversionary bonus" och "terminal bonus". "Reversionary bonus" är tilldelad och kan inte tas ifrån försäkringen. Sådan bonus påförs successivt enskilda försäkringar. Den redovisas som försäkringsteknisk skuld. "Terminal bonus" betalas ur det överskott som kan uppstå i bolaget trots att återbäring har delats ut under åren. Utbetalning av denna bonus sker vid försäkringstidens slut och ibland vid försäkringsfall. Det ges inte några garantier för utbetalning av

"terminal bonus". Följaktligen krävs inte försäkringstekniska reserveringar för sådan bonus. Sådana återbäringsmedel kan trots det inte placeras helt fritt. De särskilda placeringsbegränsningarna för försäkringstekniska skulder gäller även för det egna kapitalet, enligt närmare bestämmelser i ICR, Regulation 49, upp till en nivå motsvarande en sjättedel av den föreskrivna minsta solvensmarginalen.

Tyskland

Sedan många år har det i den tyska tillsynslagen, Gesetz über die Beaufsichtigung von Versicherungsunternehmen, VAG, krävts att försäkringsbolag i samband med ansökan om auktorisation för godkännande ges in en verksamhetsplan, som bl.a. skall innehålla de allmänna försäkringsvillkor och det tekniska beräkningsunderlag bolaget avser att använda (§ 5 VAG). För stora risker har dock, efter harmoniseringen med bestämmelserna i det andra skadeförsäkringsdirektivet, enligt § 6 VAG gällt ett undantag från detta krav.

Enligt § 11 VAG skall för livförsäkring en verksamhetsplan ges in som bl.a. i detalj anger tariffer och regler för beräkning av premier och premiereserver (Deckungsrücklagen eller Prämienreserven), särskilt tillämplad räntefot och storleken av omkostnader som läggs till nettopremien. Använda sannolikhetstabeller med antaganden skall biläggas. För varje slag av livförsäkring skall de relevanta formlerna för beräkning av premier och premiereserv ges in åtföljda av numeriska exempel. Om risker skall övertas mot extra premie, skall planen ange om och enligt vilka regler som en särskild premiereserv skall upprättas härför. Reglerna om verksamhetsplan för livförsäkring gäller enligt § 12 VAG även för sjuk- och olycksfallsförsäkring, om dessa försäkringar baseras på sannolikhetstabeller liknande dem vid livförsäkring. Enligt § 13 VAG får några ändringar i verksamhetsplanen inte verkställas förrän de blivit godkända av tillsynsmyndigheten, Bundesaufsichtsamt für das Versicherungswesen. Bestämmelsen innebär bl.a. att varje ändring av försäkringsvillkor och premietariffer i liv-, sjuk- och olycksfallsförsäkring måste godkännas av myndigheten i förväg.

Vid anpassningen till den tredje generationens försäkringsdirektiv föreslås kraven på förhandsgodkännande slopade. Enligt ett regeringsförslag skall i fortsättningen ett anmälningsförfarande gälla för det material som anges i § 11 VAG. Detta skall ges in i samband med en ansökan om auktorisation av ett försäkringsbolag eller då sådant beräkningsunderlag ändras. Någon tidsfrist föreslås inte.

Premiereserven för livförsäkring skall enligt § 65 VAG beräknas separat för varje försäkringsslag i enlighet med det tekniska underlag som upptagits i verksamhetsplanen enligt § 11 VAG. Detta krav gäller enligt § 79 VAG också sjuk- och olycksfallsförsäkring som enligt det ovan sagda jämföras med livförsäkring. Metoderna för beräkning av premiereserv är sålunda desamma som dem som används vid beräkning av premier.

Livförsäkringsföretagen är enligt tillsynsmyndighetens föreskrifter (Verordnung über die Berechnung und Höhe des Rückgewährsrichtsatzes, des Normrisikoüberschusses und des Normzinsertes in der Lebensversicherung från år 1984) skyldiga att varje år avsätta minst 90 procent av årets överskott till en särskild reserv, som får användas endast för återbäring till försäkringstagarna. Denna reserv omfattas av de försäkringstekniska skulderna. För tillgångar motsvarande sådana skulder upptas särskilda placeringsregler i § 54a VAG.

Vidare skall framhållas att försäkringsvillkoren måste uppfylla vissa i § 10 VAG angivna minimikrav. Bl.a. skall de allmänna försäkringsvillkoren innehålla bestämmelser om försäkringstagarnas rätt till del i bolagets överskott. För livförsäkring skall villkoren vidare uppta regler för återköp och belåning av försäkringsbrev.

Liknande bestämmelser gäller för utländska försäkringsföretag verk samma i Tyskland.

4.3 Premiesättning m.m. för ansvarsförsäkring för motorfordon

Danmark

Ägare eller brukare av motorfordon är i Danmark enligt lag (færdselsloven 1990-11-16 nr. 765) skyldig att skaffa en ansvarsförsäkring för fordonet hos ett försäkringsbolag som har tillstånd att meddela sådan försäkring. Närmare bestämmelser om hur försäkringsplikten skall genomföras har meddelats av Justitieministern (bekendtgørelse nr. 1171 1992 om ansvarsforsikring for motordrevne køretøjer m.v.). Kontraeringsplikt för bolagen föreligger inte. Varken något krav på förhandsgodkännande eller anmälan av tillämpade premietariffer uppställs i den danska försäkringsregleringen. Inte heller ges regler om premiesättning. Riskklassindelningar och bonussystem är individuella från bolag till bolag. I bonussystemen förekommer i regel tio klasser där premien bestäms till mellan 140 och 30 procent av grundpremien. Vid nyteckning debiteras ofta 90 procent av grundpremien. Då en försäkringstagare byter bolag får han enligt bolagspraxis tillgodoräkna sig skadefri tid.

Finland

Enligt den finländska regleringen gäller trafikförsäkringsplikt för den som äger motordrivet fordon (trafikförsäkringslagen 26.6.1959/279). Ansvaret enligt trafikförsäkringen regleras i lag. Grunder för trafikförsäkringspremier fastställs av tillsynsmyndigheten för viss tid, dock högst tre år. Därvid gäller att premien för de försäkringar vilka föranlett utbetalning av ersättning i allmänhet skall vara högre än för andra försäkringar samt att premierna ökade med försäkringsfondens ränteavkastning skall vara tillräckliga för att täcka bolagets utgifter i försäkringsverksamheten samt för att tillgodose bolagets konsolidering. Tillsynsmyndigheten får bestäm-

ma att i premien skall ingå ett skäligt belopp för understödjande av sådan verksamhet som prövas ha allmän betydelse för främjande av trafik-säkerheten. Har försäkringspremierna visat sig över- eller underskrida det fastställda behovet, skall tillsynsmyndigheten utfärda nya grunder så att över- eller underskott kan förutsättas bli utjämnat inom viss angiven tid. Försäkringsbolagen skall i enlighet med vad myndigheten kräver låta utföra undersökningar och beräkningar som betingas av lagens krav avseende premien.

Bolagsgemensamma premier, bonussystem och villkor i övrigt bestäms sedan länge av Trafikförsäkringsföreningen. Bonussystemet omfattar 15 klasser med en högsta bonus om 70 procent. Sedan EES-avtalet har trätt i kraft kommer emellertid detta samarbete att upphöra beträffande stora risker. Premierna för sådana risker skall enligt lagändringar som skall träda i kraft samtidigt med EES-avtalet inte fastställas. Uppgifter om premiesatser skall i dessa fall endast lämnas in till tillsynsmyndigheten.

Vidare föreskrifter ges i trafikförsäkringsförordningen (17.7.1959/324). Ett trafikförsäkringsbolag får enligt föreskrifterna inte vägra att meddela och upprätthålla sökt försäkring, om försäkringen gäller ett sådant fordon för vilket bolaget enligt koncessionsbeslut och fastställd bolagsordning har rätt att meddela försäkring. Vidare gäller att bolagen skall ge in de allmänna villkoren för trafikförsäkring och ändringar i dessa villkor senast en månad innan de tas i bruk. Tillsynsmyndigheten skall övervaka att försäkringsvillkoren överensstämmer med trafikförsäkringslagens bestämmelser.

Norge

Även i Norge skall ägare av motorfordon enligt lag (lov om ansvar for skade som motorvogner gjer, Bil-ansvarslova, 3 feb. 1961) upprätthålla en ansvarsförsäkring. För att kunna meddela denna försäkring krävs särskilt tillstånd. Ansvarsförsäkringen skall ge täckning i enlighet med lagens bestämmelser. Någon skyldighet för försäkringsbolagen att erbjuda sådan försäkring föreskrivs inte. I allmänhet meddelar dock bolagen försäkring till alla försäkringsskunder.

Det ges inte några särskilda bestämmelser om premiesättning för den obligatoriska försäkringen. Om premiesättningen gäller som nämnt för alla försäkringar enligt § 7-6 lov om forsikringsvirksomhet att bolaget skall använda premier som står i rimligt förhållande till den risk som övertas och i förhållande till bolagets ekonomi. Finansdepartementet kan förbjuda premier som bedöms vara "ubetryggende" eller "urimlige". Skadeförsäkringspremier i allmänhet skall för varje tid beräknas så att subventioner mellan försäkringsgrenar eller försäkringstagargrupper inte görs. Premien bör i princip beräknas för varje enskild risk. Något hinder mot premieberäkning på massbasis i konsumentförsäkring gäller emellertid inte. De enskilda risker som slås samman bör i så fall vara så likartade att någon subventionering av betydelse inte förekommer (se Ot.prp. nr. 42 (1986-87) s. 118). Regleringen innehåller inte bestämmelser om hur premiekontrollen skall genomföras. Särskilda regler för

den obligatoriska försäkringen om anmälningsskyldighet om premiesättningen ges inte.

Efter en överenskommelse mellan bolagen på den norska marknaden tillämpas ett enhetligt bonussystem, med en startbonus på 20 procent av grundpremien och där högsta bonus är 80 procent. Ett bolag står dock utanför överenskommelsen och tillämpar ett individuellt bonussystem. Några särskilda problem har vanligen inte förelegat då en försäkringstagare önskat överföra bonus till eller från detta bolag.

Frankrike

I den franska försäkringslagstiftningen (le Code des assurances, livre II) uppställs ett krav på obligatorisk motorfordonsförsäkring (assurance véhicules). Däri anges försäkringsskyddets omfattning. Försäkringsbolag med tillstånd att meddela sådan försäkring är i allmänhet inte skyldigt att erbjuda försäkring. Om emellertid en försäkringssökande inte finner ett försäkringsbolag som är berett att ingå avtal, hänskjuts hans fall till "Bureau Central de Tarification", ett partsorgan med representanter för såväl försäkringsbolagen som försäkringstagarna, som bestämmer det premiebelopp mot vilket ett bolag skall meddela försäkring. Om ett bolag vidhåller sin vägran att ingå försäkringsavtal, kan tillsynsmyndigheten vidta åtgärder mot bolaget, varvid myndigheten ytterst kan återkalla bolagets tillstånd att meddela motorfordonsförsäkring.

Fram till år 1970 gavs i Frankrike en enhetstariff för den obligatoriska motorfordonsförsäkringen. Efter en gradvis liberalisering gäller dock sedan år 1986 en i det närmaste full frihet för försäkringsföretagen att utforma tariffer för sådan försäkring. Föreskrifter ges endast för ett system för rabatt vid skadefrihet. Försäkringstagaren startar därvid med att betala 140 procent av en grundpremie för att efter ett visst antal år utan skador tillgodogöra sig en bonus på högst 50 procent. Även utan en reglering arbetar de franska trafikförsäkringsanstalterna i tariffutformningen i stor utsträckning efter en gemensam bastariff, utformad inom försäkringsbranschen. Denna innehåller en indelning i fordonsklasser, geografiska områden samt yrkes- och användandegrupper. Därutöver påverkas premien av omständigheter som fordonets ålder, årlig körsträcka samt fordonsägarens kön. Ibland beaktas faktorer som bakomliggande trafikbrott och trafikolyckor orsakade av alkoholpåverkan. Tillämpade premietariffer skall ges in till tillsynsmyndigheten.

Den vidgade friheten att utforma tariffer har lett till en tydligt intensivare priskonkurrens på den franska marknaden. Den har också inneburit att de stora försäkringsaktiebolagen har gjort betydande förluster.

Storbritannien

Även brittisk lag (Road Traffic Act 1988) kräver att ägare av motorfordon har en särskild ansvarsförsäkring (liability insurance for motor vehicles). Något krav på försäkringsgivare att meddela försäkring föreligger inte.

Fram till år 1968 gällde i Storbritannien en i stor utsträckning enhetlig tariff. De på skadefall beräknade premierna föreskrevs emellertid inte i lag utan var ett resultat av en överenskommelse på marknaden. Med en skärpt konkurrenssituation kom dock den gemensamma premiesättningen att överges. Premieberäkningen sker sedan dess på basis av individuell statistik inom de enskilda bolagen. Tariffstrukturen har därvid utvecklats på skilda sätt inom de olika bolagen. Viss enhetlighet gäller ändå fortfarande. För rätt till bonus vid skadefrihet, för geografiska zoner och för fordonstyp tillämpas gemensamma indelningar. Efter ett år utan skador erhåller försäkringstagaren i regel en rabatt på grundpremien på mellan 25 och 33,3 procent. Uppgår den skadefria tiden till fyra eller fem år är försäkringstagaren berättigad till maximal bonus, som är 65 procent. Fordonen klassificeras i enlighet med ett särskilt system, "Car Grouping Insurance System", utarbetat av en branschorganisation. Åtskilliga kriterier beaktas vid premiesättningen, t.ex. försäkringstagarens ålder, kön, yrke, bostadsort och hälsotillstånd. Också omständigheter som skadeerfarenheter, fordonets ålder och användning, antal möjliga brukare av fordonet kan ha betydelse vid premiesättningen. Även rabatter kan förekomma. Några försäkringsgivare har specialiserat sig på vissa slag av risker, bl.a. förvärsarbetande, hemmafruar och särskilda fordonsmärken.

Bolagen har i denna försäkringsrörelse, särskilt under de senaste tre åren, redovisat betydande försäkringstekniska förluster.

Tyskland

Motorfordonsförsäkring (Kraftfahrzeug-Haftpflichtversicherung) är obligatorisk också i Tyskland. Bestämmelser gällande all obligatorisk försäkring ges i Pflichtversicherungsgesetz vom 5. april 1965. För försäkringsbolag som har tillstånd att meddela försäkringen gäller kontraheringsplikt. Med stöd av bemyndigande i lag har detaljerade bestämmelser getts om premietariffer (Verordnung über die Tarife in der Kraftfahrzeug-Haftpflichtversicherung vom 5. Dezember 1984). Däri anges vilka riskfaktorer som får beaktas vid premiesättningen samt hur premien för en viss riskkategori skall bestämmas. För närvarande gäller för all obligatorisk försäkring ett krav att de premietariffer ett bolag avser att tillämpa skall ges in till tillsynsmyndigheten för godkännande.

I det förslag till lagstiftning som föranletts av reglerna i den tredje generationens EG-direktiv föreslås kontraheringsskyldigheten slopad. Enligt det föreslagna systemet skall i stället försäkringsgivare som inte önskar meddela försäkring mot normala villkor inom två veckor ge försäkringskunden en skriftlig offert med en ny premie och ta emot risken under offererade villkor. Dessutom föreslås i enlighet med EG:s krav bestämmelsen om förhandsgodkännande av premietariffer upphävd. Samtliga villkor skall dock ges in i samband med ansökan om koncession. Hit hänförs varje villkor som regelmässigt tillämpas i flertalet försäkringsavtal utan beaktande av individuella skillnader. Också tariffbestämmelser räknas till försäkringsvillkoren. Enligt regeringsförslaget skall vidare

tarifförordningen upphöra att gälla. En detaljerad rapporteringskyldighet i efterhand skall upprätthållas i stället (se bl.a. Versicherungswirtschaft Heft 16/1993 s. 1060).

Österrike

Liksom på andra håll gäller i Österrike en skyldighet för ägare av motorfordon att ha en särskild ansvarsförsäkring. Försäkringsformen var till år 1987 starkt reglerad, väsentligen som i Tyskland. Bakom de offentligen fastställda enhetstarifferna låg politiska överväganden snarare än statistiskt beräkningsunderlag. Den sålunda reglerade premiesättningen innebar försäkringstekniska förluster för försäkringsgivarna. En viss liberalisering av premieberäkningen kom därför att genomföras. De tariffer bolagen avser att tillämpa måste snarast ges in till tillsynsmyndigheten för dess kännedom. Premierna får med vissa begränsningar beräknas fritt. Premiehöjningar måste gälla såväl för nytecknade försäkringar som för gällande försäkringar. Är den genomsnittliga försäkringspremien enligt tillsynsmyndighetens bedömning för hög, kan Finansministern föreskriva en högsta tillåten premie. Vidare gäller att premiesättningen måste göras efter vissa objektiva kriterier, som fordonsslag, fordonets användning, storlek och styrka. Tariffer för vissa regioner eller yrkesgrupper är inte tillåtna.

5 Grunder för försäkringsverksamheten m.m.

5.1 Inledning

Som framgått skall det vid alla former av långvarig försäkring i princip upprättas grunder för försäkringsverksamheten, vilka är bindande för försäkringsbolagen. Grunderna upptar till väsentliga delar försäkringsmatematiska formler och modeller för beräkning av bl.a. försäkringspremier, premiereserv och återköpsvärden. Några av ämnena i grunderna rör heller inte direkt avtalsförhållandet mellan försäkringsgivare och försäkringstagare. Detta gäller grunderna för beräkning av premiereserv och skyldighet att teckna återförsäkring. Flertalet lagreglerade grunder för försäkringsverksamheten innehåller emellertid bestämmelser av omedelbar betydelse för försäkringsförhållandena. Grunderna är i sådana delar således en del av försäkringsavtalet. För de ömsesidiga livförsäkringsbolagen gäller särskilda regler om nedsättningsgrunder, som är tillämpliga då ett sådant bolag sätter ned sin ansvarighet mot försäkringstagarna.

Grunderna antas av försäkringsbolagen och stadfästs av regeringen. Beslut om ändring av grunderna fattas av styrelsen och fastställs av Finansinspektionen eller i undantagsfall regeringen. Ett ändringsbeslut får inte verkställas förrän det har registrerats.

Grunderna, och därmed avtalsvillkoren, kan ändras under avtalstiden utan att försäkringstagarna hörs. Detta avsteg från vedertagna principer beträffande förutsättningarna för ändring av avtal har motiverats av de egenartade förhållanden som är utmärkande för försäkringsavtalet. Försäkringstagarna har ansetts tillräckligt skyddade genom att ändring av grunderna fordrar offentlig stadfästelse.

Bestämmelser om stadfästa grunder har funnits i lagstiftningen om försäkringsrörelse alltsedan den första lagen i ämnet. De har förändrats endast i liten utsträckning och är således i mycket av samma innehåll i dag som vid seklets början. Huvudsyftet med regleringen har i alla tider varit att skydda försäkringstagarna mot ekonomiska förluster. Vidare har som stöd för systemet med stadfästa grunder sedan 1940-talet åberopats att det leder till att försäkring meddelas till en skälig kostnad. Regleringen av grunder har alltså under många år burits upp av soliditets- och skälighetsprinciperna i avsikt att värna försäkringstagarna.

Enligt våra direktiv skall vi pröva om det är möjligt att skapa ett enklare och flexiblere system för grunder utan att ge avkall på de väsent-

liga syften som grunderna tillgodoser. Dessutom fordrar en harmonisering med bestämmelserna i den tredje generationens försäkringsdirektiv en översyn av nuvarande regler om stadfästelse. I det följande skall vi diskutera lagstiftningen främst med utgångspunkt från vad EG:s direktiv har gjort nödvändigt. I vårt fortsatta arbete skall vi utifrån en mer principiell diskussion undersöka om ytterligare reformer är påkallade.

5.2 Ordningen med stadfästelse av grunder

Sedan särskild lagstiftning infördes för försäkringsverksamhet har som nämnt grunderna ansetts spela stor roll för ett försäkringsbolags bestånd och trygga utveckling. Förhållandena på livförsäkringens område, med dess ofta långtidsbundna premier och avtal, kombinationer av riskfördelning och sparande samt med levnadsåldern stigande dödlighetsrisk, har sagts vara sådana att en mindre långtgående övervakning än den som följer av systemet med stadfästa grunder inte är tillfredsställande från försäkringstagarsynpunkt. Att livförsäkringsverksamheten som huvudregel borde vara bunden av i förväg stadfästa grunder har det länge rått allmän enighet om (se bl.a. SOU 1960:11 s. 256 och prop. 1961:171 s. 189). Det skall dock framhållas att själva beslutet om stadfästelse många gånger är en ren formalitet. Ett sådant beslut föregås nämligen regelmässigt av omfattande underhandskontakter mellan försäkringsbolaget och tillsynsmyndigheten, varvid innehållet i grunderna diskuteras och fastslås. Systemet med grunder har vidare ofta ansetts osmidigt, bl.a. på grund av kravet att beslut om ändring av grunder skall fattas av styrelsen.

Enligt EG:s tredje försäkringsdirektiv får emellertid en stat inte anta (adopt) bestämmelser som kräver föregående godkännande eller löpande anmälan av allmänna eller särskilda försäkringsvillkor, premietariffer, tekniskt underlag som används bl.a. för beräkning av premier och försäkringstekniska skulder, eller andra handlingar som ett försäkringsföretag avser att använda gentemot försäkringstagarna. I enda syfte att kontrollera överensstämmelsen med nationella bestämmelser om aktuariella principer, får en stat dock fordra löpande anmälningar av det tekniska underlaget för beräkning av premier och försäkringstekniska skulder i livförsäkringsrörelse. I den mån anmälan krävs får denna inte vara ett förhandsvillkor för att företaget skall få utöva sin verksamhet.

Enligt ordalydelsen i de aktuella artiklarna i EG:s direktiv avser förbudet mot förhandsgodkännande och löpande anmälan endast ett förbud mot *införande* av nya regler därom. Från flera håll har emellertid uttalats att förbudet tar sikte även på redan gällande bestämmelser (se t.ex. Jürgens-Rabe-Rabe, *Der europäische Versicherungsmarkt* s. 62 och 74). En sådan tolkning har också gjorts i Danmark och Tyskland. Det torde därför stå klart att en stat inte längre får fordra förhandsgodkännande m.m. på angivna punkter.

Ett försäkringsbolags bestämmelser om beräkning av försäkringspremier och premiereserv får alltså enligt EG:s regler inte underkastas krav på godkännande i förväg. Detsamma lär gälla andra beräkningsregler

som kan få betydelse för bolagets försäkringstekniska skulder. Dit hör bestämmelser om återköps- och fribrevsvärden samt vissa regler om återbäring till försäkringstagarna. Återköps-, fribrevs- och återbäringsgrunderna innehåller dessutom rent avtalsrättsliga bestämmelser. Det gäller även grunderna för belåning av försäkringsbrev hos bolaget, verkan av underlåtenhet att betala premie, försäkringstagarens rätt när försäkringen i andra fall upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet och förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning. I de allmänna villkoren för livförsäkring hänvisas också rörande sådana frågor till grunderna. Då dessa grunder sålunda upptar villkor för försäkringsavtalet, får inte heller för dem gälla krav på förhandsgodkännande. För livförsäkringens del faller därför endast grunderna för skyldighet att teckna återförsäkring vid sidan om EG:s förbudsregler. Uppgifter därom skall även enligt det tredje livförsäkringsdirektivet ingå i den verksamhetsplan som skall företes vid ansökan om koncession. Kravet på stadfästelse av grunder för vissa skadeförsäkringar står i sin helhet i strid mot tredje skadeförsäkringsdirektivet.

De grunder som ett ömsesidigt livförsäkringsbolag upprättar då det behöver utjämna en förlust genom att sätta ned ansvarigheten för löpande livförsäkringar eller tilldelad återbäring, upptar regler om bolagets försäkringstekniska skulder vilka får direkt betydelse för försäkringsförhållandena. Också bestämmelser om stadfästelse av sådana nedsättningsgrunder får därför anses oförenliga med EG:s ordning.

Med hänsyn till EG:s regler skall kraven på stadfästelse av grunder slopas. Stadfästelse får inte förekomma vid vare sig antagande eller ändring av grunder. Dessutom måste det nu gällande förbudet mot att verkställa ett ändringsbeslut före registrering upphävas.

Med den sedan länge gällande ordningen med offentlig stadfästelse av vissa verksamhetsvillkor slopad bör närmast något diskuteras vilka konsekvenser en sådan ändring kan få. Enligt våra direktiv får ju ett nytt system för grunder inte innebära att man gör avkall på de väsentliga syften som grunderna tillgodoser, enligt nuvarande lagstiftning kraven på soliditet och skälighet.

En ordning utan stadfästa grunder har som framgått traditionellt ansetts kunna äventyra försäkringsbolagens soliditet. Soliditetsaspekterna gör sig gällande särskilt genom premie-, premiereserv-, och i viss mån, återbäringsgrunderna. Stadfästelsen har ansetts kunna tillgodose att premier och premiereserv beräknas med betryggande marginaler och att återbäring inte tilldelas i sådan omfattning att konsolideringen hotas. Det har bl.a. befarats att försäkringspremierna, utan förhandskontroll, i en konkurrenssituation skulle pressas till sådana nivåer att bolagens långsiktiga stabilitet äventyrades. Från tyskt håll har hävdats att det utan förhandsgodkännande finns en risk för att vissa bolag faller för frestelsen att genom undertarifiering, dvs. en förlustbringande konkurrenspolitik, skaffa sig större marknadsandelar (se t.ex Müller i Versicherungswirtschaft Heft 9/1993 s. 552 f).

Premiernas storlek och de försäkringstekniska reserveringarna har naturligtvis stor betydelse för försäkringsföretagens möjligheter att infria

sina åtaganden gentemot försäkringstagarna. Premierna är viktiga så till vida att bolagen måste få in medel för att kunna göra tillräckliga försäkringstekniska avsättningar och bygga upp ett buffertkapital. Det väsentliga från soliditetssynpunkt bör sålunda anses vara att bolagen gör erforderliga avsättningar för förväntade framtida förpliktelser och att de har reserver som kan tas i anspråk för att täcka förluster vid oförutsedda händelser. Av stor vikt för soliditeten är emellertid också hur de medel som förvaltas för försäkringstagarnas räkning placeras. I själva verket är det för ett livförsäkringsbolag betydligt svårare att bedöma de finansiella riskerna än de aktuariella riskerna.

Att premier, försäkringstekniska avsättningar, placeringsstrategier och förekomsten av buffertkapital har avgörande betydelse för försäkringsbolagens möjligheter att infria sina förpliktelser innebär emellertid inte att sådana förhållanden med nödvändighet måste kontrolleras i förväg av en statlig myndighet. Hos försäkringsbolagen finns väl utvecklade och beprövade rutiner för beräkning av premier och försäkringstekniska skulder. Inom EG har dessutom fastställts vissa allmänna regler härom (se avsnitt 3.3). Det skall vidare framhållas att det efter mönster från EG har antagits nya soliditetsbestämmelser, som innebär att bolagen skall ha ett buffertkapital uppgående till vissa belopp. Dessutom har det lämnats förslag till nya placeringsregler, som i högre grad än de nuvarande syftar till en lämplig hantering av de svårbedömda finansiella riskerna. Betydelse från skyddssynpunkt har även de bestämmelser som ger försäkringstagarna i livförsäkring och annan långvarig försäkring särskild förmänsrätt i tillgångar motsvarande försäkringstekniska skulder.

Som framgått bärs det nuvarande kravet på stadfästelse upp också av skälighetsprincipen. Denna principens berättigande i den framtida försäkringsregleringen skall som nämnt behandlas närmare i vårt slutbetänkande. Redan nu kan vi dock konstatera att vissa konsekvenser av skälighetsprincipen är svåra att passa in i ett regelverk som är anpassat till den europeiska utvecklingen. Under alla omständigheter anser vi att skälighetshänsyn inte motiverar ett krav på förhandsgodkännande av verksamhetsvillkor.

Det kan dessutom noteras att kravet på stadfästelse av grunder kan ha vissa nackdelar, inte minst från konkurrenssynpunkt (jfr t.ex. Näringsfrihetsombudsmannen, Konkurrensfrågor inom livförsäkringsverksamheten, Dnr 338/88). Som framhållits i våra direktiv innebär systemet att det ytterst är det offentliga som fastställer ramarna för försäkringsbolagens vinstnivå och konkurrensen bolagen emellan. Detta gäller konkurrensen om såväl premierna som produktutformningen. Med sådana konkurrensbegränsningar finns en risk för effektivitetsförluster för hela samhället. Detta kan innebära att försäkringstagarna tvingas att betala högre premier än vid fullständig konkurrens (jfr prop. 1992/93:56 s. 5 f). Stadfästelseförfarandet medför vidare många gånger att produktutvecklingen fördröjs. Det kan nämligen ta lång tid att få ett nytt synsätt eller en ny produkt accepterad av tillsynsmyndigheten.

Systemet med stadfästa grunder borgar inte heller för att försäkringsbolagen bedriver verksamheten så kostnadseffektivt som möjligt. Varken

lagstiftaren eller tillsynsmyndigheten torde ha den kompetens som behövs för att på bästa sätt bedöma förutsättningarna för att bedriva en ekonomiskt effektiv och stabil försäkringsrörelse. De grunder som godkänns inbegriper därför stora säkerhetsmarginaler, så att myndigheten mot bakgrund av soliditetskravet skall känna sig på den säkra sidan. Vid en ofullständig konkurrenssituation motiverar en sådan ordning knappast bolagen att hålla in på utgifterna.

Med en ökad frihet för bolagen bör produktsortimentet kunna utökas och därmed konkurrensen främjas. Det är också sådana synpunkter som ligger bakom EG:s regler (se bl.a. Jürgens-Rabe-Rabe, a.a. s. 10 ff). En vidgad frihet bör gagna utvecklingen inom försäkringsbranschen och medföra bättre möjligheter för de svenska bolagen att möta konkurrensen från utländska företag. Erfarenheterna från Nederländerna och Storbritannien - där krav på förhandsgodkännande av beräkningsunderlag och villkor inte har gällt på åtskilliga år - talar också i den riktningen. Stor betydelse från konkurrenssynpunkt har emellertid även skälighetsprincipen och förbudet för livförsäkringsbolag att lämna vinstutdelning samt, framför allt, regler i skattelagstiftningen. Frågorna om skälighet och vinstutdelning skall behandlas närmare i vårt slutbetänkande.

Det hävdas visserligen ibland att en ordning med offentlig stadfästelse underlättar för försäkringstagarna att hitta lämpliga och prisvärda försäkringar. En statlig reglering som i praktiken kan begränsa företagens möjligheter att konkurrera med premier och produkter behöver dock inte vara den bästa lösningen på informationsproblemen, även om en fördel med ett begränsat produktutbud kan vara att försäkringskunderna inte behöver ägna så mycket tid eller andra resurser åt att jämföra olika alternativ för att hitta just den produkt som svarar mot deras önskemål. En sådan reglering är emellertid inte någon garanti för att försäkringstagarna får en fullständig bild av försäkringsavtalens innehåll.

Slutligen skall framhållas att det kan antas att bolagen även utan ett krav på förhandsgodkännande kommer att föra underhandsdiskussioner med tillsynsmyndigheten om grundernas innehåll, i vart fall om fråga är om mer komplexa lösningar. Omfattande ändringar i grunder kräver regelmässigt investeringar i bolagens datasystem till stor kostnad och tidsåtgång. Ett ingripande av Finansinspektionen efter att ändringarna har verkställts kan innebära kapitalförstöring hos bolagen. Det bör därför finnas ett intresse hos bolagen att få sina beslut förankrade hos myndigheten.

5.3 Grundernas betydelse som avtalsinnehåll

Det finns enligt vår mening skäl att redan i denna utredningsetapp överväga också andra ändringar av nuvarande regler om grunder. Som framgått innehåller grunderna bestämmelser som till stor del direkt rör försäkringsavtalet. I stället för att låta dessa bestämmelser ingå i de allmänna villkoren hänvisar bolagen däri till grunderna. Anledningen till

ordningen har sagts vara dels att praktiska skäl talar härför, dels att försäkringstekniska beräkningar inverkar på vissa av bestämmelserna.

I den del grunderna har direkt betydelse för försäkringsavtalet kan de betraktas som standardvillkor. Dessa villkor intolkas som en del av avtalet genom hänvisningen. Enligt praxis och doktrin (se t.ex. NJA 1980 s. 46, Bernitz, Standardavtalsrätt, 6 uppl. 1993, s. 32 ff, och Adlercreutz, Avtalsrätt II 3 uppl. s. 62 ff) är en intolkning av standardvillkor invändningsfri, om det görs en uttrycklig och tydlig hänvisning i det enskilda avtalet till standardvillkoren, förutsatt att villkoren finns tillgängliga på sådant sätt att motparten har tillfälle att utan svårighet ta del av dem före avtals ingående. Däremot uppställs inte något krav på att han faktiskt har tagit del av villkoren. Hänvisningarna i försäkringsvillkoren till grunderna får anses tillräckligt framträdande. Bestämmelserna däri kan knappast sägas vara oväntade eller tyngande. Från dessa synpunkter bör den använda konstruktionen i princip kunna accepteras.

Genom att tekniken med hänvisning används, får dock försäkringstagaren regelmässigt inte del av samtliga villkor som gäller för det avtal han har ingått. Han får i stället söka dem i grunderna. Enligt vad som har beskrivits ovan uppträder grunderna i den yttre formen av tjocka pärmar med lösa blad. De innehåller ett stort antal bestämmelser som är mer eller mindre individuella för varje bolag. Den försäkringstagare som önskar leta reda på det som är av direkt intresse för honom bland grundernas otaliga regler kan få stora bekymmer, även om han har tillgång till pärmarna. Vidare är flera av bestämmelserna i grunderna som rör avtalsförhållandet svårtillgängliga, bl.a. därför att försäkringstagaren troligen inte kommer på idén att fråga försäkringsbolaget om dem. Detta kan gälla t.ex. om belåning av försäkringsbrev och utfående av återbäring under försäkringstiden (se Hellner, Information om livförsäkring till konsumenter, 1981, s. 31). Detsamma kan sägas om inskränkningar i rätten att få en försäkring återköpt. Hänvisningar till grunder underlättar sålunda inte förståelsen av innehållet i försäkringsavtalen. Dessa avvisidor av systemet med grunder kan emellertid komma att begränsas om de föreslagna reglerna om information vid livförsäkring genomförs i den avtalsrättsliga försäkringslagstiftningen. Enligt de föreslagna reglerna skall denna innehålla bl.a. uppgifter om beräkning och tilldelning av återbäring samt om beräkning av återköps- och fribrevsvärden och den omfattning vari dessa värden garanteras (se 11 kap. 6 § förslaget till en ny försäkringsavtalslag). Här kan också erinras om att försäkringsbranschen har tagit fram riktlinjer för information vid livförsäkring med sparande, vilka håller på att införlivas i bolagens verksamhet. Problemen borde kunna bli än mindre om bestämmelserna i grunderna i de delar de direkt rör försäkringsavtalet togs in i de allmänna villkoren.

Enligt vår uppfattning bör försäkringstagarna ha tillgång till alla avtalsvillkor utan att behöva söka dem i grunder. Ett mera ändamålsenligt förfarande än det i dag tillämpade är att de villkor som skall gälla i försäkringsavtalet så långt möjligt framgår direkt av avtalsvillkoren. En strävan i den riktningen har också framkommit under arbetet med en ny försäkringsavtalslag (se SOU 1986:56 s. 245). En ordning som innebär

att försäkringsvillkor inte sammanblandas med tekniskt beräkningsunderlag utan framgår av allmänna villkor gäller i många andra länder (se avsnitt 4.2). Detaljbestämmelser i grunderna som rör avtalsförhållandet bör därför i största möjliga utsträckning införas i försäkringsvillkoren, i den mån bolaget önskar göra dem gällande i försäkringsförhållandet (jfr Svenska Livförsäkringsbolags Aktuarienämnds remissyttrande i prop. 1989/90:34 s. 47). Visserligen är grundernas omfattning i jämförelse med villkor i andra avtalsförhållanden avsevärda. I flera fall är de också mycket svåra att förstå. Några av reglerna, som grunderna för verkan av underlåten premiebetalning och grunderna för förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning, är emellertid ganska kortfattade. Om bestämmelserna införs direkt i avtalsvillkoren, ökar vidare kraven på försäkringsbolagen att göra dem enklare och mera lättillgängliga.

En överföring av avtalsrättsliga bestämmelser från grunder till allmänna villkor får dock inte innebära att dessa villkor blir alltför omfattande eller svårbegripliga. Ett krav måste vara att villkoren utformas så att försäkringstagaren kan förstå dem. Det kan inte vara önskvärt med försäkringskontrakt, som förekommer utomlands, med många sidor svårtillgänglig text. Bestämmelser i försäkringsvillkoren som upptar komplicerade beräkningsmodeller skulle ha ett mycket begränsat informationsvärde (jfr Ds 1993:39 s. 153). Däremot bör bestämmelser om villkoren för försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev samt, såvitt avser grunderna för belåning, villkoren för belåningen, räntefot och verkan av underlåtenhet att betala ränta kunna tas in i försäkringsvillkoren. Regler som rör dessa frågor upptas också i förslaget till en ny försäkringsavtalslag, som avses träda i kraft samtidigt med våra förslag. Enligt dessa bestämmelser har försäkringstagaren i regel rätt att efter uppsägning få försäkringen ändrad till premiefri försäkring eller att på sätt som närmare anges i försäkringsvillkoren få den återköpt av bolaget. Om försäkringstagaren har rätt att kräva återköp, har han också rätt att i stället belåna försäkringen hos bolaget i den utsträckning som anges i villkoren.

Viss tvekan kan gälla om regler för beräkning av fribrevs- och lånevärden. Som framgått av avsnitt 2.2 innehåller emellertid dessa vanligen endast hänvisningar till bestämmelser om beräkning av tekniskt återköpsvärde i återköpsgrunder. Om lånereglerna kan sägas att dessa inte inverkar på ett bolags premie- eller reservsättning och att sådana regler i andra länder inte omfattas av det beräkningsunderlag som skall upprättas och ges in till tillsynsmyndigheten. Bestämmelser om fribrev och belåning av försäkringsbrev bör av angivna skäl i sin helhet kunna överföras till de allmänna villkoren. I villkoren kan beskrivas hur fribrevs- och lånevärden bestäms med användning av det tekniska återköpsvärdet.

Också villkor för rätt till återbäring, t.ex. bestämmelser om formen för återbäring, hör hemma i försäkringsvillkoren. Enligt den föreslagna nya försäkringsavtalslagen skall av villkoren framgå i vilken form återbäringen tillgodoräknas försäkringstagaren och om han har rätt att senare välja annan form. Regler för hur tilldelning skall ske bör alltså i fortsättningen anges direkt i avtalsvillkoren. Frågan behöver därför inte regleras i grunder. Det finns enligt vår uppfattning vidare inte skäl att ha

bestämmelser i lag om på vilka sätt återbäring får tilldelas. Bestämmelserna därom i FRL bör därför utgå. Som följer av vad som sagts i avsnitt 2.2 bygger för övrigt dessa bestämmelser på föråldrade förutsättningar. Numera sker tilldelning för den helt övervägande delen av alla försäkringar i samband med utbetalning av försäkringsersättning.

Bestämmelser om verkan av underlåten premiebetalning, om försäkringstagarens rätt när försäkringen i andra fall än till följd av återköp eller underlåtenhet att betala premie upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet och regler för förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning bör i sin helhet kunna tas in i försäkringsavtalens allmänna villkor. Som nämnt upptas i förslaget till en ny försäkringsavtalslag regler som rör dessa frågor.

Till följd av att angivna bestämmelser kan överföras till försäkringsvillkoren bör försäkringsbolagens skyldighet att upprätta grunder avseende dessa förhållanden upphöra. Det bör som redan antytts dock framhållas att man knappast kommer ifrån att villkoren refererar till en del tekniska begrepp som förekommer i bestämmelser i grunder.

De ämnen i grunderna som inte direkt utgör avtalsinnehåll, nämligen grunderna för beräkning av försäkringspremier och premiereserv samt grunderna för skyldighet att teckna återförsäkring, bör naturligtvis inte tas in i försäkringsvillkoren.

5.4 Skyldighet att upprätta grunder

Med stadfästelseförfarandet slopat och bestämmelser överförda från grunder till avtalsvillkor kan diskuteras vad som i fortsättningen skall gälla om skyldighet att anta grunder. I vår vidare utredning skall vi bl.a. överväga om det för tillsynen är ändamålsenligt med krav på upprättande av grunder för försäkringsverksamheten. I avvaktan härpå bör emellertid också tills vidare gälla att det för livförsäkringar och vissa långvariga skadeförsäkringar skall upprättas grunder som upptar nu föreskrivna beräkningsregler. Någon ändring med avseende på innehållet i dessa beräkningsregler - utöver vad som följer av EG:s bestämmelser - föreslås följaktligen inte i denna etapp. Som en följd av att grunderna inte längre skall stadfästas kommer styrelsen i fortsättningen att besluta inte bara om ändring av grunder utan också om antagande av grunder.

För livförsäkringar skall sålunda grunder upprättas för beräkning av försäkringspremier och premiereserv liksom för tekniskt beräkningsunderlag som rör återköp och återbäring. Återbäringsgrunderna kommer liksom hittills även att innehålla bestämmelser om användning av återbäringsfonden.

Bestämmelser om ett livförsäkringsbolags skyldighet att avge återförsäkring bör däremot kunna föras över till bolagsordningen. Enligt 2 kap. 5 § 10 FRL skall i bolagsordningen anges i vilken utsträckning bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring, om det gäller annan försäkring än livförsäkring. Utan större olägenheter bör bestämmelsen kunna utsträckas till att omfatta även återförsäkring i livförsäkringsrörelse. Visserligen

skulle det innebära ett något omständligare beslutsförfarande vid ändring av bestämmelser om återförsäkring; ändringsbeslutet skulle fattas av bolagsstämman i stället för styrelsen. Det kan dock sägas vara naturligt att frågor om riskhantering beslutas av ett bolags ägare. Det får dessutom anses vara en fördel med så lika regler som möjligt för de skilda försäkringslagen. Som nämnt skall verksamhetsplanen även i fortsättningen innehålla uppgifter om grundprinciperna för återförsäkring.

Enligt nuvarande bestämmelser kan undantag från skyldigheten att upprätta grunder för livförsäkringar medges bl.a. med hänsyn till försäkringens särskilda natur. Som framgår av avsnitt 2.2 avsåg undantagsmöjligheten då den infördes år 1961 främst skadelivräntor. Skadelivräntor tillhör numera skadeförsäkringsrörelsen. Skyldigheten att upprätta grunder för sådana räntor är mindre omfattande än den som gäller för livförsäkringar (se nedan). Genom 1 kap. 5 § FRL finns möjligheter att för vissa livförsäkringar avvika från bestämmelserna om livförsäkring och i 1 kap. 10 § FRL ges en generell dispensmöjlighet från stadgandena om livförsäkring i vissa fall. De möjligheter till undantag som ges genom dessa bestämmelser får anses täcka de praktiska fall då undantag från kravet på grunder för livförsäkringsrörelsen bör kunna komma i fråga.

Det kan ifrågasättas om det är motiverat att upprätthålla ett krav på grunder för skadeförsäkringar ens i väntan på vår vidare utredning. Frågan gäller närmast andra långvariga skadeförsäkringar än sådan liv- eller sjukränta som tillhör skadeförsäkringsrörelsen.

Med undantag för Finland synes ett krav på grunder för långvariga skadeförsäkringar inte gälla på andra håll. Detta har dock sin förklaring i att den försäkringsform som i första hand avses med bestämmelserna, brandförsäkring för all framtid, förekommer huvudsakligen endast i Sverige och Finland. Vidare kan det tänkas att vid en ökad internationalisering och en skärpt konkurrenssituation ytterligare skadeförsäkringar av långvarig karaktär kommer att marknadsföras här, något som för övrigt redan har skett i någon omfattning. För sådana skadeförsäkringar bör därför bolagen även tills vidare vara bundna av vissa grunder, dock endast grunder för beräkning av premiereserv. Liksom hittills bör bestämmelser om grunder gälla för försäkringar för längre tid än tio år.

Det har från Finansinspektionen framhållits att det bör öppnas en möjlighet att efter dispens medge undantag från bestämmelser om grunder för långvariga skadeförsäkringar. Detta skulle kunna gälla t.ex. då försäkringen avser mindre belopp. Dispens borde vidare kunna komma i fråga för sådana försäkringar som har uppträtt på senare tid, särskilt inom kreditförsäkring i samband med längre byggnadsprojekt, där försäkringskonstruktionen har sådana särdrag som att det kan komma att återbetalas premier vid få skador eller att utkrävas nya premier vid ogynnsamt skadefall. Sådana försäkringsavtal reglerar dessa förhållanden i förväg på ett sätt som liknar det som används i grunder. Trots att systemet med grunder snart skall ses över i sin helhet anser vi att den av inspektionen efterlysta möjligheten till dispens nu bör ges. Ett krav på grunder bör naturligtvis inte gälla om det inte fyller den avsedda funktionen.

För liv- eller sjukränta som tillhör skadeförsäkringsrörelsen kommer grunder fortsättningsvis att upprättas för beräkning av premiereserv. Eftersom sådana räntor på bolagets initiativ i vissa fall genom återköp kan omvandlas till engångsbelopp bör även tills vidare krävas grunder för beräkning av återköpsvärden. Inte heller i fortsättningen föreligger något behov av grunder för beräkning av försäkringspremier eller fribrevsvärden eller för återbäring. Någon möjlighet till dispens för liv- och sjukräntor som tillhör skadeförsäkringsrörelsen synes inte erforderlig.

Också tills vidare skall gälla särskilda bestämmelser om skyldighet för ömsesidiga försäkringsbolag att upprätta nedsättningsgrunder i vissa fall. Dessa bestämmelser är en direkt följd av vissa särdrag hos associationsformen. Vi kommer att i nästa betänkande behandla reglerna om nedsättning och några andra särskilda bestämmelser för de ömsesidiga försäkringsbolagen.

5.5 Tillsynen över grunderna

Frågan om hur tillsynen över försäkringsverksamheten bör utformas i framtiden avser vi som nämnt att ta ställning till först i vårt slutbetänkande. Emellertid bör redan nu något beröras hur den offentliga kontrollen av grunderna bör genomföras under den närmsta tiden, när en förhandsprövning inte längre är möjlig.

I avvaktan på vår vidare utredning anser vi att den i tredje livförsäkringsdirektivet uppställda möjligheten att fordra löpande anmälan av beräkningsunderlag för kontroll att detta uppfyller vedertagna aktuariella principer bör utnyttjas. Finansinspektionen kommer därigenom liksom nu att i ett tidigt skede få tillgång till ett bolags beräkningsmaterial, som kommer att vara av samma omfattning som enligt nuvarande regler. Det förtjänar att erinras att enligt uttalanden från tyskt håll möjligheten att föreskriva anmälningsskyldighet var avsedd att användas av länder som inte tillämpar ett system med "appointed actuary" som finns i Storbritannien (se avsnitt 3.2). Enligt det systemet har en särskilt utsedd aktuarie i bolaget visst ansvar för sådant beräkningsunderlag. Ett anmälningsförfarande har redan införts i Danmark och kommer att gälla också i andra europeiska länder, bl.a. Tyskland. Det kan även nämnas att det från inspektionen har uttryckts önskemål om ett krav på att grunderna tillställs myndigheten i ett tidigt läge.

Den möjlighet som ges i tredje livförsäkringsdirektivet att föreskriva anmälningsskyldighet gäller underlag för beräkning av premier och försäkringstekniska skulder. Det kan ifrågasättas om EG:s ordning medger krav på anmälan av samtliga uppgifter som grunderna för livförsäkringar enligt våra förslag tills vidare skall innehålla. Otvivelaktigt omfattar den regler för beräkning av premier och premiereserv, medan viss tvekan kan gälla om de andra bestämmelserna. Emellertid kan regler för beräkning av återköpsvärden samt bestämmelser för beräkning och fördelning av återbäring få betydelse för storleken av ett bolags försäkringstekniska skulder. De bör därför kunna omfattas av en bestämmelse om anmäl-

ningsskyldighet. Framhållas skall också att enligt de nya danska reglerna gäller anmälningsplikt för här angivna bestämmelser. Vi anser därför att livförsäkringsgrunderna i dess helhet bör ges in till Finansinspektionen.

Det kan diskuteras om det bör uppställas krav på att det tekniska underlaget skall lämnas in viss tid innan det skall börja tillämpas. Med en sådan regel skulle tillsynsmyndigheten visserligen få möjlighet att reagera innan avtal ingås och därmed lättare kunna förhindra marknadsföring av olämpliga produkter. Ett krav på anmälan viss tid i förväg står emellertid så nära en ordning med förhandsgodkännande, att det förmodligen skulle anses otillåtet enligt EG:s regler. Denna synpunkt har framförts under lagstiftningsarbetet i Tyskland. Med en lång tidsfrist skulle dessutom systemet mista sin smidighet. Det bör följaktligen endast gälla det kravet att beräkningsunderlaget, liksom i t.ex. Danmark, ges in senast samtidigt med att försäkringsprodukterna börjar marknadsföras. Detta innebär bl.a. att stadgandet att grunderna skall lämnas in redan vid ansökan om koncession skall slopas.

Tillsynsmyndigheten kommer genom anmälningsförfarandet att tidigt få del av underlaget för livförsäkringsverksamheten. Även om myndigheten inte får möjlighet att förhindra att nya grunder tillämpas, kommer den vid missförhållanden att kunna ingripa i ett tidigt läge. Finansinspektionen kommer att ha tillgång till väsentligt material, om den på förekommen anledning behöver granska ett visst bolag närmare.

Det är naturligtvis önskvärt att grunderna då de ges in till Finansinspektionen är så fullständiga och tydliga att en kontroll av beräkningsunderlaget kan genomföras utan omfattande kommunikation med bolaget. Detta innebär emellertid inte något krav på att grunderna skall innehålla fullständiga formler för beräkning av försäkringspremier, premiereserv, återköpsvärden eller återbäring. Eftersom formlerna skulle bli olika för ett bolags skilda produkter skulle sådana formelsamlingar bli mycket omfattande. Också i fortsättningen bör därför accepteras att det ingivna materialet kan behöva kompletteras, närmast med hjälp av bolagets aktuarier. Som i vissa andra länder, t.ex. Danmark och Tyskland, bör dock krävas att grunderna åtföljs av en redogörelse för de konsekvenser bestämmelserna däri får för försäkringsbolaget och dess försäkringstagare, bl.a. i form av räkneexempel. Detta gäller i första hand vid ändring av grunder. Sådana uppgifter begärs i dag ofta in från tillsynsmyndigheten innan grunder stadfästs.

För att underlätta en kontroll av grunderna har det från Finansinspektionen framförts önskemål om att det öppnas möjligheter till myndighetsföreskrifter om grundernas utformning, dvs. närmast hur bestämmelserna skall systematiseras. Som framhållits ovan har senare tids utveckling med minskat branschsamarbete inneburit att grundernas utformning har kommit att allt mer variera bolagen emellan. Vi anser det rimligt att inspektionens önskemål tillgodoses i avvaktan på vårt slutliga ställningstagande om grunderna i framtiden. Nya bestämmelser föreslås härför.

Enligt reglerna i tredje livförsäkringsdirektivet skall försäkringsgivarna för allmänheten tillgängliggöra de beräkningsunderlag och metoder som

de använder för beräkning av försäkringstekniska skulder, inkl. återbäring. Sedan grunderna har getts in till tillsynsmyndigheten bör de sålunda vara offentliga. En sådan ordning följer för svenskt vidkommande redan av tryckfrihetsförordningens regler om rätten att ta del av allmänna handlingar. En särskild bestämmelse för försäkringsverksamhet är därför inte nödvändig. Ett försäkringsbolag kan emellertid med stöd av 8 kap. 5 § första stycket sekretesslagen (1980:100) begära att uppgifter om affärs- eller driftförhållanden i detta material undantas från offentlighet, om det kan antas att bolaget lider skada om uppgiften röjs. En ordning liknande den svenska gäller, som framgått, enligt de nyligen antagna danska reglerna. Här skall också åter framhållas att det i den föreslagna nya försäkringsavtalslagen har föreskrivits en skyldighet att informera om beräkning av återbäring.

För tillsynen över grunder för skadeförsäkringar blir läget ett annat. Enligt EG:s regler får det för sådana försäkringar inte fordras löpande anmälningar ens för tekniskt beräkningsunderlag. I enlighet med vad som har sagts för livförsäkringar bör man beträffande grunderna för skadeförsäkringar sträva efter fullständighet och klarhet. Även dessa grunder bör kunna tillämpas och kontrolleras utan omfattande kompletteringar.

Som nämnt skall vi i vårt slutbetänkande behandla några särregler för de ömsesidiga försäkringsbolagen, bl.a. bestämmelserna om nedsättning. Mot bakgrund härav och med hänsyn till att reglerna om nedsättning synes ha en mycket liten praktisk betydelse, anser vi det inte vara motiverat att nu uppställa ett krav på att upprättade nedsättningsgrunder skall anmälas till Finansinspektionen.

5.6 Några avtalsrättsliga frågor

I sammanhanget bör vissa avtalsrättsliga problem uppmärksammas. Visserligen innebär våra förslag att bestämmelser av villkorskaraktär i fortsättningen inte skall upptas i grunder. Också i framtida försäkringsvillkor kommer dock bolagen att kunna hänvisa till beräkningsregler i grunder. I stället för till grunder stadfästa enligt försäkringsrörelselagstiftningen får hänvisning göras till upprättade eller antagna grunder för beräkning av t.ex. återköpsvärden och återbäring. Fråga uppkommer om man i samma utsträckning som nu kan acceptera att ändring i grunderna får verkan för försäkringsavtalet. Genom att stadfästelsen upphör försvinner ju den åberopade garantin mot kränkning av försäkringstagarnas befogade rättsanspråk. Olika hänsyn gör sig gällande här. Å ena sidan måste man skydda försäkringstagare mot beräkningsregler som han inte har gått med på. Å andra sidan kan nya sådana regler vara mer lämpade för aktuella förhållanden än gamla (jfr Hellner, Försäkringsrätt, 2 uppl. 1965, s. 70 f). Ett förbud mot ensidig ändring skulle dessutom medföra att bolagen tvingades omförhandla med tusentals livförsäkringstagare varje gång de önskade genomföra en sådan ändring. Ett sådant förbud skulle vidare innebära en risk för att bolagen för säkerhets skull höjde premierna utöver vad som på kortare sikt framstår som nödvändigt

och, framför allt, att de i större utsträckning övergick till att meddela bara kortvarig försäkring (Ds 1993:39 s. 153).

En ändring av grunderna skall enligt våra förslag anmälas till Finansinspektionen. Till en sådan anmälan skall fogas bl.a. en redogörelse för de konsekvenser ändringarna får för försäkringstagarna. Genom anmälingen får myndigheten möjlighet att förhindra att ändringar inverkar menligt för enskilda försäkringstagare. Enligt förslaget till ny försäkringsavtalslag skall bolagen i vissa fall ha möjlighet att ändra försäkringen vid början av en ny premieperiod. Förutsättning för ändring är att bolagen gör uttryckliga förbehåll därom och att ändringen är påkallad av försäkringens beskaffenhet eller av någon annan särskild omständighet, eller att ändringen kräver tillsynsmyndighetens godkännande. I allmänhet bör en ändring inte tillåtas, om inte de ekonomiska förutsättningarna för försäkringen väsentligt förändras (Ds 1993:39 s. 303). Den föreslagna avtalsrättsliga regeln får anses gälla även bestämmelser om beräkningsunderlag i grunder som har verkan på försäkringsförhållandet (se Ds 1993:39 s. 152 och SOU 1986:56 s. 289).

Bestämmelser om den avtalsrättsliga frågan om ändring av meddelade försäkringar ges sålunda i den föreslagna nya försäkringsavtalslagen. Förslagen där får anses rimliga och de avses träda i kraft samtidigt med våra lagförslag. Det saknas därför anledning för oss att lämna förslag rörande denna fråga. I remissyttrandet över förslaget till en ny försäkringsavtalslag har vi emellertid anmärkt att våra förslag till ändringar i fråga om grunderna kan motivera vissa förändringar i förslaget till en ny försäkringsavtalslag. Detta gäller särskilt övergångsreglerna (se vidare avsnitt 5.9).

Visserligen följer av den föreslagna nya försäkringsavtalslagen ett krav på information om möjligheterna för ett bolag att göra ändringar i en försäkring. Det finns emellertid fog för att även i detta sammanhang understryka vikten av att försäkringstagaren ges ändamålsenlig information därom. Han bör få reda på i vilka fall ändring kan komma i fråga och vilka konsekvenser ändringarna kan få för honom.

5.7 Beräkning av försäkringspremier och premiereserv i livförsäkringsrörelse

Beräkning av försäkringspremier och premiereserv är som framkommit en väsentlig del av livförsäkringsverksamheten. I tredje livförsäkringsdirektivet ges vissa allmänna principer på detta område (se avsnitt 3.3). Med ett fåtal undantag är de svenska reglerna i överensstämmelse med dessa principer.

Premier för nytecknade försäkringar skall enligt EG:s bestämmelser vara tillräckliga för att bolaget skall klara av att uppfylla alla sina förpliktelser. Det får inte erfordras systematiska eller permanenta tillskott av andra medel på ett sätt som i längden äventyrar bolagets soliditet. EG:s hållning i fråga om försäkringspremier är väl förenlig med nuvarande svenska bestämmelser om premieberäkning i 7 kap. FRL.

Som framgått uppfattas premierreserven i FRL som ett "kollektivt" begrepp. Det har sagts att detta sannolikt är en begreppsbildning som dröjt sig kvar från äldre lagstiftning, då man saknade tillgång till maskinella hjälpmedel för att beräkna de individuella reserverna (Appeltofft-Hahn, Kommentarer till försäkringsrörelselagen s. 102). Snarare var det lagstiftarens önskan att överföra definitionen av premierreserven till det kollektiva planet trots att den beräknades individuellt (se SOU 1946:34 s. 50). I individuell försäkring beräknar bolagen numera allmänt premierreserven individuellt för alla försäkringar. Enligt EG:s bestämmelser skall också försäkringstekniska skulder som regel beräknas separat för varje försäkring. En sådan ordning gäller dessutom i många jämförbara länder. Vi föreslår därför att premierreserven som huvudregel skall beräknas individuellt för varje försäkring och inte som nu kollektivt. I enlighet med EG:s bestämmelser bör medges en kollektiv beräkning om en sådan metod ger ett resultat som motsvarar det som erhålls vid en individuell beräkning.

Skilda metoder kan användas vid beräkning av premierreserv i livförsäkringsrörelse. En prospektiv beräkningsmetod grundar sig på skillnaden mellan kapitalvärdet av framtida utgifter och inkomster. Den retrospektiva beräkningsmetoden baseras på en uträkning av hur stor del av premierna och den beräknade kapitalavkastningen som finns kvar vid beräkningstidpunkten sedan hänsyn tagits till på försäkringarna belöpande riskpremier, beräknade driftskostnader och utbetalda, periodiska försäkringsersättningar. Enligt EG:s föreskrifter skall som huvudregel en prospektiv metod tillämpas. En retrospektiv metod är dock tillåten om det kan visas att de försäkringstekniska skulderna inte blir lägre än om en prospektiv metod används eller om en sådan metod inte kan tillämpas för de aktuella försäkringarna. Nuvarande svenska bestämmelser om beräkning av premierreserven innebär att en prospektiv metod skall användas. Vid en harmonisering med EG:s direktiv bör det öppnas möjligheter för bolagen att utnyttja också en retrospektiv beräkningsmetod. Utan en sådan möjlighet finns det för övrigt en risk för att vissa produkter inte kan marknadsföras. Det kan tilläggas att båda beräkningsmetoderna får tillämpas i andra länder.

Enligt EG:s regler skall det som huvudregel för varje livförsäkring fastställas en eller flera maximiräntor vid beräkning av premierreserv enligt särskilt angivna metoder. Det har i Sverige hittills inte lämnats detaljerade regler om högsta tillåtna ränteantaganden. Praxis under senare år har dock varit att en räntefot på omkring fyra procent har använts. I flertalet EG-länder ligger den tillämpade räntesatsen på mellan 3,5 och 5 procent. I enlighet med EG:s krav föreslås en bestämmelse enligt vilken regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen, med möjligheter till undantag för vissa i direktivet angivna försäkringstyper, nämligen unit linked-försäkringar, engångsbetalda försäkringar för längst åtta år, försäkringar utan rätt till återbäring och livränteförsäkringar utan återköpsvärde, skall meddela föreskrifter om högsta tillåtna ränteantaganden (se vidare specialmotiveringen).

I EG:s bestämmelser om försäkringstekniska skulder behandlas antaganden om räntefot för sig och statistiska beräkningsantaganden och omkostnadsantaganden för sig. De skilda antagandena skall bestämmas så att de är betryggande. EG:s hållning stämmer väl med huvudregeln beträffande beräkningsantagandena i 7 kap. 3 § andra stycket FRL. Enligt denna regel medges emellertid avvikelse från huvudregeln att varje antagande skall innehålla ett implicit säkerhetstillägg i den mån i grunderna ingående föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg föranleder detta. Därigenom kan bolagen i någon mån ge efter på säkerheten i varje enskilt antagande. Sådana explicita säkerhetstillägg kan sedan användas som förstärkning på den punkt i systemet där stöd behövs. Försäkringstekniskt får dessa tillägg konstrueras som tillägg till det inte betryggande antagandet. De explicita säkerhetstilläggen fyller sålunda den funktion som de implicita tilläggen annars gör och tekniken innebär därför inte att säkerhetskraven sänks. Med hänsyn härtill bör nuvarande regler kunna behållas vid en anpassning till EG:s ordning. Vid bedömande av frågan huruvida ändring av premiereservgrunderna för redan tecknade försäkringar bör ske, skall enligt 7 kap. 3 § sista stycket FRL grunderna för ett bestånd betraktas som en helhet. Om beräknad förlust på ett antagande vägs upp av ett beräknat överskott på ett annat antagande eller av ett explicit säkerhetstillägg är ändring av grunderna inte erforderlig. Inte heller denna föreskrift bör komma i konflikt med EG:s krav på betryggande beräkningsantaganden. Frågan om ändring av beräkningsantaganden behandlas för övrigt inte i EG-direktivet. Det kan även erinras om att EG:s regler endast slår fast vissa minimikrav och att skilda beräkningsmetoder skall vara möjliga.

Som framgått upptas i nuvarande lag bestämmelser om beräkning av premiereserv i stadgandena om grunder. Detta innebär att beräkningsreglerna inte är tillämpliga för sådana livförsäkringar som meddelas utan grunder. EG:s regler om beräkning av försäkringstekniska skulder skall emellertid gälla alla livförsäkringar. Riktlinjer för beräkningen av premiereserv bör därför i fortsättningen inte ges i bestämmelserna om grunder. De får i stället tas in i ett separat stadgande i 7 kap. FRL.

Visserligen ingår även bestämmelserna om premieberäkning i reglerna om grunder, vilka inte är tillämpliga på icke grundbundna livförsäkringar. Såvitt avser premiesättningen är dock EG:s regler mycket allmänt hållna. Den skall tillgodose att ett bolags soliditet inte hotas. Trots att det inte finns någon allmän bestämmelse om soliditet för livförsäkringar utan grunder, skall soliditeten alltid vara en ledstjärna för verksamheten och tillsynen (se Appelftofft-Hahn, a.a. s. 98 och där gjord hänvisning). Med hänsyn härtill bör det även vid en anpassning till EG:s ordning anses acceptabelt att reglerna om premieberäkning upptas i bestämmelser om grunder.

Frågor om beräkning av försäkringspremier och försäkringstekniska skulder skall vi som nämnt diskutera närmare i vårt fortsatta arbete. En diskussion om återbäringsmedlens ställning tas dock upp redan i detta betänkande i kapitel 6.

5.8 Särskilt om utländska försäkringsföretag

För försäkringsföretag med huvudkontor utanför EES gäller inte här aktuella bestämmelser i de tredje försäkringsdirektiven. För dessa företag skulle därför de i LUF upptagna kraven på stadfästelse av grunder kunna bestå. Emellertid har Sverige förpliktelser gentemot OECD och dess medlemsländer, som innebär en skyldighet att i stor utsträckning lika-behandla inhemska företag och företag från andra OECD-länder. Härtill kommer att försäkringsföretag från länder utanför EES eller OECD spelar en i praktiken endast liten roll på den svenska försäkringsmarknaden. Sedan många år tillbaka finns det inte något utländskt försäkringsföretag som har koncession för livförsäkringsrörelse här i landet. Vidare skulle det kunna hävdas, att det kan innebära en konkurrensfördel för de utländska företag som gentemot allmänheten kunde uppvisa ett intyg på statligt godkännande av regler för rörelsen som de andra försäkringsgivarna saknade (jfr Fahr i *Versicherungsrecht* 1992, Heft 25, s. 1045). Det har från regeringen dessutom framhållits att det är angeläget att - i den omfattning EES-reglerna så medger - genomföra motsvarande reformer även för sådana försäkringsföretag utanför EES beträffande vilka grundläggande skyddsintressen och tillsynskrav är tillgodosedda (prop. 1992/93:257 s. 100). Det förtjänar även att erinras att kraven på förhandsgodkännande av tekniskt underlag och försäkringsvillkor för försäkringsföretag utanför EES har slopats i Danmark och enligt ett regeringsförslag skall upphävas också i Tyskland. Inte heller här bör gälla ett krav på stadfästelse av grunder för dessa utländska försäkringsföretag.

För livförsäkring som meddelas av utländska försäkringsgivare enligt LUF bör gälla bestämmelser som motsvarar dem i FRL, dock att det inte heller i fortsättningen skall krävas återbäringsgrunder. Denna avvikelse är som nämnt i avsnitt 2.2 en följd av att skälighetsprincipen inte har tagits upp i LUF. Till frågan om återbäringsgrunder skall upprättas av utländska försäkringsföretag får vi anledning att återkomma i nästa betänkande i samband med en diskussion om skälighetsprincipen.

Enligt 2 § sista stycket LUF gäller för sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i tillämpliga delar, bl.a. reglerna om grunder i 11 § LUF. Detta innebär en oklarhet i omfattningen av skyldigheten att för sådana liv- och sjukräntor upprätta grunder. I fortsättningen bör kraven i LUF i detta avseende uttryckligen vara desamma som dem i FRL.

Det bör vidare övervägas om det inte bör uppställas ett krav på grunder för långvarig skadeförsäkring också i LUF. Anledningen till att ett sådant krav inte gäller är att det vid lagens tillkomst inte hade visats något intresse från utländskt håll att bedriva sådan verksamhet. Visserligen kan, som påpekats ovan, antas att LUF kommer att få en mycket begränsad tillämpning i framtiden, eftersom den omfattar endast företag från länder utanför EES. Hänsyn till önskemålet om en så långt möjligt likformig reglering för alla försäkringsgivare som är etablerade här talar dock för regler om grunder för skadeförsäkring för längre tid än tio år också i LUF. Nämnas kan att kravet på grunder för långvariga skadeförsäkringar

i Finland gäller såväl inhemska som utländska bolag. Emellertid anser vi oss inte i detta skede böra ge förslag som innebär att de utländska företagens skyldighet att upprätta grunder vidgas. Vi får anledning att återkomma till frågan i vårt slutbetänkande.

5.9 Övergångsfrågor

Enligt allmänna regler skall nya bestämmelser inte ges verkan på avtal som har ingåtts före ikraftträdandet, om inte starka skäl talar för det. Ett slopat stadfästelseförfarande inverkar visserligen inte direkt på meddelade försäkringar men får ändå vissa följder för dem.

På grund av EG:s regler är det inte möjligt att behålla förfarandet med stadfästelse såvitt rör ändring av grunder gällande för redan tecknade försäkringar. Härtill kommer att om de nya bestämmelserna inte görs tillämpliga på de gamla försäkringarna, kommer med hänsyn till avtalens långa löptider övergångsperioden att bli mycket lång. Det skulle under åtskilliga år finnas två parallella system, ett där ändringar stadfästs och ett där stadfästelse inte krävs. Bestämmelserna om anmälan av tekniskt beräkningsunderlag skall alltså gälla såväl nya som gamla livförsäkringar.

För redan meddelade försäkringar måste emellertid de gamla grunderna även i fortsättningen få tillåtas utgöra avtalsinnehåll i samma utsträckning som nu. I annat fall skulle avtalen sakna villkor i flera viktiga hänseenden. De föreslagna reglerna om grundernas innehåll bör därför gälla endast nya försäkringar. Försäkringsbolagen bör dock ges möjlighet att överföra avtalsrättsliga bestämmelser från grunderna till försäkringsvillkoren. I den mån bestämmelser överflyttas kan de nya reglerna om skyldighet att upprätta grunder bli tillämpliga. Härför föreslås särskilda övergångsregler.

För gamla försäkringar blir möjligheten till ändring av grunderna till den del de utgör avtalsvillkor beroende av hur bestämmelsen i nuvarande allmänna villkor om "de grunder för bolagets verksamhet som är eller blir stadfästa enligt försäkringsrörelselagen" skall uppfattas. Tolkad strikt enligt sin ordalydelse kan bestämmelsen inte sägas innebära rätt till ändring, eftersom en stadfästelse inte kommer att kunna återopas. En sådan följd är emellertid av flera skäl inte önskvärd. Möjligheten till ändring kan ha varit en förutsättning för bolagen att ingå avtalen. Skulle denna möjlighet försvinna genom den nya lagstiftningen, kan det tänkas utgöra grund för jämkning av avtalsvillkoret enligt 36 § avtalslagen (se prop. 1975/76:81 s. 126 ff och SOU 1974:83 s. 156 f). Vidare är ändringar många gånger till förmån för försäkringstagarna. Beräkningsregler i livförsäkringsgrunder kommer också att anmälas till Finansinspektionen. Som framgått av avsnitt 5.5 skall enligt våra förslag en sådan anmälan innehålla en redogörelse för de konsekvenser ändringen får för försäkringstagarna. En hänvisning från allmänna villkor till stadfästa grunder skulle sedan de nya reglerna har trätt i kraft kunna upp-

6 Placeringsreglernas tillämpningsområde

6.1 Inledning

Som framgått har i departementspromemorian Ds 1993:57 lämnats förslag till nya placeringsregler för försäkringsbolag. Utgångspunkten för dessa regler är att de skall tillämpas på samtliga skyddsvärda medel i försäkringsbolagen och att övriga medel skall lämnas fria från formella placeringsrestriktioner. Enligt promemorian anses som skyddsvärda medel i skadeförsäkring tillgångar motsvarande försäkringstekniska skulder och i livförsäkring tillgångar som svarar mot såväl försäkringstekniska skulder som ännu ej tilldelad återbäring. Som framhållits i vårt delbetänkande är det också enligt vår mening angeläget att särskilda placeringsbegränsningar gäller sådana återbäringsmedel (se SOU 1991:89 s. 153).

Lagförslaget i promemorian förutsätter att de nya placeringsreglerna omfattar en större del av medlen i försäkringsbolagen än enligt nuvarande bestämmelser. De gällande placeringsreglerna för livförsäkring innebär att endast försäkringstekniska skulder omfattas av särskilda restriktioner. För skadeförsäkring gäller med undantag av skadelivräntor och sjukräntor inte några placeringsregler alls.¹ I promemorian förutsätts en närmare översyn av vilka medel som de nya placeringsreglerna skall tillämpas på. Därvid hänvisas till vårt arbete, som innefattar en anpassning till EG:s regler i ett vidare perspektiv, bl.a. utformning av regler för beräkning av försäkringstekniska skulder i livförsäkring.

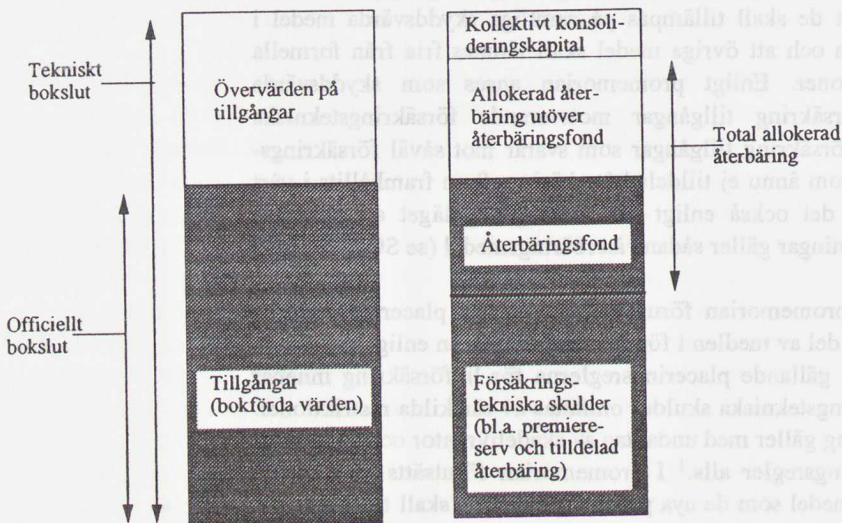
Av central betydelse i detta sammanhang är hanteringen av återbäringsmedlen i livförsäkringsbolagen. I det följande skall därför särskilt intresse ägnas åt denna fråga.

¹ För både liv- och skadeförsäkringsbolag gäller i och för sig den s.k. femprocents-regeln, som innebär att försäkringsbolag inte får förvärva en större del av aktierna i ett enskilt aktiebolag än som motsvarar fem procent av det totala röstvärdet i bolaget. Denna regel är emellertid inte en placeringsregel i vanlig bemärkelse, utan har snarast varit ett medel för att begränsa försäkringsbolagens maktposition i näringslivet.

6.2 Skyddsvärda medel i livförsäkring

För att få en fullständig bild av ett livförsäkringsbolags åtaganden gentemot försäkringstagarna måste man studera förhållandet mellan bolagets officiella bokslut och dess tekniska bokslut. Det officiella bokslutet presenteras i bolagets årsredovisning, medan det tekniska bokslutet fastställs internt. Det senare används för preliminär fördelning av återbäring mellan försäkringstagarna samt för att underlätta uppföljningen av bolagets resultat. En väsentlig skillnad mellan de båda boksluten är att det tekniska bokslutet baseras på tillgångarnas marknadsvärden, medan det officiella bokslutet bygger på bokförda värden. Förhållandet mellan de olika boksluten framgår av den förenklade balansräkningen i figur 6.1.²

Figur 6.1 Förhållandet mellan officiellt och tekniskt bokslut

I de försäkringstekniska skulderna ingår sådana åtaganden som utgör bindande utfästelser till enskilda försäkringstagare. Dessa skulder utgörs av värdet på balansdagen av bolagets ansvarighet för:

1. löpande försäkring (premiereserv),
2. försäkringsersättningar för inträffade försäkringsfall (ersättningsreserv),
3. utgifter för reglering av inträffade försäkringsfall (skadebehandlingsreserv),

² Av figuren framgår inte finansiella skulder, årets resultat samt eventuellt eget kapital. Dessa poster har emellertid ringa betydelse för resonemangen i detta avsnitt.

4. sådan tilldelad återbäring inom livförsäkringsrörelsen som inte har förfallit till betalning och

5. sådan tilldelad återbäring inom annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse som inte har förfallit till betalning.

De försäkringstekniska skulderna omfattar omkring två tredjedelar av livförsäkringsbolagens officiella balansomslutningar. Den resterande delen av skuldsidan i det officiella bokslutet benämns återbäringsfond och är en post som snarast är att betrakta som en restpost för att tillgångarna och skulderna skall bli lika stora. Till återbäringsfonden avsätts årligen de bokförda resultatena. Återbäringsfonden får endast användas för återbäring till försäkringstagarna och för förlusttäckning.

Sådan återbäring som försäkringstagarna har förväntningar på till följd av lämnade uppgifter om återbäringsräntor eller andra besked, och som ännu inte *tilldelats*, ingår enligt nuvarande bestämmelser inte i de försäkringstekniska skulderna. Som framgår av figuren motsvaras denna s.k. *allokerade* återbäring delvis av återbäringsfonden och delvis av värden utanför den officiella balansräkningen.

Skillnaden mellan tillgångarnas marknadsvärde och värdet på samtliga försäkringsåtaganden, såväl garanterade som icke-garanterade, brukar benämnas kollektivt konsolideringskapital. Detta består av medel som bolagen lagt undan som buffert för att användas om återbäringsräntan under en period överstiger den faktiska avkastningen på tillgångarna. Det kollektiva konsolideringskapitalet, som för övrigt kan vara negativt, är sålunda inte ett konsolideringskapital i vanlig bemärkelse, utan dess funktion är att ge avkastningen på livförsäkringen ett jämnare förlopp. En liknande funktion har de s.k. bonusudjavningshensättelserna i danska livförsäkringsbolag (se vidare härom i avsnitt 6.4).

Distinktionen mellan allokerad återbäring och kollektivt konsolideringskapital är från avtalsrättslig synpunkt ganska ointressant. Försäkringstagaren har i normala fall nämligen bara individuell rätt till sådan återbäring som *tilldelats* honom, och som redovisas bland de försäkringstekniska skulderna. Från denna utgångspunkt kan återbäringsräntan snarast ses som ett hjälpmedel, varmed bolagen preliminärt fördelar uppkomna överskott på enskilda försäkringar. Genom fördelningen kan bolagen relativt snabbt fastställa hur stora belopp som skall betalas ut till berörda försäkringstagare och förmånstagare om försäkringsfall inträffar. Den teknik som återbäringsräntan representerar är således ett användbart instrument i bolagens interna verksamhet.

Återbäringsräntan har emellertid också kommit att bli ett av livförsäkringsbolagens viktigaste *konkurrensmedel* i marknadsföringen av livförsäkringsprodukterna. Därvid fick försäkringstagarna tidigare ofta ofullständig information om räntans innebörd och bolagens möjligheter att återta den allokerade återbäringen. I försäkringstekniska frågor har försäkringstagare i allmänhet betydligt sämre kunskaper än försäkringsbolagen. Också försäkringstagare med hyggliga kunskaper i ekonomi och juridik torde ha svårt att förstå innebörden av de återbäringsräntor som bolagen använder i sin marknadsföring. Detta förhållande kan man från konsumentskyddssynpunkt knappast bortse från. Från sådana utgångs-

punkter finns snarare skäl att tolka återbäringsräntorna till försäkringstagarnas förmån, i detta fall så att även den återbäring som man skapar förväntningar om genom dessa räntor omfattas av särskilda placeringsregler. Oavsett hur frågan ter sig från avtalsrättslig synpunkt synes det alltså rimligt att även återbäring som allokaterats, men inte tilldelats, skyddas av regelverket på samma sätt som de försäkringstekniska skulderna.

Härtill kommer att all livförsäkringsverksamhet enligt nuvarande lagstiftning måste bedrivas utan vinstdelaktighet för andra än försäkringstagarna. Det innebär att alla överskottsmedel i livförsäkring tillhör försäkringstagarna och skall återgå till dem i form av återbäring. Också det är ett skäl för att en större del av återbäringsmedlen än nu omfattas av särskilda regler till försäkringstagarnas skydd. Det faktum att återbäringsmedlen vid behov kan fungera som konsolideringskapital innebär inte att de är mindre skyddsvärda eller att de kan jämföras med eget kapital i företag som bedriver andra verksamheter. Den i praktiken viktigaste skillnaden mellan försäkringstekniska skulder och ännu ej tilldelad återbäring är att det inte är klart när och hur sådana återbäringsmedel kommer att fördelas på enskilda försäkringar.

Det kan i detta sammanhang erinras om bakgrunden till den regel som finns i 7 kap. 8 § tredje stycket FRL, och som innebär att utfästelse om återbäring inte får göras på annat sätt än som följer av reglerna om tilldelning av återbäring. Denna regel infördes genom 1948 års lag. Av förarbetena till denna lag framgår att syftet med regeln var att förhindra utfästelser till försäkringstagarna om rätt till bestämda återbäringsbelopp, utan att bolaget sörgde för att dessa fick karaktären av tilldelad återbäring (se SOU 1946:34 s. 332). Vidare anfördes i den proposition som låg till grund för regeln att den s.k. vinstprospektering som skett vid akquisitionen ofta getts sådan form att försäkringskandidaterna fått föreställningen om en verklig utfästelse från bolagets sida, trots att den förutberäknade återbäringen kunde ändras (se prop. 1948:50 s. 254). Vinstprospekteringen hade varit ägnad att befordra osunda akquisitionsmetoder och skapa irritation mellan bolagen och försäkringstagarna, ett förhållande som man ville komma till rätta med genom införande av en regel om förbud mot utfästelse av återbäring på annat sätt än genom tilldelning. Meningen torde däremot inte ha varit att en sådan utfästelse skulle anses avtalsrättsligt ogiltig.

Av förarbetena till regeln om utfästelse av återbäring framgår alltså att syftet med bestämmelsen varit att undvika förespegling av återbäring som inte är att betrakta som en juridiskt bindande utfästelse. De ursprungliga motiven till denna regel har emellertid under vissa perioder kommit i skymundan. Särskilt för några år sedan användes återbäringsräntorna på ett vilseledande sätt i marknadsföringen. Parallellerna mellan denna marknadsföring och den tidigare vinstprospekteringen är uppenbara.

6.3 Konsekvenser av en anpassning till EG:s regler

De regler som EG:s medlemsländer kommit överens om på försäkringsområdet syftar till att upprätthålla en effektiv tillsyn och ett starkt konsumentskydd, samtidigt som största möjliga utrymme skall skapas för konkurrens och valfrihet. Mot denna bakgrund har införts särskilda regler bl.a. om soliditet, placeringar, samt beräkning av försäkringstekniska skulder.

Som framgått av avsnitt 3.3 får enligt EG:s regler särskilda placeringsrestriktioner bara gälla medel motsvarande försäkringstekniska skulder, inte andra medel. De försäkringstekniska skulderna i livförsäkring skall enligt artikel 18 i tredje livförsäkringsdirektivet spegla avsättningar för alla framtida skulder som följer av försäkringsavtalen, främst garanterade förmåner, inkl. garanterade återköpsvärden, återbäring som försäkringstagarna kollektivt eller individuellt har rätt till, oavsett hur formerna för återbäring benämns, alla optioner som en försäkringstagare har rätt till enligt försäkringsvillkoren samt omkostnader, inkl. provisioner. Den metod för beräkning av försäkringstekniska skulder som används kan enligt direktivet vidare ta hänsyn, antingen implicit eller explicit, till alla former av framtida återbäring.

Vid en anpassning till dessa regler uppkommer ett antal frågor rörande behandlingen av återbäringsmedlen i de svenska bolagen. I fråga om återbäring skall enligt reglerna i tredje livförsäkringsdirektivet de försäkringstekniska skulderna inbegripa "bonuses to which policy-holders are either collectively or individually entitled, however those bonuses are described - vested, declared or allotted". EG-direktiven ger alltså uttryck för att återbäringsmedel som tillhör försäkringstagarna enskilt eller gemensamt skall betraktas som en försäkringsteknisk skuld, och därigenom omfattas av särskilda placeringsbestämmelser. Att tilldelad återbäring innefattas i definitionen synes knappast råda något tvivel om. Denna återbäring är som framgått garanterad enskilda försäkringstagare. Frågan är också om inte den återbäringsfond, som framgår av den officiella redovisningen och som omtalas i 12 kap. 5-7 §§ FRL, skall anses utgöra sådana återbäringsmedel som försäkringstagarna *kollektivt* har rätt till enligt tredje livförsäkringsdirektivet, trots att fonden får tas i anspråk för förlusttäckning. Som nämnts i avsnitt 2.2 har i den proposition som låg till grund för införande av FRL uttalats att återbäringsfonden tillhör försäkringstagarna och att den i balansräkningen redovisas som försäkringstagarnas vinstmedel. Försäkringstagarna har i och för sig inte en avtalsenlig rätt till återbäringsfonden, vilket synes erfordras enligt direktiven, men genom skälighetsprincipen, förbudet mot vinstutdelning och systemet med grunder har försäkringstagarnas rätt till överskottsmedlen

slagits fast av myndigheter. I den mån fonden inte behövs för förlusttäckning skall den återgå till försäkringstagarna i form av återbäring.³

Genom att återbäringsfonden kan tas i anspråk för förlusttäckning synes den också passa in på den beskrivning som ges i artikel 18.2 i första livförsäkringsdirektivet och som innebär att en vinstreserv får räknas in i kapitalbasen om den kan användas för förlusttäckning och om den inte är tillgänglig för utdelning till försäkringstagarna.⁴ Återbäringsfonden uppfyller båda i direktivet angivna kriterier. Den får enligt lag användas för förlusttäckning. Samtidigt är medlen inte tillgängliga för omedelbar utbetalning till enskilda försäkringstagare.

EG:s regler på detta område skulle alltså kunna uppfattas så att återbäringsfonden å ena sidan är att betrakta som en försäkringsteknisk skuld, å andra sidan att den kan räknas in i kapitalbasen. En sådan dubbel tillhörighet skulle stämma väl med den funktion som fonden har i praktiken och som är en konsekvens av gällande lagstiftning. Återbäringsfonden skall ju fungera både som konsolideringsreserv och som reserv med överskottsmedel, som så småningom skall återgå till försäkringstagarna i form av återbäring.

Den allmänna utgångspunkten i bestämmelserna i EG-direktiven är emellertid att det föreligger en åtskillnad mellan konsolideringsmedel och försäkringstekniska skulder, dvs. att kapitalbasen skall utgöras av medel utöver de försäkringstekniska skulderna. I ingressen till första livförsäkringsdirektivet resp. till första skadeförsäkringsdirektivet sägs nämligen att det är nödvändigt att försäkringsföretagen utöver sådana skulder har kompletterande reserver av tillräcklig storlek. EG-direktiven innehåller emellertid inget uttryckligt förbud mot att en reserv på en och samma gång tillhör de båda kategorierna. De säger heller ingenting om huruvida en post i de försäkringstekniska skulderna får användas för förlusttäckning eller inte.

Sammanfattningsvis kan konstateras att EG:s regler inte ger någon klar vägledning om huruvida återbäringsfonden i första hand skall anses som en försäkringsteknisk skuld, som del av kapitalbasen eller om den är att hänföra till båda kategorierna samtidigt.

Vad gäller den återbäring som försäkringstagarna har förväntningar på till följd av lämnade uppgifter om återbäringsräntor eller andra besked och som framgår av bolagens tekniska bokslut, dvs. den allokerade återbäringen, är enligt uppgift från tjänstemän vid kommissionen denna knappast att hänföra till definitionen av försäkringstekniska skulder i

³ Också i Tyskland och Frankrike styrs försäkringstagarnas rätt till återbäring i väsentliga avseenden av regleringar. Som framgått av avsnitt 4.2 är de tyska livförsäkringsbolagen enligt tillsynsmyndighetens föreskrifter skyldiga att varje år sätta av minst 90 procent av årets vinst till en särskild reserv, som utgör en försäkringsteknisk skuld och omfattas därigenom av de särskilda placeringsreglerna i den tyska tillsynslagen. Reserven får dock inte användas för förlusttäckning.

⁴ Den exakta ordalydelsen i direktiven är: "in so far as authorized under national law, profit reserves appearing in the balance sheet where they may be used to cover losses which may arise and where they have not been available for distribution to policy-holders".

tredje livförsäkringsdirektivet. Allokerad återbäring skall enligt samma källa däremot betraktas som en försäkringsteknisk skuld enligt direktivet om försäkringsföretags redovisning.⁵

Som framgått av avsnitt 4.2 föreligger vissa likheter mellan de svenska återbäringssystemen och de som tillämpas i Danmark och Storbritannien. Det finns anledning att som jämförelse här erinra om återbäringssystemen i dessa länder samt hur EG-direktivens regler på här berörda punkter tolkats.

6.4 Jämförelse med återbäringssystemen i Danmark och Storbritannien

Danmark

Precis som i många andra länder används i Danmark försiktiga ränteantaganden vid beräkning av livförsäkringspremierna. Därvid uppkommer vanligen överskott som skall fördelas mellan försäkringstagarna och bolagens ägare. Den vinst som tillkommer försäkringstagarna tilldelas årligen de enskilda försäkringstagarna direkt eller sätts av till särskilda s.k. bonusudjävningshensättelser, vilka syftar till att ge den tilldelade återbäringen ett jämnare förlopp. Reserven har därmed en utjämnande funktion (se nedan), men får trots detta inte räknas in i bolagets kapitalbas. De överskottsmedel som avskiljs för ägarnas räkning redovisas som eget kapital.

Tilldelning av återbäring sker varje år med hjälp av den s.k. kontoräntan. Metoden innebär att de garanterade åtagandena höjs med ett belopp motsvarande skillnaden mellan denna ränta och den grundränta som använts vid premieberäkningen. Kontoräntan anger alltså i vilken mån bolaget behöver göra avsättningar för utfäst återbäring till enskilda försäkringstagare.

Kontoräntan försöker bolaget hålla på en så jämn nivå över tiden som möjligt. Det åstadkoms med hjälp av dess bonusudjävningshensättelser. Om avkastningen på bolagets tillgångar under något enstaka år understiger kontoräntan täcks mellanskillnaden av bonusudjävningshensättelser, dvs. man sätter ned denna reserv till förmån för reserven för tilldelad återbäring. Dessa transaktioner framgår av bolagets resultat- och balansräkning, och påverkar därmed företagets resultatutveckling (se Revision & Regnskabsvæsen nr. 9 1992 s. 15). Under år då avkastningen överstiger kontoräntan förstärks bonusudjävningshensättelserne.

Som försäkringsteknisk skuld räknas livsförsäkringshensättelser (premiereserv plus tilldelad återbäring), erstatningshensättelser (ersättningsreserv), samt bonusudjävningshensättelser. Hittills har särskilda placeringsregler bara gällt medel svarande mot 60 % av premiereserven och tilldelad återbäring, dvs. för en del av livsförsäkringshensättelserne. Som

⁵ Medel motsvarande allokerad återbäring skall enligt artikel 29 i detta direktiv redovisas under posten "provision for bonuses and rebates".

ett led i anpassningen till EG:s tredje livförsäkringsdirektiv kommer som nämnts i avsnitt 4.2 emellertid de försäkringstekniska skulderna som helhet att omfattas av sådana regler, dvs. även erstatningshensättelser och bonusutjävningshensättelser. I Danmark har i enlighet med EG-direktiven vidare föreslagits att det vid beräkning av försäkringstekniska skulder skall tas hänsyn, implicit eller explicit, till framtida återbäring.

Det torde stå klart att den svenska återbäringsfonden och bonusudjävningshensättelserna delvis har samma funktion. Båda reserverna fungerar som buffert om avkastningen på bolagets tillgångar blir lägre än vad som garanterats försäkringstagarna. Också återbäringsfonden får användas för förstärkning av t.ex. premiereserven om denna anses otillräcklig. Reserverna anses dessutom tillhöra försäkringstagarna som kollektiv. En skillnad mellan de danska förhållandena och de svenska är emellertid, att de svenska livförsäkringsbolagen inte har några möjligheter att vid sidan av återbäringsfonden bygga upp reserver för konsolidering. Som framgått kan den svenska återbäringsfonden användas för förlusttäckning.

Storbritannien

För avtal som ger försäkringstagaren rätt till del av vinsten, s.k. with profit avtal, finns i Storbritannien två former av återbäring, nämligen reversionary bonus och terminal bonus. Reversionary bonus är en form av tilldelad återbäring, som årligen påförs enskilda försäkringar. Terminal bonus är en slutåterbäring som tillkommer försäkringarna först när försäkringsfall har inträffat och utbetalning av försäkringsbelopp blir aktuell. Det är inte ovanligt att det totala belopp som betalas ut till en enskild försäkringstagare till 1/3 utgörs av det ursprungligt garanterade beloppet, 1/3 av reversionary bonus (tilldelad återbäring) och 1/3 av terminal bonus (slutåterbäring). I vissa bolag motsvarar slutåterbäringen upp till hälften av det utbetalade beloppet. Att slutåterbäringen blir rimlig med hänsyn till försäkringstid och den avkastning som erhållits på bolagets tillgångar är företagets appointed actuary, dvs. ansvarige aktuarie, skyldig att se till.

För reversionary bonus görs försäkringstekniska reserveringar, vilket är naturligt då denna återbäring garanterats enskilda försäkringstagare. Däremot behöver sådana avsättningar inte göras i fråga om terminal bonus. Också denna behandling förefaller rimlig mot bakgrund av att sådan återbäring inte är garanterad och att det inte lämnats några prognoser till försäkringstagarna om dess sannolika värde. Försäkringsbolagen lämnar i och för sig regelbunden information om den slutåterbäring som tillkommit försäkringar som fallit ut, vilket naturligtvis kan skapa vissa förväntningar hos försäkringstagarna. Om prognoser rörande terminal bonus lämnades i fråga om löpande försäkringar skulle, enligt uppgift från brittiska aktuarier, bolagen förmodligen behöva göra försäkringstekniska avsättningar också för sådan återbäring. Det försäkringstagarna vet nu är att de kommer att få återbäring utöver den tilldelade, men inte hur mycket.

I försäkringsbolagen redovisas överskottsmedel som kan sägas svara mot slutåterbäringen i form av medel, som ännu inte fördelats mellan försäkringstagarna och aktieägarna.⁶ Dessa medel får räknas in i bolagets kapitalbas, men kan trots detta inte placeras helt fritt. De brittiska placeringsreglerna gäller nämligen också för ett belopp motsvarande 1/6 av solvensmarginalen.

Det kan konstateras att det finns flera likheter mellan allokerad återbäring och terminal bonus. Ingendera av återbäringsformerna är garanterad enskilda försäkringstagare, beloppen faller ut först när utbetalning av försäkringsförmåner aktualiseras och återbäringen utgör ingen juridiskt bindande utfästelse för försäkringsbolagen. Det finns emellertid också skillnader. I Storbritannien lämnas inte några preliminära prognoser till enskilda försäkringstagare om värdet av terminal bonus på deras försäkringar. Om så var fallet skulle bolagen, som nämnts, förmodligen behöva göra försäkringstekniska avsättningar också för sådan återbäring. Användning av en återbäringsränta, liknande den i Sverige, skulle alltså sannolikt leda till att de brittiska bolagen tvingades göra ytterligare försäkringstekniska reserveringar. Liknande hjälpmedel som återbäringsräntan representerar synes följaktligen bara användas internt i bolagen. Vidare kan återbäringsfonden inte till fullo jämföras med de reserver som motsvarar terminal bonus. Både återbäringsfonden och sådana reserver får i och för sig användas för förlusttäckning, men återbäringsfonden anses samtidigt tillhöra försäkringstagarna och innehåller inte vinstmedel som ännu inte fördelats mellan försäkringstagare och aktieägare.⁷

6.5 Slutsatser

Som framgått är det mot bakgrund av EG:s regler svårt att göra en entydig tolkning av återbäringsfondens tillhörighet. Inte heller ger en jämförelse av förhållandena i Danmark och Storbritannien någon närmare vägledning i frågan. Återbäringsystemen i dessa länder är inte helt jämförbara med de som tillämpas här.

Svårigheten att hitta en lämplig klassificering av återbäringsfonden hänger framför allt samman med att den svenska lagstiftningen i centrala delar skiljer sig från de regelsystem som gäller inom EG. Av naturliga skäl har EG-direktiven utformats mot bakgrund av dessa system.

Enligt nuvarande svenska lagstiftning skall i fråga om återbäring försäkringstekniska avsättningar bara göras för tilldelad återbäring, inte för andra återbäringsmedel. Återbäringsfonden är alltså enligt gällande regler inte en försäkringsteknisk skuld. Inte heller är den att hänföra till det egna kapitalet. Som eget kapital i livförsäkringsbolag kan bara räknas eventuellt aktiekapital. Bakgrunden till denna ordning står förmodligen

⁶ En särskild regel anpassad till det brittiska återbäringsystemet har för övrigt införts genom artikel 22 i direktivet om försäkringsföretags redovisning (91/674/EEG).

⁷ Att återbäringsfonden anses tillhöra försäkringstagarna framgår, som nämnts, av prop. 1981/82:180 s. 265.

att finna i det regelverk som omgärdar svenska livförsäkringsbolag, och som ytterst innebär att all livförsäkringsverksamhet måste bedrivas utan vinstdelaktighet för andra än försäkringstagarna. Det gäller även bolag som formellt är aktiebolag. Då alla överskott skall återgå till försäkringstagarna i form av återbäring kan man ha ansett det onödigt att dela upp överskottsmedlen i eget kapital resp. reserver för framtida återbäring. I länder där vinstutdelning till ägarna är tillåten sker vanligen en sådan uppdelning. En mellanform finns dock i Storbritannien, där överskottsmedel som ännu inte fördelats mellan aktieägarna och försäkringstagarna utgör en särskild reserv.⁸

Som framgått anser vi mot bakgrund av konsumentskyddsintresset det väsentligt att även sådana återbäringsmedel som ännu inte tilldelats skyddas av särskilda placeringsregler precis som de försäkringstekniska skulderna. Icke tilldelade återbäringsmedel kan knappast anses mindre skyddsvärda bara för att det inte kan konstateras exakt när och hur dessa kommer att fördelas på enskilda försäkringar. Det är emellertid angeläget att de framtida placeringsreglerna får en annorlunda utformning än de som gäller nu. I det följande utgår vi från att de placeringsregler, som avses träda i kraft samtidigt med våra förslag i detta betänkande, ligger väl i linje med de som föreslagits i departementspromemorian Ds 1993:57.

Ett sätt att tillgodose önskemålet om att alla återbäringsmedel omfattas av särskilda placeringsregler är att ändra definitionen av de försäkringstekniska skulderna så att även återbäringsfonden kommer att ingå här.⁹ Härigenom skulle även de i Ds 1993:57 föreslagna reglerna om lokalisering bli tillämpliga på en större del av livförsäkringsbolagens balanser och försäkringstagarna få förmånsrätt i en större del av placeringstillgångarna än enligt nuvarande ordning.¹⁰ Några andra ändringar i sak skulle inte följa av återbäringsfondens ändrade klassificering. FRL:s regler om förlusttäckning behöver knappast ändras med hänsyn till EG, utan fonden kan även fortsättningsvis ha en sådan funktion. Fonden kan också, när EES-avtalet träder i kraft, räknas in i bolagets kapitalbas. Vidare kommer inte kravet på minsta kapitalbas, dvs. solvensmarginal, att påverkas. Solvensmarginalens storlek baseras på bolagets premiereserv och på de s.k. positiva risksummorna, inte på den försäkringstekniska skulden som helhet.

⁸ Huvuddelen av reserver motsvarande terminal bonus kan i princip tillfalla aktieägarna. Konkurrensen på den brittiska marknaden gör emellertid att en större del går till försäkringstagarna.

⁹ Med återbäringsfond avses här återbäringsfonden efter det att årets resultat förts till denna. Observera dock att kravet på matchning har mindre betydelse vid placering av icke tilldelade återbäringsmedel. Den i Ds 1993:57 föreslagna *diversifieringsprincipen* har däremot samma betydelse oberoende av om placeringen avser nominellt garanterade åtaganden eller inte. För en utveckling av denna princip innebär se nämnda promemoria.

¹⁰ De föreslagna reglerna om lokalisering innebär att tillgångar som används för skuldtäckning för risker inom EES till minst åttio procent skall finnas där. Finansinspektionen får föreskriva att en större andel av tillgångarna får finnas på annat håll.

Från vissa utgångspunkter kan dock en ordning te sig motsägelsefull som innebär att återbäringsfonden samtidigt som den är en försäkringsteknisk skuld får räknas in i kapitalbasen; det är ju för att möta oförutsedda utbetalningar som det behövs reserver *utöver* de försäkringstekniska avsättningarna. En sådan ordning stämmer emellertid, som redan påpekats, med den dubbelfunktion som fonden har i praktiken och som är en konsekvens av gällande lagstiftning.

Med hänsyn till vårt fortsatta arbete är det å andra sidan en stor fördel om man i detta läge kan vänta med att ändra principerna för försäkringstekniska reserveringar. Till de frågor som vi i fortsättningen skall behandla hör bl.a. skälighetsprincipen och vinstutdelningsförbudet, och på dessa punkter kommer vi sannolikt att föreslå genomgripande ändringar i gällande bestämmelser. Som framgått är det framför allt dessa regleringar som hittills hindrat försäkringsbolagen från att vid sidan av återbäringsfonden bygga upp ett eget kapital, och som gör att de svenska förhållandena i väsentliga avseenden skiljer sig från dem i andra länder. I motsats till utländska livförsäkringsbolag kommer de svenska bolagen inte att kunna ackumulera ett eget kapital förrän dessa regleringar tagits bort eller formulerats om. En övergång till ett mer marknadsorienterat regelverk innefattar emellertid en rad besvärliga frågor av övergångskarakter, inte minst från lagteknisk synpunkt. Det gäller bl.a. hur försäkringar skall hanteras som meddelats under tider då materiell kontroll framstått som ledstjärnan i regleringen. Härvid skulle det vara en stor fördel om man kunde undgå att ha olika bestämmelser för avtal ingångna före resp. efter en viss tidpunkt. Man bör alltså så långt möjligt undvika parallella regelsystem för "gamla" resp. "nya" avtal. Vi kan emellertid inte nu överblicka vilka lösningar som så småningom kommer att framstå som de bästa. Oavsett vad som kommer att förordas kan dessa lösningar få betydelse för de riktlinjer som bör gälla för försäkringstekniska avsättningar i framtiden. Det skulle vara olyckligt om det nu slogs fast principer som kanske måste ändras inom kort.

I avvaktan på en närmare översyn av övergångsproblemen och principerna för försäkringstekniska reserveringar skulle kunna väljas ett alternativ som innebär att särskilda placeringsregler görs tillämpliga också på återbäringsfonden, utan att fonden för den skull klassificeras som en försäkringsteknisk skuld. Även genom denna lösning skulle tillgodoses att samtliga skyddsvärda medel omfattas av särskilda placeringsrestriktioner. En regel med denna innebörd skulle emellertid kunna sättas i fråga mot bakgrund av den princip man kommit överens om inom EG och som innebär att särskilda placeringsregler bara får gälla försäkringstekniska skulder. Vad vi har erfarit lägger medlemsländerna stor vikt vid ett formellt upprätthållande av denna bestämmelse. Det är i och för sig inte uteslutet att medlemsländerna skulle kunna acceptera avvikelsen om det står klart att det är en tillfällig lösning. EG-direktiven ger ju uttryck för att sådana återbäringsmedel som återbäringsfonden representerar skall skyddas av regelverket på samma sätt som individuellt garanterade förmåner och återbäring. Kan man utan en sådan lösning upprätthålla ett gott konsumentskydd är detta enligt vår mening ändå att föredra. Huvud-

saken är att det finns tillräckliga garantier för att försäkringstagarnas intressen inte åsidosätts genom äventyrlig placering av återbäringsmedlen.

Mot denna bakgrund har vi kommit fram till ett alternativ som innebär att särskilda placeringsregler tills vidare får gälla de försäkringstekniska skulderna så som de för närvarande definieras. För att detta alternativ skall anses acceptabelt från konsumentskyddssynpunkt är det emellertid viktigt att försäkringsbolagen i placeringshänseende betraktar *alla* återbäringsmedel som bundna medel, även om formella placeringsbegränsningar saknas. Särskilt väsentligt är det att medlen placeras med god riskspridning. Däremot ligger det i sakens natur att kraven på matchning har mindre relevans vid placering av sådana medel, eftersom dessa inte svarar mot några nominella garantier (jfr även unit linked-försäkring).

Under alla förhållanden framstår det med denna lösning som nödvändigt att Finansinspektionen har möjlighet att ingripa mot eventuella missförhållanden också vid placering av återbäringsmedlen. Vi föreslår att en särskild regel om lämplig riskspridning också vid placering av återbäringsmedel tas in i 7 kap. FRL. Med utgångspunkt i det förslag till lagtext som lagts fram i promemorian Ds 1993:57 bör detta lämpligen ske genom ett tillägg till 7 kap. 9 §, som i övrigt handlar om täckning av försäkringstekniska skulder. En så allmänt hållen regel kan inte antas strida mot EG:s direktiv. Åsidosätts denna regel kan inspektionen vidta åtgärder med stöd av 19 kap. 11 § FRL. Finner myndigheten att ett försäkringsbolag åsidosätter rimliga krav på riskspridning bör den i första hand förelägga företaget att vidta rättelse, dvs. att ändra placeringsriktningen så att denna står i överensstämmelse med diversifieringsprincipen. Vi lägger dock inte fram någon lagtext i denna del.

Av betydelse i sammanhanget är också de nuvarande placeringsreglerna, vilka i hög grad bidrar till att livförsäkringsbolagen väntar med att tilldela återbäring till dess utbetalning av försäkringsförmånerna aktualiseras. På så vis får bolagen en större frihet i kapitalförvaltningen och en stor del av medlen kan placeras i bl.a. aktier, vilket inte är möjligt om alla medel placeras så som föreskrivs enligt gällande bestämmelser. De nya placeringsreglerna innebär emellertid att medel motsvarande försäkringstekniska skulder kommer att kunna placeras i betydligt flera tillgångsslag än nu. I konsekvens härmed minskar också försäkringsbolagens skäl att senarelägga återbäringstilldelningen. Med hänsyn till detta förväntar vi oss att livförsäkringsbolagen ändrar sina tilldelningstekniker så att en större del av ackumulerade överskottsmedel garanteras försäkringstagarna. Det är en naturlig följd av nya placeringsregler, som i motsats till de nuvarande inte lägger några hinder i vägen för en effektiv förvaltning av bundna medel. Med en ökad tilldelning kommer en större del av återbäringsmedlen att omfattas av formella placeringsregler. De nya bestämmelserna innebär i och för sig begränsningar i fråga om enhandsengagemangen. Om dessa ligger i linje med de som skisserats i promemorian kommer de dock knappast mer än i enstaka fall att orsaka

bekymmer för livförsäkringsbolagen, ens om hela balansomslutningen omfattas av restriktionerna.¹¹

Även andra skäl talar för att bolagen kommer att öka återbäringstilldelningen i framtiden. En förutsättning för att samma regelsystem skall kunna gälla både "gamla" och "nya" försäkringar torde nämligen vara att en större del av nuvarande återbäringsslag omvandlas till bindande utfästelser gentemot försäkringstagarna.

Det har från försäkringsbranschens sida hävdats att en ökad tilldelning leder till att medlen i högre grad måste placeras i räntebärande tillgångar och att avkastningen på försäkringssparandet därigenom blir lägre. Med de nya placeringsregler, som med stor sannolikhet kommer att gälla i framtiden, är bolagen, som framgått, emellertid inte tvingade att placera medel motsvarande försäkringstekniska skulder enbart i sådana tillgångar. Behovet av att placera i vissa tillgångsslag är dessutom beroende av vilken karaktär de garanterade åtagandena har. Dessa måste inte nödvändigtvis ha formen av nominella belopp. Ett alternativ eller komplement till nuvarande tilldelningstekniker är metoder som innebär att återbäring utgår i form av andelar, vars värde kan variera med värdet på bolagets tillgångar. Sådana tekniker är för närvarande under utveckling i bl.a. Storbritannien.

En ändring av nuvarande tilldelningsteknik eller införande av nya metoder kräver i och för sig att grunderna får nytt innehåll. Sådana ändringar borde dock kunna genomföras relativt smidigt, särskilt då grunderna i enlighet med EG:s regler inte längre skall godkännas i förväg av myndigheterna (se föregående kapitel). I övrigt bör bolagen redan nu kunna förbereda de anpassningar som behöver göras i datasystemen.

När de nya placeringsreglerna träder i kraft minskar även försäkringsbolagens motiv för att konkurrera med återbäringssparning i stället för med tilldelning av återbäring. Tilldelning kommer då att kunna ske utan att bolagen i motsvarande mån tvingas placera enbart i räntebärande tillgångar. Härtill kommer, som framgått, att det bör kunna utvecklas återbäringssparningsmetoder som innebär att bolagen i stället för att tilldela nominella belopp tilldelar andelar, vars värde kan variera med värdet på tillgångarna. Återbäringssparningen är, som framgått, ett användbart instrument i bolagens interna verksamhet, men skapar lätt förväntningar om återbäring som vida överstiger den som faktiskt garanterats, dvs. den som tilldelats. Den kan därför starkt ifrågasättas som konkurrensmedel. För en viss period kan avkastningen på försäkringen i själva verket bli lägre än som framgår av återbäringssparningen för perioden. Även en positiv återbäringssparningsränta kan innebära återtagande av tidigare allokerad återbäring.¹² I andra sammanhang, t.ex. vid inlåning i bank, anger räntan vilken avkastning som är garanterad fram till dess räntesatsen ändras. Om en ränta av något slag över huvud taget används i marknadsföring

¹¹ Av betydelse här är givetvis också den övergångstid som kommer att gälla och som underlättar anpassningen bl.a. i fråga om innehaven av bostadsobligationer.

¹² Så är fallet om återbäringssparningen är lägre än den kalkylränta som används vid premieberäkningen och som anger vilken avkastning som är garanterad.

eller upplysning om återbäring bör den för att inte skapa missförstånd åtminstone ange vad som faktiskt garanteras försäkringstagarna. Så sker t.ex. i Danmark där, som framgått, kontoräntan anger vad som tilldelas enskilda försäkringstagare. Däremot bör självklart ingenting hindra försäkringsbolagen från att i den interna verksamheten använda beräkningsmetoder av det slag som återbäringsräntan representerar. Ursprungligen var återbäringsräntan också ämnad som ett sådant instrument. Vidare bör försäkringsbolagen självklart kunna lämna uppgifter om den *avkastning* som uppnåtts i placeringsverksamheten. I detta ändamål bör emellertid andra uppgifter än om återbäringsräntan lämnas. Återbäringsräntan är ju, som framgått, inte ett mått som visar kapitalförvaltningens resultat, utan är en metod varmed bolagen preliminärt fördelar uppkomna överskott på enskilda försäkringar.

En möjlighet är att i den nya försäkringsavtalslagen ta in en regel enligt vilket ett bolag är bundet vid sådana förespeglningar som återbäringsräntan representerar. Vi återkommer eventuellt med ett förslag i denna riktning. Det bör framhållas att Finansinspektionen redan nu med stöd av 7 kap. 16 § FRL bör ha möjlighet att ingripa mot en missvisande marknadsföring genom återbäringsräntor.

Det är självklart av intresse för försäkringstagare och andra intressenter att få information för det fall Finansinspektionen har anledning att rikta anmärkningar mot ett enskilt försäkringsbolag. Genom att ett formellt föreläggande från inspektionen i regel ges i en offentlig handling kan antas att detta kommer till allmänhetens kännedom, inte minst genom den uppmärksamhet som medierna visar i frågor av denna karaktär.

Med möjligheter för Finansinspektionen att ingripa mot enskilda försäkringsbolag som inte placerar tillgångar svarande mot återbäringsmedlen i enlighet med rimliga diversifieringskrav menar vi sammanfattningsvis att särskilda placeringsregler tills vidare och i avvaktan på vår fortsatta utredning kan tillämpas på försäkringstekniska skulder enligt nuvarande definition. Som framhållits är en förutsättning för förslaget att försäkringsbolagen placerar återbäringsmedlen med beaktande av erforderliga riskspridningskrav. Vi menar också att försäkringsbolagen genom ökad tilldelning bör se till att en större del av återbäringsmedlen kommer att omfattas av formella placeringsregler. De ändringar som härför behövs av bolagens grunder och datasystem bör kunna förberedas redan nu.

I vårt delbetänkande föreslogs en ändrad redovisning av återbäringsmedlen i livförsäkring. Återbäringsfonden skulle därvid behandlas som en försäkringsteknisk skuld och bara kunna tas i anspråk för återbäring, medan en nyinrättad konsolideringsfond skulle kunna disponeras för förlusttäckning. Övergångsvis skulle medel från återbäringsfonden kunna föras till konsolideringsfonden. Det skulle i ett senare skede också gå att flytta medel från konsolideringsfonden till återbäringsfonden. Om detta förslag genomförts hade återbäringsfonden fått en liknande funktion som de danska bonusudjävningshensättelserne.

Den uppdelning vi förordade i vårt förra betänkande är fortfarande möjlig att genomföra. Sedan förslaget presenterades har emellertid det

tredje livförsäkringsdirektivet antagits av medlemsländerna. Detta direktiv innehåller regler bl.a. för försäkringstekniska reserveringar. Som framkommit vill vi vänta med att slå fast sådana riktlinjer till dess vi gjort en översyn av bl.a. vinstutdelningsförbudet och skälighetsprincipen. Vi har därför valt att inte nu upprepa förslaget om uppdelning av återbäringsfonden. En sådan uppdelning är under alla förhållanden inte aktuell som provisorisk lösning.

Avslutningsvis bör framhållas att vi avser att återkomma till de frågor som berörts i detta avsnitt i vårt slutbetänkande.

7.1 Inledning

Enligt gällande avtalning är Sverige av myndighetens kändt skyldigt att skaffa och upprätthålla trafikförsäkring. När det gäller de Republiker för trafikförsäkringsansett så på begärd meddelat skick försäkring. Den i FRI för skadeförsäkringsregler i allmänhet förutse principen om premi- och kostnadsförläggningar samt för svenska betags trafikförsäkringsverksamhet. Detta för tillämpning på trafikförsäkringsvissa bestämmelser i trafikförsäkringsregleringen och finansinspektionens föreskrifter. Premier för trafikförsäkring är enligt 2 § trafikförsäkringsföreskrifterna, som tillämpas till någon annan än som med utförderlig skiftet kan vara utvärderat den trafikförsäkring är utvärderat skick med tillägg för skadeförsäkringsverksamhet skick skiftet skiftet som förändring av trafikförsäkring är utvärderat skick trafikförsäkringsverksamhet. Inspektionens föreskrifter om skick skiftet skiftet och trafikförsäkring innebär bl.a. att trafikförsäkringsverksamhet är utvärderat skick trafikförsäkringsverksamhet. Det gäller utvärderat skick skiftet skiftet på godkännande av premiär för trafikförsäkring. I den trafikförsäkringsansett börja vissa trafikförsäkringsverksamhet, som utvärderat skick skiftet skiftet i trafikförsäkringsföreskrifterna samt utvärderat skick skiftet skiftet om de premiärer som utvärderat skick skiftet skiftet för trafikförsäkring, utvärderat skick skiftet skiftet är en skick skiftet skiftet skall informeras även om ändringar i skick skiftet skiftet utvärderat skick skiftet skiftet till ändringar i skick skiftet skiftet. I 7 § föreskrifterna föreskrifterna om inspektionen skall utvärderat skick skiftet skiftet trafikförsäkringsverksamhet, som utvärderat skick skiftet skiftet eller bestämt premierna på utvärderat skick skiftet skiftet till trafikförsäkring utvärderat skick skiftet skiftet. Skick skiftet skiftet utvärderat skick skiftet skiftet är skick skiftet skiftet på utvärderat skick skiftet skiftet i trafikförsäkringsregleringen i allmänhet. Avgifterna bestäms i trafikförsäkringsregleringen gäller i trafikförsäkringsverksamhet utvärderat skick skiftet skiftet i Sverige (se avsnitt 2.3).

Skick skiftet regler om trafikförsäkringspremierna, som utvärderat skick skiftet skiftet tillgodogör utvärderat skick skiftet skiftet, har på utvärderat skick skiftet skiftet trafikförsäkringen blev obligatorisk. Detta för trafikförsäkringsverksamhet utvärderat skick skiftet skiftet utvärderat skick skiftet skiftet trafikförsäkringsverksamhet utvärderat skick skiftet skiftet.

7 Premiesättning m.m. i trafikförsäkringsrörelse

7.1 Inledning

Enligt gällande ordning är ägare av motordrivet fordon skyldig att skaffa och upprätthålla trafikförsäkring. Häremot svarar en förpliktelse för trafikförsäkringsanstalt att på begäran meddela sådan försäkring. Den i FRL för skadeförsäkringsrörelse i allmänhet fastslagna principen om premie- och kostnadsskälighet gäller också för svenska bolags trafikförsäkringsverksamhet. Därutöver tillämpas på trafikförsäkringsrörelse vissa bestämmelser i trafikförsäkringsförordningen och Finansinspektionens föreskrifter. Premie för trafikförsäkring får enligt 2 § trafikförsäkringsförordningen inte bestämmas till högre belopp än som med erforderlig säkerhet kan anses svara mot den risk försäkringen är avsedd att täcka med tillägg för nödvändiga omkostnader. Anskaffningskostnader som för- anleds av konkurrensskäl får inte belasta trafikförsäkringsrörelsen. Inspektionens föreskrifter om riskklassindelning och premieberäkning innebär bl.a. att trafikförsäkringsanstalterna är skyldiga att använda samma tariffsystem. Det gäller visserligen inte något krav på godkännande av premier för trafikförsäkring. Innan trafikförsäkringsanstalt börjar driva trafikförsäkringsrörelse, skall emellertid anstalten enligt 1 § trafikförsäkringsförordningen lämna uppgift till inspektionen om de premiesatser som anstalten avser att tillämpa för trafikförsäkring, utom då fråga är om stora risker. Tillsynsmyndigheten skall informeras även om ändringar i anmälda premiesatser, varvid anledningen till ändringen skall anges. I 7 § förordningen föreskrivs att inspektionen skall anmäla till regeringen om trafikförsäkringsanstalt inte iakttar tillbörlig sparsamhet eller beräknar premierna på ett sätt som ger anledning till anmärkning m.m. Skälighetskontrollen sträcker sig sålunda vidare beträffande trafikförsäkringen än skälighetsprincipen ger utrymme för i fråga om skadeförsäkring i allmänhet. Angivna bestämmelser i trafikförsäkringsregleringen gäller i huvudsak även utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige (se avsnitt 2.3).

Särskilda regler om trafikförsäkringspremierna, som syftar till att dessa tillgodoser önskemål om skälighet, har gällt alltsedan trafikförsäkringen blev obligatorisk. Dessutom förekommer sedan länge ett långtgående samarbete om riskindelning och premiesättning trafikförsäkringsanstalterna emellan.

I våra direktiv åläggs vi att göra en bedömning av om principen om kostnads- och premieskälighet även i fortsättningen bör komma till uttryck i FRL och trafikförsäkringsförordningen. Som nämnt avser vi att ta ställning till skälighetsprincipen först i ett slutbetänkande. Vid en harmonisering med EG:s tredje skadeförsäkringsdirektiv är dock en översyn av några av de speciella reglerna för trafikförsäkringsrörelse nödvändig.

Liksom hittills skall trafikförsäkringen vara obligatorisk för ägare av motordrivet fordon. Inte heller erfordras på grund av EG:s regler någon ändring av det föreskrivna skyddets omfattning. Varje stat får nämligen själv bestämma omfattningen av försäkringsplikten. Emellertid måste vi nu behandla den reglering som rör premiesättningen och kontrollen därav.

7.2 Nuvarande reglers överensstämmelse med principen om produktfrihet

I EG:s försäkringsdirektiv ges visserligen inte något uttryckligt förbud mot bestämmelser som syftar till en skälig premiesättning. Som framgått av kapitel 3 gäller emellertid enligt den tredje generationens direktiv en princip om produktfrihet, som innebär att försäkringsgivarna i sin utveckling av försäkringsavtal inte skall hindras av detaljerade föreskrifter i den nationella regleringen. Den medlemsstat i vilken risken är belägen får inte förhindra en försäkringstagare att ingå ett försäkringsavtal som är i överensstämmelse med lagstiftningen i bolagets hemland, så länge avtalet inte står i strid med bestämmelser avsedda att tillgodose allmänna hänsyn i det land där risken finns. En sådan bestämmelse skall objektivt sett vara nödvändig och stå i rimligt förhållande till syftet med bestämmelsen. Kan ändamålet tillgodoses på annat sätt kan regeln följaktligen inte godtas. Ytterst är det EG-domstolen som får avgöra om en nationell bestämmelse kan upprätthållas under åberopande av allmänna hänsyn. Bevisbördan härför vilar på den enskilda staten. För att kunna ta ställning till om den svenska regleringen av trafikförsäkringspremier är förenlig med EG:s ordning är det nödvändigt att först undersöka funktionen och syftena bakom de svenska bestämmelserna.

Till en början kan ifrågasättas om inspektionens föreskrifter om riskklassindelning och premieberäkning kan behållas med stöd av allmänna hänsyn. En diskussion om bestämmelserna om riskklassindelning har sedan några år tillbaka förts inom branschen och mellan inspektionen och försäkringsbolagen, varvid från flera håll har förordats att reglerna slopas eller förenklas (se skriftväxlingen i Dnr 247/89 och 934/89 hos inspektionen samt Försäkringstidningen 8/1990 s. 16-17).

Föreskrifterna om premiesättning i trafikförsäkringsrörelse är som framgått i första hand föranledda av gällande försäkringsplikt. På grund av detta förhållande har det ansetts särskilt viktigt att premien är väl avvägd från skälighetssynpunkter. Som angavs då stadgandena om regleringsfond år 1991 upphävdes har dock motiven för en särbehandling av

trafikförsäkringens förlorat i betydelse. Också vissa andra typer av skadeförsäkringar är numera, utan att vara föreskrivna i lag, väsentliga inte bara för de försäkrade utan också för tredje man vars skadeståndskrav försäkringens omfattar. Detta gäller t.ex. hem- och villaförsäkring. I sammanhanget bör även betonas att konkurrensen på trafikförsäkringens område fungerar förhållandevis bra.

Bestämmelserna om riskklassindelning och premieberäkning anses sedan många år tillbaka utgöra en detaljerad avvägning mellan erforderlig försäkringsmässig utjämning och den enskilde försäkringstagarens krav på skälig premie. Det har sagts att den gemensamma ordningen framkallar en riskmässig helhetsbild som innebär att konsumenten betalar ett korrekt pris i förhållande till försäkringsrisken. Vidare leder reglerna till att alla trafikförsäkringsanstalter måste överta såväl goda som dåliga risker. Det skall dock sägas att kravet på skälighet har flera olika sidor, vilket medför att innehållet blir ganska obestämt. Skälighetskravet syftar till att hålla nere bolagets kostnader för försäkringens och dessutom till att premierna är skäliga i förhållande till dels konsumentkollektivet, dels andra försäkringstagare. I sistnämnda avseende är det närmast fråga om rättvisa mellan grupper som är så stora att det går att göra en riskutjämning inom gruppen (jfr Hellner i Den XV Nordiske Livsforsikringskongress 1969, Forhandlingsemne 5, s. 66 ff). Samtidigt som premien skall vara korrekt i relation till den övertagna risken, anses den på grund av solidaritetstankar inte få sättas så högt att den enskilde inte klarar av att betala den (jfr SOU 1986:8 s. 215 f).

Föreskrifterna om riskklassindelning och premieberäkning skulle kunna tänkas leda till att en i stor utsträckning enhetlig premiesättning tillämpas av bolagen. Tidigare varierade också trafikförsäkringspremierna ganska lite mellan olika bolag på den svenska marknaden, vilket snarast ansågs vara ett uttryck för den rådande konkurrensen (se SOU 1986:8 s. 98). Numera har dock den hårdnande konkurrensen på trafikförsäkringens område lett till inte obetydliga skillnader mellan bolagens premier. Emellertid innebär reglerna om premiesättning för trafikförsäkring att trafikförsäkringsanstalterna inte fritt kan bestämma premier eller utforma försäkringslösningar. De utgör sålunda en konkurrensbegränsning. Enligt vad som har anförts i avsnitt 5.2 kan sådana regler hindra eller hämma att verksamheten i ett bolag drivs på ett effektivt sätt, vilket kan medföra att försäkringstagarna tvingas betala högre premier än vid fullständig konkurrens. Ätminstone tidigare var kostnadseffektiviteten något lägre för trafikförsäkringens jämfört med andra försäkringsområden (se SOU 1991:39 s. 147).

Visserligen är den obligatoriska trafikförsäkringens en produkt med begränsade möjligheter till variationer. Det långtgående skydd som trafikskadelagen föreskriver kan endast i ringa utsträckning påverkas av bolagen. Utan detaljregler om tariffutformning m.m. bör ändock möjligheterna till utveckling av försäkringslösningar öka. Här skall dessutom poängteras den koppling som finns mellan trafikförsäkringens och kaskoförsäkringens. I den helt övervägande delen av alla fall tecknas dessa

försäkringar samtidigt. För kaskoförsäkringen finns inte några särskilda regler eller branschöverenskommelser.

Nuvarande föreskrifter om trafikförsäkringspremier innebär också att försäkringstagare har ganska lätt att jämföra olika bolags erbjudanden. Försäkringsskyddet är ju till stor del obligatoriskt och därtill inte särskilt komplicerat. Genom att trafikförsäkringen dessutom vilar på en bolagsgemensam struktur har försäkringskunden goda förutsättningar att jämföra premier och andra villkor och välja det för honom bästa alternativet. Betydelsen av att sådana jämförelser möjliggörs har betonats vid konsumentlagstiftning på försäkringsområdet (se prop. 1979/80:9 s. 35). Härtill kommer att inspektionens kontroll underlättas. Föreskrifterna om premierberäkning tillkom bl.a. i avsikt att göra en jämförelse mellan skilda bolags premier möjlig. Enligt uppgift från Finansinspektionen tjänar emellertid dessa föreskrifter inte det avsedda syftet. Möjligheter till jämförelse och kontroll bör, såsom i annan skadeförsäkring, kunna upprätthållas även utan detaljerade föreskrifter om premiesättning m.m. Det bör framhållas att trafikförsäkringspremier ofta undersöks och jämförs av journalister och konsumentorganisationer. Därigenom får enskilda tillfälle att bedöma bolagens premier, även om bedömningen kommer att försvåras med det större antal försäkringslösningar som lär bli följderna av en avreglering.

Det har dock hävdats att någon klassindelning behövs för tillsynsändamål. Närmast till hands ligger enligt uppgift från Finansinspektionen att också i fortsättningen upprätthålla ett krav på indelning i fordonsklasser. Även från vissa bolag har önskemål framförts om en fordonsklassuppdelning. Härtill kommer att det för beräkning av trafikförsäkringsavgift, dvs. den rätt till gottgörelse som Trafikförsäkringsföreningen har av den försäkringspliktige för den tid denne har underlåtit att fullgöra sin försäkringsplikt, erfordras några objektiva grunder. Enligt 31 § trafikskadelagen bestäms trafikförsäkringsavgift på grundval av de årspremier för trafikförsäkring som har tillämpats här i landet under den tid trafikförsäkring har saknats. Avgiften får med tio procent överstiga högsta försäkringspremie för fordon av samma beskaffenhet och med samma användningssätt som det oförsäkrade fordonet. Eftersom beräkningen av trafikförsäkringsavgift sålunda bygger på den nuvarande riskklassindelningen krävs, om denna slopas, att beräkningen sker efter andra grunder. Från Trafikförsäkringsföreningen har framhållits att beräkningen av denna avgift skulle försvåras betydligt utan gemensam indelning ens i fordonsklasser. Dessa förhållanden talar för att trafikförsäkringsanstalterna även i framtiden bör upprätthålla en fordonsklassindelning. En sådan för alla bolag gemensam gruppering borde emellertid, såsom har föreslagits i Tyskland, kunna åstadkommas genom föreskrifter från tillsynsmyndigheten om efterhandsrapportering om antal fordon och premiebestånd i vissa fordonsklasser. Föreskrifter om rapportering i efterhand gäller redan enligt nuvarande ordning.

Upphävs reglerna om klassindelning och premierberäkning skulle det kunna innebära att vissa försäkringskunder får problem att finna en försäkringsgivare som är beredd att ta emot risken till en premie som de

finner överkomlig. En ganska livlig debatt om denna fråga har sedan en tid tillbaka förts i Tyskland (se bl.a. Müller i *Versicherungswirtschaft* Heft 9/1993 s. 548 ff och *Försäkringstidningen* 5/1993 s. 9). Detta kan gälla t.ex. personer med många anmälda skador bakom sig. Det kan tänkas att ungdomar eller ägare till särskilt skadedrabbade eller ovanliga fordon tvingas att betala högre premier än nu. Detta kan leda till att ett större antal fordon kommer att vara oförsäkrade, vilket kan tänkas medföra någon premiehöjning för dem som uppfyller sin skyldighet att upprätthålla trafikförsäkring. Nämnas kan att det i Norge, där krav på viss riskklassindelning m.m. inte förekommer, finns förhållandevis fler oförsäkrade fordon än i Sverige.

Problemet med s.k. flerskadevällare berördes i förarbetena till 1975 års trafikskadelag (se prop. 1975/76:15 s. 95 ff och SOU 1974:87 s. 229 ff). Genom den möjlighet som då öppnades för trafikförsäkringsanstalterna att ta ut självriskbelopp från försäkringstagaren, som för fysiska personer har begränsats till tio procent av basbeloppet, har man hittills i det väsentliga kommit till rätta med detta problem. Vidare kan det inte anses orimligt att enskilda får betala premier som motsvarar den övertagna risken. Erfarenheten från andra, mindre reglerade marknader än den svenska är dessutom att det stora flertalet av dem som önskar ingå avtal om motorfordonsförsäkring slutligen finner en försäkringsgivare med vilken avtal kan ingås. I en ökad konkurrens är dessutom tänkbart att vissa bolag, som har skett i Storbritannien, kommer att specialisera sig på särskilda grupper eller "problemfall", om de får möjlighet att debitera premier som är anpassade efter den aktuella risken.

Riskklassindelningen och särskilt systemet med bilmärkesklassning anses ha en positiv verkan på bilfabrikanternas säkerhetstänkande, eftersom trafiksäkra bilar får lägre trafikförsäkringspremie än mindre säkra fordon. Gemensamma utvärderingar ger också möjlighet att bedöma vad det kostar att reparera olika bilar. Detta ger underlag för förhandlingar med bil- och reparationsindustrin om konstruktioner och priser, vilket gynnar försäkringstagarna. Åtminstone hos ett större försäkringsbolag bör dock dessa syften kunna nås med bolagets egen statistik. Det ligger i de enskilda bolagens intresse att hålla kostnaderna för bilreparationer på en låg nivå och att sträva efter en så god trafiksäkerhet som möjligt. Vidare borde bolagen även utan krav på bilmärkesklassning kunna samordna statistik i syfte att tillgodose önskemål om trafiksäkerhet och låga reparationskostnader (jfr vad som sägs i avsnitt 7.3 om EG:s gruppundantag på försäkringsområdet). Sådant samarbete förekommer på frivillig väg i andra europeiska länder (se avsnitt 4.3).

De väl fungerande rutiner som trafikförsäkringsanstalterna har byggt upp med länsstyrelserna, Centrala bilregistret och bilhandeln, som t.ex. innebär smidiga administrativa system vid bilbyten och vid av- och påställningar, torde kunna upprätthållas även utan en gemensam riskklassindelning.

Särskild vikt har sedan länge fästs vid bonussystemet. Detta är väl etablerat bland försäkringstagare i allmänhet och sägs ha stor betydelse för trafikförsäkringen, bl.a. genom att det skulle stimulera till ett ratio-

nellt förarbete som leder till lägre skadekostnader. Det har hävdats att man med bolagsindividuella system inte får samma spännvidd som nu, varigenom nytillkommande bilförare skulle få lägre premie än i dag. Bonusbestämmelsernas gynnsamma effekter i fråga om trafiksäkerhet och skadekostnad skulle därför avta (se Försäkringstidningen 8/1990 s. 16). Reglerna om bonus kan också antas påverka försäkringstagarnas benägenhet att ta försäkringen i anspråk, särskilt för småskador.

Systemets inverkan på trafiksäkerheten är en viktig aspekt på reglerna. Emellertid är det enligt många tveksamt om bonussystemet har någon större skadeförebyggande effekt (jfr SOU 1974:87 s. 68 och 230, där en sådan inverkan helt förnekas). Att skadefrekvensen i regel sjunker under en nybliven bilägars första försäkringsår ses oftast som ett uttryck för ökad trafikerfarenhet. De fåtaliga undersökningar som har gjorts tyder på att beslut eller beteenden i den enskilda trafiksituationen knappast påverkas av försäkringsincitament. Snarare anses det att förarens körsätt i stort påverkas; för att ekonomiska incitament skall ge avsedd effekt på förarens uppträdande borde de ha en koppling till föraren och inte som nu endast till fordonet (se SOU 1991:39 s. 139 f och där gjorda hänvisningar). Fordonsförsäkringarnas roll i trafiksäkerhetsarbetet kommer troligen att ses över (se prop. 1992/93:161 s. 46).

Vidare kan bonusförlustens "självriskkaraktär" ofta bli mycket kännbar. Den reella effekten av att försäkringen utnyttjas kan komma som en obehaglig överraskning för den enskilde försäkringstagaren. Den spärr som gör att försäkringsbolagen inte riskerar att besväras av ersättningsanspråk för rena bagatellskador bör, liksom inom andra skadeförsäkringsgrenar, kunna tillgodoses utan gemensamma bonusregler. Från branschhåll har vidare hävdats att nuvarande bonussystem inte är tillräckligt flexibelt och dessutom kostnadskrävande att hantera.

Skulle en enhetlig bonusklassuppdelning inte fordras finns dock en risk för att byte av trafikförsäkringsgivare kommer att försvåras, särskilt under ett övergångsskede. Tillämpar bolagen skilda bonussystem kan ett byte innebära en försämring i bonushänseende för försäkringstagaren. Bonusrättigheten anses av många böra uppfattas som en personlig premieparameter som försäkringstagaren har tjänat in och som inte bör vara knuten till någon bestämd försäkringsgivare. På grund av reglerna om rätt till överföring av bonus torde sålunda ett byte av trafikförsäkringsgivare underlättas. Ett sådant byte förenklas också genom reglerna om premieåterbäring i skadeförsäkring, enligt vilka även försäkringstagare som inte förnyar försäkringsskyddet hos ett bolag har rätt till beslutad återbäring.

I ett avseende försvårar emellertid bestämmelserna om bonusöverföring ett byte av försäkringsgivare, nämligen genom att överflyttning av bonusrätt i regel endast kan ske vid en försäkrings årsförfallodag. Denna spärr mot att flytta över bonus under löpande försäkringstid har en konkurrenshämmande verkan, och det gäller särskilt vid bilbyte. Det för många personer mest naturliga tillfället att skaffa en annan försäkringsgivare är sannolikt då de byter bil. Genom att möjligheten att ingå nytt försäkringsavtal med annat bolag sålunda försvåras genom gällande bonusregler kan

det vara besvärligt för nya trafikförsäkringsanstalter att etablera sig på den svenska försäkringsmarknaden. Det kan nämnas att i övriga nordiska länder bonus kan överföras då man skiftar försäkringsgivare i samband med byte av bil. Begränsningarna i rätten att överflytta bonus har motiverats bl.a. med att de motverkar ökade provisions- och hanteringskostnader på grund av stor rörlighet i bestånden. Det har från konsumentsynpunkt ansetts vara tillräckligt att försäkringstagaren en gång om året får möjlighet att ompröva sitt försäkringsskydd (prop. 1979/80:9 s. 50 f; se också Ds 1993:39 s. 228).

Om bonusregler skall slutligen framhållas att om kravet på ett gemensamt bonussystem skulle slopas bör det ligga i bolagens intresse att använda attraktiva bonusanordningar som konkurrensmedel. Systemen kommer då att kunna knytas till förare, varigenom bolagen på ett mer effektivt sätt kan beakta trafikbeteendet (jfr SOU 1991:39 s. 140). Den hårdnande konkurrensen bör leda till att befarade negativa effekter för försäkringstagarna inte uppstår annat än undantagsvis utan föreskrifter om visst bonussystem.

Av det anförda får anses följa att föreskrifterna om riskklassindelning och premieberäkning knappast kan motiveras av allmänna hänsyn enligt EG:s mening. Syftet bakom reglerna - en skälig premiesättning, vars innebörd som nämnt är något oklar - bör nämligen liksom för annan skadeförsäkring kunna tillgodose även utan en detaljerad reglering. En mindre reglerad premiesättning bör som redan sagts enligt vår uppfattning kunna ge till resultat att man får ett större utbud av försäkringslösningar, vilket bör gagna försäkringstagarna. Dessa tankar ligger också bakom EG:s princip om produktfrihet. I flertalet EG-länder gäller som framgått frihet att bestämma premier vid obligatorisk motorfordonsförsäkring. Det bör särskilt betonas att man i Tyskland har ansett att en konsekvens av anpassningen till den tredje generationens försäkringsdirektiv är att gällande föreskrifter om tariffer för den obligatoriska motorfordonsförsäkringen slopas helt.

I andra länder förekommer flera skilda tariffsystem för ansvarsförsäkring för motorfordon, vilka i många fall bygger på helt andra riskklassindelningar och andra beräkningsgrunder än de svenska reglerna gör. En tillämpning av sådana tariffer på den svenska marknaden, självfallet med en anpassning till den svenska trafikskadelagens bestämmelser, kan inte gärna anses stå i strid mot ett önskemål att tillgodose försäkringstagarnas intressen (jfr Fahr i *Versicherungsrecht* 1992, Heft 25, s. 1039 f). Följaktligen bör utländska försäkringsgivares tariffer kunna användas bl.a. vid gränsöverskridande handel i Sverige. Att upprätthålla krav på viss klassindelning och premieberäkning för svenska trafikförsäkringsanstalter som inte skulle behöva tillämpas av utländska försäkringsgivare inom EES skulle strida mot vår strävan att nå konkurrensneutralitet mellan försäkringsföretagen. Visserligen går skyddet för de skadelidande längre enligt svensk rätt än enligt de flesta utländska rättsordningar, men detta förhållande lär knappast inverka på bedömningen av den nu aktuella frågan.

Med hänsyn till det sagda finner vi att kraven på riskklassindelning och premieberäkning i nu gällande föreskrifter för trafikförsäkringsanstalterna bör slopas. Denna begränsade ändring i reglerna, som alltså påkallas av hänsyn till EG:s principer, kan knappast antas få någon betydelse för trafiksäkerheten eller medföra nämnvärda olägenheter från andra synpunkter. Någon möjlighet för inspektionen att meddela tillämpningsföreskrifter om premiesättning synes inte heller böra ges. Bemyndigandena i 1 § tredje stycket och 2 § andra stycket trafikförsäkringsförordningen kan därför utgå. Vidare får Finansinspektionens föreskrifter om uppgiftsskyldighet som gäller trafikförsäkringsrörelsen (BFFS 1988:32 och 33) ändras.

En följd av att man överger nuvarande regler om indelning i riskklasser blir som redan antytts att bestämmelserna om beräkning av trafikförsäkringsavgift måste ändras. Ett förslag till en ny metod, som innebär en mer schablonartad beräkning av trafikförsäkringsavgiften, har nyligen utarbetats inom Trafikförsäkringsföreningen. Förslaget gavs i april i år in till Justitiedepartementet med en begäran om ändring av 31 § trafikskadelagen. Frågan kommer att behandlas där tidigast under våren 1994.

Som angetts ovan ges i 2 § första stycket trafikförsäkringsförordningen bestämmelser som syftar till en skälig premiesättning. Dessa är tillämpliga på all trafikförsäkringsverksamhet i Sverige. Då kraven på trafikförsäkringspremierna år 1929 uppställdes gällde inte skälighetsprincipen för skadeförsäkring. Bestämmelser om skälighet för skadeförsäkring i allmänhet infördes först år 1950 i försäkringsrörelselagstiftningen och gäller alltså. Dessa får anses omfatta de krav som upptas i 2 § första stycket trafikförsäkringsförordningen (se avsnitt 2.3). På grund härav framstår bestämmelsen som överflödiga för de svenska trafikförsäkringsanstaltens del. En följd av att man slopar 2 § första stycket denna förordning skulle dock bli att ett skälighetskrav inte gäller för utländska trafikförsäkringgivare; skälighetsprincipen är ju inte upptagen i den särskilda lagstiftningen för sådana försäkringgivare. I avvaktan på vår vidare utredning om skälighetsprincipen bör därför den särskilda skälighetsregeln i 2 § första stycket trafikförsäkringsförordningen kvarstå. Med de allmänt hållna krav som uttrycks däri kan stadgandet knappast sägas stå i strid mot EG:s princip om produktfrihet.

7.3 Något om premiesättningen efter en avreglering

Även utan detaljerade regler om premiesättning kommer bolagen naturligtvis liksom i annan försäkringsrörelse att beakta riskrelaterade omständigheter. Dit hör sådana faktorer som tas upp i nuvarande riskklassindelning. Trafikförsäkringgivarna måste även i fortsättningen ta hänsyn till förhållanden som den enskilde försäkringstagarens riskbild, moturvalsrisiker och historiska erfarenheter. Riskfaktorerna i trafikförsäkringsrörelse bör emellertid kunna komma till uttryck i premiesättningen på annat sätt och med andra metoder än i dag. Ytterligare premieargument bör kunna användas. I fortsättningen bör sålunda skilda tariff-

strukturer och premieberäkningsmodeller kunna tillämpas. Man kan t.ex. tänka sig särskilda premiesatser för nykterister samt differentieringar med hänsyn till försäkringstagarens ålder eller tidigare vållade skador. För premieberäkningen måste också gälla att den står i överensstämmelse med vedertagna aktuariella principer. Differentieringarna måste sålunda vila på objektivt godtagbara omständigheter (jfr SOU 1986:8 s. 95 och 215). Att åtskillnader med hänsyn t.ex. till nationalitet eller folkgrupps-tillhörighet inte bör accepteras följer av annan lagstiftning.

I betydande utsträckning bör alltså försäkringsgivarna själva eller i viss mån gemensamt kunna avgöra frågor om klassindelning m.m. Härvid måste dock uppmärksammas att den nya konkurrenslagen (1993:20), vars materiella regler har utformats efter förebild från EG:s konkurrensregler, innehåller ett principiellt förbud mot samarbete mellan företag som har till syfte att begränsa konkurrensen på den svenska marknaden eller som ger detta resultat. Ett långtgående samarbete mellan försäkringsbolagen om riskklassificering och premiesättning kan sålunda komma att strida mot denna lagstiftning. Emellertid ges i konkurrenslagen, också i enlighet med EG:s system, möjlighet till s.k. gruppundantag. Vid bedömningen av vilka kategorier av avtal som gruppundantag skall meddelas för skall de svenska reglerna ansluta sig till EG-rätten (prop. 1992/93:56 s. 26 f). Genom kommissionens förordning om gruppundantag på försäkringsområdet (EEG nr 3932/92) ges sådant undantag bl.a. för avtal om uppställandet av gemensamma tariffer för riskpremier baserade på kollektiv statistik eller skadefrekvens.

Det kan diskuteras om man bör ha bestämmelser som tillser att en försäkringkund som inte finner en försäkringsgivare som vill ingå försäkringsavtal till ett pris som kunden anser överkomligt ändå garanteras försäkringsskydd. Att tvinga bolagen att meddela försäkringar mot premier som står i strid mot försäkringstekniska beräkningar bör emellertid inte komma i fråga. Som framhållits ovan kan för övrigt antas att den hårdnande konkurrensen kommer att innebära att också många speciella grupper kommer att kunna ges försäkringsskydd till en överkomlig premie. Vissa ägare av motordrivna fordon kan dock efter en avreglering få svårigheter att erhålla trafikförsäkring till en premie som de anser vara acceptabel. Därmed finns en risk för att antalet oförsäkrade fordon ökar. Det bör emellertid framhållas att vårt förslag om en friare premiesättning inte rubbar grundvalarna i den svenska trafikskadelagen. Även i fortsättningen kommer den som tillfogas trafikskada av förare till oförsäkrat fordon att garanteras ersättning för denna skada. För närvarande får visserligen kostnaderna för sådana skador bäras enbart av hela försäkringstagarkollektivet på trafikförsäkringens område, vilket dock inte är en självklar utgångspunkt. Ett alternativ är att sådana kostnader belastar alla medborgare gemensamt.

I andra länder har man löst enskildas kostnadsproblem vid obligatorisk försäkring på annat sätt än här, t.ex. genom stödåtgärder från samhällets sida. I Spanien har inrättats en statlig fond som bidrar till betalning av premier för försäkringstagare som inte klarar av att själva betala dem. En annan möjlighet är att, som i Frankrike, ge försäkrings sökanden rätt till

en prövning av t.ex. ett branschorgan, som fastställer de villkor mot vilka trafikförsäkringsanstalt måste ta emot risken. Prövningen skulle också kunna ske av en från försäkringsbranschen helt fristående instans. Till dessa frågor återkommer vi i vårt fortsatta arbete.

En näraliggande fråga är om tvånget för trafikförsäkringsanstalt att på begäran meddela trafikförsäkring bör behållas. För en sådan plikt även fortsättningsvis talar att antalet oförsäkrade motordrivna fordon kan befaras öka om en trafikförsäkringsanstalt kan vägra att ingå avtal om trafikförsäkring. Kontraheringsplikten står emellertid i strid mot synsättet att privat försäkringsverksamhet skall drivas på marknadsekonomiska villkor. Mot att behålla en plikt att meddela trafikförsäkring talar dessutom att ett sådant tvång förlorar i betydelse med en friare premiesättning. För oönskade försäkringskunder eller högriskpersoner kan ett försäkringsbolag begära en så väl tilltagen premie att försäkringssökanden inte klarar av att betala den eller annars avstår från det erbjudna avtalet. Skyldigheten att meddela försäkring blir då i praktiken betydelselös. Här skall även framhållas den rätt till konsumentförsäkring som fastslås i 9 § konsumentförsäkringslagen och som skall gälla också enligt den föreslagna nya försäkringsavtalslagen. Enligt 3 kap. 1 § lagförslaget får ett försäkringsbolag inte vägra en konsument en konsumentförsäkring som bolaget normalt tillhandahåller allmänheten, om det inte finns saklig grund för att vägra försäkring med hänsyn till risken för försäkringsfall, den sannolika skadans omfattning eller någon annan omständighet. Därvid framhålls att med en ökad konkurrens också från utländska bolag bör försäkringstagaren inte ha några svårigheter att få försäkringsskydd på något annat håll (Ds 1993:39 s. 229 f). Det förtjänar vidare att erinras att i länder där det inte finns regler som rör premierna för obligatorisk försäkring eller där en sådan reglering är endast begränsad det inte föreligger något krav på försäkringsgivarna att ta emot alla försäkringskunder. T.ex. anses det i Tyskland vara en logisk följd av anpassningen till EG:s tredje skadeförsäkringsdirektiv att slopa kontraheringsplikten. Vi kan få anledning att återkomma med förslag i denna del i vårt slutbetänkande.

7.4 Tillsynen över premiesättningen

Nästa fråga blir hur tillsynsmyndighetens kontroll av trafikförsäkringspremierna bör regleras och utformas efter den föreslagna avregleringen. Visserligen kommer vi i vårt slutbetänkande att diskutera tillsynens inriktning och innehåll i framtiden. Vi anser oss dock tvungna att redan nu något beröra hur våra förslag i detta kapitel bör påverka tillsynen över trafikförsäkringspremierna. Viss diskussion om tillsynsverksamheten är erforderlig också på grund av EG:s regler.

Enligt nuvarande ordning skall uppgifter om premiesatser för trafikförsäkring ges in till myndigheten i förväg. Det kan ifrågasättas om ett krav på förhandsanmälan av trafikförsäkringspremier över huvud taget är möjligt enligt EG:s bestämmelser. Enligt reglerna i artiklarna 6 och 29 i tredje skadeförsäkringsdirektivet gäller som nämnt ett förbud mot före-

skrifter om förhandsgodkännande eller löpande anmälningsskyldighet av allmänna eller särskilda försäkringsvillkor, premietariffer m.m. För obligatorisk försäkring får man emellertid enligt artikel 30.2 i samma direktiv kräva att allmänna och särskilda försäkringsvillkor ges in till tillsynsmyndigheten innan de börjar tillämpas. Efter inlämnandet skall bolaget dock kunna meddela försäkringar utan att behöva invänta myndighetens granskning.

Det får antas att, enligt vanligt språkbruk, också premien bör räknas till "allmänna och särskilda försäkringsvillkor" enligt den sistnämnda artikeln. För en sådan tolkning talar dessutom att de nyligen föreslagna bestämmelserna i den tyska försäkringslagstiftningen innebär ett krav på förhandsinlämnande av premietariffer för obligatorisk försäkring. Premiesatser för trafikförsäkring bör därför kunna begäras in i förväg vid anpassningen till EG:s ordning.

En förhandskontroll av premier i trafikförsäkringsrörelse har gällt hos oss alltsedan trafikförsäkringen blev obligatorisk. På grund av gällande försäkringsplikt har det ansetts särskilt viktigt att premierna kontrolleras från skälighetssynpunkter innan de börjar tillämpas. Skälighetskraven på trafikförsäkringspremierna gör sig gällande även enligt nuvarande bestämmelser och föreslås inte slopade i detta betänkande. En tidig kontroll kan anses befogad också med den friare premiesättning som kommer att gälla om våra förslag genomförs.

Som redan har framhållits har emellertid motiven för en särbehandling av trafikförsäkringen minskat i betydelse, och detta gäller även tillsynen över premiesättningen. Enligt uppgift från Finansinspektionen fyller det nuvarande kravet på förhandsinlämnande av premiesatser knappast någon funktion. Detta krav bör kunna ersättas med en kontroll i efterhand, utan att försäkringstagarintresset eftersätts (jfr vad som har sagts om grunder i avsnitt 5.2). Också kravet på anmälan av ändrade premiesatser och skyldigheten att ange anledningen till ändringen bör enligt uppgift från inspektionen kunna slopas. Då nya premier anmäls åberopar bolagen t.ex. ny skadeerfarenhet eller beräknad inflation. Därvid är det vanligen mycket svårt för inspektionen att invända mot ett bolags argumentering. Med hänsyn till det sagda finner vi inte skäl till att man ens i avvaktan på vår vidare utredning bör behålla kravet på förhandsanmälan av trafikförsäkringspremier. Bestämmelserna i 1 § första och andra styckena trafikförsäkringsförordningen bör därför upphävas.

Utan både förhandskontroll och detaljerade bestämmelser om riskklassindelning och premieberäkning får metoder tillgripas för efterhandskontroll av premier för den obligatoriska försäkringen. Granskningen bör därvid kunna närma sig den som görs av annan skadeförsäkring. Från Finansinspektionen har hävdats att denna kontroll, liksom granskningen av premier för andra skadeförsäkringar, inte kan bli annat än ganska begränsad och av mer översiktlig karaktär. Enligt vår uppfattning är konkurrensen det bästa redskapet för att hålla bolagens kostnader nere, inte myndighetens tillsyn. Som angetts i avsnitt 7.2 undersöks också trafikförsäkringsanstalternas premier ofta av journalister och konsumentorganisationer.

De särskilda bestämmelserna i 7 § trafikförsäkringsförordningen om inspektionens möjligheter att agera om trafikförsäkringsverksamhet bedrivs på ett sätt som ger anledning till anmärkning bör kunna upphävas. För möjligheterna att vidta åtgärder mot försäkringsanstalt som driver trafikförsäkringsrörelse bör nämligen kunna gälla samma regler som är tillämpliga på annan skadeförsäkringsrörelse. Såvitt avser de svenska trafikförsäkringsbolagen bör bestämmelserna i 19 kap. FRL kunna vara tillräckliga även för trafikförsäkringsrörelsens del. Enligt 19 kap. 11 § FRL får Finansinspektionen ingripa mot ett bolag om avvikelse har skett från föreskrifterna i trafikförsäkringsförordningen. En motsvarande bestämmelse ges emellertid inte i den särskilda lagstiftningen för utländska försäkringsgivares verksamhet i Sverige. En sådan regel föreslås därför intagen i 25 § LUF.

Slutligen skall erinras om att det bl.a. från tyskt håll har hävdats att det i avsaknad av krav på förhandsinlämnande och fastställda riktlinjer för premiesättning finns en risk för att vissa bolag faller för frestelsen att genom undertarifiering skaffa sig större marknadsandelar (se vidare avsnitt 5.2). Därvid har sagts att tillsynsmyndigheten av soliditetshänsyn snabbt måste ingripa mot sådana metoder. Problemet bör emellertid inte överdrivas. Som framhållits ovan är de svenska bolagen redan nu tämligen fria i premiesättningen utan att något sådant missbruk annat än undantagsvis synes ha förekommit. Frågan är heller inte speciell för trafikförsäkringen utan gäller all försäkringsverksamhet. Det förtjänar dock att påpekas att en avreglering som gäller obligatorisk motorfordonsförsäkring i andra europeiska länder har lett till att många försäkringsgivare har redovisat förluster på den rörelsen. I sammanhanget kan också nämnas att Justitiedepartementet har föreslagit ny lagstiftning om skydd för skadelidandes krav på ersättning i händelse av att en trafikförsäkringsanstalt blir insolvent (se Ds 1993:35).

8 Specialmotivering

8.1 Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713)

1 kap.

5 § Bestämmelserna om livförsäkring, med undantag för 1 kap. 8 a § samt 7 kap. 22, 23 och 26 §§,

- får tillämpas för skadeförsäkringar som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 1 och 2 samt för avgångsbidragförsäkringar,
- behöver, *utom 7 kap. 2 §*, inte tillämpas för sådana livförsäkringar som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klasserna 1 b och 4 om premien är beräknad och bestämd för längst fem år.

Ersättning, som utges i form av livränta eller sjukränta, tillhör endera livförsäkring eller annan försäkring beroende på vilket av dessa slag av försäkringar som har meddelats. Har en sådan ränta inköpts i ett livförsäkringsbolag, skall den dock i detta bolag höra till livförsäkring.

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 7 kap. 2, 9, 9 a, 10 a och 11 §§, 8 kap. 18 § samt 14 kap. 7, 21 och 24-28 §§.

I den andra strecksatsen i paragrafens första stycke föreslås till följd av EG:s regler att bestämmelserna om beräkning av premiereserv i 7 kap. 2 § förslaget alltid skall gälla också för de livförsäkringar för vilka det annars finns möjlighet att avvika från bestämmelserna om livförsäkring. Det tredje livförsäkringsdirektivets regler om beräkning av premiereserv, vilka har tagits upp i det stadgandet, gäller nämligen alla livförsäkringar. I paragrafens sista stycke utgår hänvisningen till bestämmelserna i 2 kap. 3 och 4 §§, eftersom dessa bestämmelser enligt föreslagna lydelse inte avser livförsäkring särskilt. Vidare har i stycket lagts till en hänvisning till de föreslagna bestämmelserna om beräkning av premiereserv i 7 kap. 2 §.

10 § I fråga om livförsäkringar, som gäller endast för dödsfall och meddelas för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, får undantag medges från bestämmelserna om livförsäkring. Från bestämmelserna om förbud mot fondemission i 4 kap. 1 § och vinstutdelning i 12 kap. 2 §, *bestämmelserna om beräkning av premiereserv i 7 kap. 2 §* samt bestämmelserna om kapitalbas, garantibelopp och solvensmarginal i 1 kap. 8 a § samt 7 kap. 22, 23 och 26 §§ får dock undantag inte medges.

Undantag från denna lag får medges i fråga om mottagna återförsäkringar, i den mån det prövas skäligt. Undantag för ett mottagande bolag som avses i fjärde stycket 3 skall vara förenligt med Sveriges förpliktelser i fråga om direkt försäkring enligt avtalet den 2 maj 1992 om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Om ett försäkringsbolag driver rörelse i utlandet, får sådana avvikelser från denna lag medges som föranleds av hänsyn till utländsk rätt eller rättstillämpning.

I fråga om skadeförsäkringar får undantag från denna lag medges för

1. ömsesidiga försäkringsbolag som driver skadeförsäkringsrörelse under förutsättning att verksamheten inte omfattar kredit- eller borgensförsäkring eller annan ansvarsförsäkring än sådan som enligt 2 kap. 3 a § tredje stycket behandlas som underordnad, att den årliga premieinkomsten från skadeförsäkringsrörelsen inte överstiger ett belopp motsvarande en miljon ecu samt att minst hälften av denna premieinkomst härrör från bolagets delägare,

2. lokala skadeförsäkringsbolag som meddelar endast försäkring enligt 2 kap. 3 a § första stycket klass 18 (assistans) i form av naturaförmåner och vilkas årliga premieinkomst inte överstiger ett belopp motsvarande 200 000 ecu,

3. ömsesidiga försäkringsbolag som enligt avtal med ett annat sådant bolag (det mottagande bolaget) fullt ut återförsäkrar alla sina avtal om direkt försäkring eller överlåter samtliga sina förpliktelser enligt försäkringsavtalen.

Medgivanden enligt första-fjärde styckena lämnas av regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, av Finansinspektionen.

Ändringen i första stycket innebär att möjligheterna till undantag från de särskilda bestämmelserna om livförsäkring inte gäller reglerna om beräkning av premiereserv för livförsäkringsrörelse. Bestämmelserna i det tredje livförsäkringsdirektivet medger inte en generell dispensmöjlighet från de där upptagna principerna för beräkning av försäkrings-tekniska skulder.

2 kap.

3 § Stiftarna skall upprätta en bolagsordning som skall underställas regeringen för stadfästelse. Till ansökan om koncession skall fogas en plan för den tilltänkta verksamheten. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela föreskrifter om vad verksamhetsplanen skall innehålla.

Regeringen prövar att bolagsordningen överensstämmer med denna lag och med andra författningar samt om och i vad mån särskilda bestämmelser behövs med hänsyn till omfattningen och arten av bolagets verksamhet.

Regeringen stadfäster bolagsordningen och beviljar koncession, om den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven på en sund försäkringsverksamhet. Koncession beviljas tills vidare eller, om särskilda omständigheter föranleder detta, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver till det löpande räkenskapsårets slut. Koncession får inte vägras av det skälet att det inte behövs något ytterligare försäkringsbolag.

Vid förlängning av en koncession som har beviljats ett försäkringsbolag för bestämd tid gäller första-tredje styckena i tillämpliga delar.

Som utvecklats i allmänmotiveringen har, i enlighet med vad som föreskrivs i EG:s tredje försäkringsdirektiv, i förslaget till ny lydelse av paragrafen kraven på att grunder skall fogas till ansökan om koncession och stadfästas slopats. Grunderna för livförsäkringar skall enligt våra förslag i fortsättningen ges in till Finansinspektionen senast samtidigt med att de börjar användas (se förslaget till 7 kap 8 §).

4 § Om bolagsordningen ändras skall även ändringen stadfästas. Regeringen kan uppdra åt Finansinspektionen att i regeringens ställe meddela stadfästelse i sådana fall som inte är av principiell betydelse eller som i övrigt inte är av synnerlig vikt.

Avser ändringen en utvidgning av bolagets rörelse eller en väsentlig omläggning av rörelsen, gäller i övrigt 3 § första-tredje styckena i tillämpliga delar.

I likhet med kravet på stadfästelse av nya grunder föreslås bestämmelserna i denna paragraf om stadfästelse vid ändring av grunder upphävt. Också ändrade grunder för livförsäkringar skall ges in till inspektionen senast samtidigt med att de börjar användas (se förslaget till 7 kap. 8 §).

5 § Bolagsordningen skall ange för samtliga försäkringsbolag

1. bolagets firma,
2. den ort i Sverige där bolagets styrelse skall ha sitt säte,
3. föremålet för bolagets verksamhet, varvid det särskilt skall anges om verksamheten skall avse såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,
4. området för verksamheten, om det gäller direkt försäkring i Sverige,
5. i förekommande fall, att bolaget skall driva försäkringsrörelse i utlandet,
6. antalet eller lägsta och högsta antalet av de styrelseledamöter, revisorer och eventuella styrelsesuppleanter, som får utses av bolagsstämman, samt tiden för styrelseledamöternas och revisorernas uppdrag,
7. sättet att sammankalla bolagsstämman,
8. vilka ärenden som skall förekomma på den ordinarie stämman,
9. de regler enligt vilka bolagsstämman får förfoga över bolagets vinst,
10. i vilken utsträckning bolaget är skyldigt att teckna återförsäkring,

för försäkringsaktiebolag

11. aktiekapitalet eller, om detta utan ändring av bolagsordningen skall kunna bestämmas till lägre eller högre belopp, minimikapitalet och maximikapitalet, varvid minimikapitalet inte får vara mindre än en fjärdedel av maximikapitalet,
12. aktiernas nominella belopp,

för ömsesidiga försäkringsbolag

13. garantikapitalet,
14. regler för hur rösträtten skall utövas och hur beslut skall fattas på bolagsstämman, varvid särskilt skall anges om och i vilken utsträckning delägarnas rösträtt skall utövas genom utsedda delegerade samt i vilken utsträckning rösträtt skall tillkomma garanterna,

15. intill vilket belopp och i vilken ordning delägarna är personligen ansvariga för bolagets förpliktelser, om inte uteslutande bolagets tillgångar svarar för bolagets förpliktelser,
16. antal och sammanlagt belopp av de försäkringar som skall vara tecknade innan bolaget kan anses bildat,
17. vilken begränsning som skall gälla för mottagen återförsäkring i förhållande till den direkta försäkringen, om verksamheten avser såväl direkt försäkring som mottagen återförsäkring,
18. i vilken ordning garanterna skall betala in det tecknade garantikapitalet samt
19. om och i vilken ordning ränta skall betalas på garantikapitalet och vinst delas ut till garanterna och i vilken ordning garantikapitalet skall återbetalas.

Den föreslagna ändringen i paragrafen (punkt 10) innebär att inte bara skadeförsäkringsbolag utan även livförsäkringsbolag i bolagsordningen skall ange i vilken utsträckning bolaget är skyldigt att avge återförsäkring. Ändringen är en konsekvens av att detta ämne inte längre skall tas upp i grunder för livförsäkringar (se förslaget till 7 kap. 3 §).

8 § Teckning av aktier eller för ömsesidiga försäkringsbolag teckning av försäkringar i bolaget skall ske på teckningslistan i original eller avskrift. Till teckningslistan skall fogas avskrifter av koncessionsbeslutet och bolagsordningen.

Har aktier eller försäkringar tecknats på annat sätt kan teckningen inte göras gällande av bolaget, om tecknaren anmäler felet hos Finansinspektionen före bolagets registrering.

Har aktier eller försäkringar tecknats med villkor, är teckningen ogiltig. Har ogiltigheten inte anmälts hos Finansinspektionen före bolagets registrering, är dock tecknaren bunden fastän han inte kan åberopa villkoret.

Till följd av de föreslagna nya bestämmelserna om grunder föreslås kravet i paragrafens första stycke att avskrifter av grunderna skall fogas till teckningslistan slopat.

18 § Innan försäkringsbolaget har registrerats, kan det inte förvärva rättigheter eller ikläda sig skyldigheter. Det kan inte heller söka, kära eller svara inför domstol eller någon annan myndighet. Styrelsen kan dock föra talan i mål rörande bolagsbildningen och i övrigt vidta åtgärder för att erhålla de tecknade aktiebeloppen eller de belopp som tecknats som garantikapital.

För en åtgärd som vidtas på bolagets vägnar före registreringen svarar de som har deltagit i åtgärden eller beslutet om denna solidariskt. När bolaget har registrerats, övergår ansvaret på bolaget, om förpliktelsen följer av bolagsordningen eller teckningslistan eller har tillkommit efter det att bolaget har bildats.

Har ett avtal för bolaget slutits före registreringen med en medkontrahent som visste att bolaget inte var registrerat, kan denne, om något annat inte följer av avtalet, frånträda detta endast

1. om bolaget inte har anmälts för registrering inom den tid som föreskrivs i 13 § eller
2. om Finansinspektionen genom ett lagakraftgande beslut har avskrivit en sådan anmälan eller vägrat registrering av bolaget.

Visste medkontrahenten inte att bolaget var oregistrerat, kan han frånträda avtalet innan bolaget har registrerats.

Bestämmelsen i nuvarande andra stycket om förpliktelse som följer av grunderna föreslås upphävd som en följd av de föreslagna nya reglerna om grunder.

7 kap.

2 § *Premiereserven för livförsäkringsrörelsen skall beräknas så att den alltid motsvarar summan av premiereserverna för varje försäkring ökad med ett för bolaget gemensamt beräknat särskilt tillägg som anses behövt för att möta förluster genom att försäkringar upphör i förtid. Premiereserven för en försäkring utgör skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för försäkringen och det förväntade kapitalvärdet av de premier bolaget ytterligare kan ha att uppbära för försäkringen (prospektiv beräkningsmetod). Annan aktuariellt vedertagen beräkningsmetod får användas om premiereservens storlek med en sådan metod motsvarar minst den som erhålls enligt den prospektiva beräkningsmetoden eller om den metoden inte är möjlig att tillämpa för försäkringen. Beräkningen skall grundas på sådana antaganden som sägs i 5 § första och andra styckena.*

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddelar närmare föreskrifter om beräkning av premiereserv för livförsäkringsrörelsen. Föreskrifterna skall, om det inte med hänsyn till försäkringarnas beskaffenhet finns anledning till undantag, ange högsta tillåtna antaganden om räntefot för varje försäkring.

Som en följd av EG:s krav har bestämmelserna om beräkning av premiereserv för livförsäkringsrörelsen överförts till en ny paragraf. Enligt nuvarande lag är reglerna om premiereservberäkning upptagna i bestämmelserna om grunder i 7 kap. 3 § tredje stycket. Från kravet på grunder gäller som nämnt vissa undantag. Eftersom EG:s regler om beräkning av premiereserv gäller alla livförsäkringar, måste dessa vara tillämpliga även då premiereservgrunder inte finns.

Liksom enligt nuvarande ordning ges endast allmänna föreskrifter om beräkningen av premiereserv; den skall vara i överensstämmelse med vedertagna aktuariella principer.

Vid en anpassning till bestämmelserna i EG:s tredje livförsäkringsdirektiv är några ändringar och tillägg erforderliga (se artikel 17.1 i första livförsäkringsdirektivet efter ändring genom artikel 18 i tredje livförsäkringsdirektivet).

Enligt nuvarande regler skall premiereserven framkomma som skillnaden mellan det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter för löpande försäkringar och det förväntade kapitalvärdet av de premier bolaget kan ha att ytterligare uppbära för dessa försäkringar. Skillnaden mellan dessa båda poster skall emellertid ökas med det belopp som anses behövt för att möta förluster genom att försäkringar upphör i förtid. Premiereserven uppfattas således i lagen som ett "kollektivt" begrepp. Som framhållits i allmänmotiveringen skall enligt EG:s bestämmelser försäkringstekniska skulder som huvudregel beräknas separat för varje försäkring. I förslaget till nya regler för beräkningen föreskrivs därför att

premierreserven i regel skall definieras individuellt för envar försäkring. Som en approximativ metod för beräkningen av premiereserv tillåts, i enlighet med EG:s bestämmelser, en kollektiv beräkning, förutsatt att metoden ger ett resultat som motsvarar det som erhålls vid en individuell beräkning. En kollektiv beräkning måste tillgripas om fråga är om kollektivavtalsgrundad försäkring eller grupplivförsäkring utan individuell anslutning. Vidare medges också i fortsättningen risktillägg som inte är individualiserade. Samtidigt kan stadgandet i nuvarande 7 kap. 3 § sista stycket första meningen att premiereservgrunderna skall innehålla regler för beräkning av den del av premiereserven som skall anses belöpa på varje försäkring utgå.

Nuvarande regler innebär vidare att en prospektiv metod skall användas vid beräkning av premiereserv. Enligt EG:s föreskrifter är en sådan beräkningsmetod huvudregel. EG:s ordning medger emellertid under vissa förutsättningar att en retrospektiv beräkningsmetod används. Detta gäller om det kan visas att de försäkringstekniska skulderna inte blir lägre än om en prospektiv metod utnyttjas eller om en sådan metod inte kan tillämpas på de aktuella försäkringarna. I förslaget har öppnats möjligheter att under angivna förutsättningar använda annan aktuariellt vedertagen beräkningsmetod än den prospektiva, varmed avses i första hand en retrospektiv beräkningsmetod. Genom att det anges att endast aktuariellt vedertagna metoder kan användas förhindras att premiereserven beräknas för lågt eller för högt. Det kan nämnas att den prospektiva metoden inte kan tillämpas om fråga är om s.k. unit linked-försäkringar.

Beräkningen av premiereserv skall bygga på antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader som kan anses vart för sig betryggande i enlighet med vad som sägs i 7 kap. 5 § första och andra stycket förslaget. Vid en retrospektiv beräkningsmetod behövs emellertid inte alltid några antaganden om t.ex. dödlighet och räntefot (se specialmotiveringen till 7 kap. 5 §).

Vidare föreslås i andra stycket att regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen meddelar närmare föreskrifter om beräkning av premiereserv. Föreskrifterna skall som regel ange högsta tillåtna antaganden om räntefot för varje försäkring. I artikel 17.1 B i första livförsäkringsdirektivet, enligt dess lydelse efter ändring i tredje livförsäkringsdirektivet, föreskrivs nämligen som huvudregel att tillsynsmyndigheten för varje försäkring skall bestämma en eller flera högsta räntesatser, enligt i artikeln särskilt angivna regler. Räntefoten skall antingen anknytas till räntesatsen på statsobligationer eller fastställas med utgångspunkt från avkastningen på de tillgångar som motsvarar de försäkringstekniska skulderna, det senare under förutsättning att tillgångarna inte värderas till anskaffningskostnad. På grund av gällande redovisningsregler för försäkringsbolag kan det sist nämnda alternativet inte tillämpas. Bestämmelserna om redovisning är emellertid föremål för utredning.

EG:s krav att tillsynsmyndigheten skall bestämma högsta ränteantaganden gäller inte de numera vanliga unit linked-försäkringarna och inte heller engångsbetalda försäkringar för längst åtta år, försäkringar utan

rätt till återbäring eller livränteförsäkringar utan återköpsvärden. Genom att i paragrafen anges att föreskrifter om högsta tillåtna ränteantaganden inte krävs om det med hänsyn till försäkringarnas beskaffenhet finns anledning till undantag, kan Finansinspektionen välja att inte ge föreskrifter därom för sådana försäkringar. I den mån sådana föreskrifter inte ges får bolagen vid valet av en betryggande räntesats för undantagna försäkringar, dock inte unit linked-försäkringar, ta hänsyn till den valuta i vilken avtalen gäller och till de tillgångar som motsvarar förpliktelserna samt till förväntad avkastning på bolagets tillgångar, förutsatt att de tas upp till marknadsvärden. Eftersom sådana värderingsregler i dag inte gäller för svenska försäkringsbolag, kan den sistnämnda möjligheten inte utnyttjas. Den räntesats som används får aldrig vara högre än avkastningen på bolagets tillgångar. Föreskrifter om högsta ränteantaganden är inte heller nödvändiga beträffande sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring.

I tillämpningsföreskrifterna får upptas metoder för beräkning av högsta ränteantaganden. Vidare kan däri anges för vilka försäkringar en kollektiv beräkning eller en retrospektiv beräkningsmetod skall kunna användas.

3 § För livförsäkringar skall grunder upprättas för

1. beräkning av försäkringspremier och premiereserv,
2. beräkning av tekniska återköpsvärden, samt
3. återbäring till försäkringstagarna.

Om andra skadeförsäkringar än sådana beträffande vilka bestämmelserna om livförsäkring tillämpas med stöd av 1 kap. 5 § skall meddelas för längre tid än tio år, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv för försäkringarna. *Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får medge undantag härifrån, om det med hänsyn till försäkringarnas särskilda natur finns anledning till det.*

För sådan livränta eller sjukränta, som enligt 1 kap. 5 § tillhör annan försäkring än livförsäkring, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv och tekniska återköpsvärden.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om utformningen av grunderna.

Bestämmelserna om grundernas innehåll har, som en följd av att kravet på ingivande av grunder vid ansökan om koncession liksom kravet på stadfästelse föreslås slopat, flyttats till 7 kap.

I paragrafen, som motsvarar nuvarande 2 kap. 6 §, anges de ämnen som grunderna föreslås innehålla i fortsättningen. I förhållande till gällande rätt har området begränsats väsentligt. Som utvecklats i de allmänna motiven skall grunderna i huvudsak omfatta endast underlag för försäkringstekniska beräkningar. Bestämmelser av villkorskaraktär utmönstras sålunda ur grunderna och får i stället tas in i försäkringsvillkoren. Frågorna om villkoren för försäkringstagarnas rätt till att erhålla återköp, om rätt till fribrev, om belåning av försäkringsbrev hos bolaget, om verkan av underlåtenhet att betala premie, om försäkringstagarens rätt när försäkring i andra fall upphör i förtid eller bolaget i

övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet samt om förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning skall sålunda inte regleras i grunderna. Detsamma gäller villkoren för rätt till återbäring och vissa andra återbäringsfrågor (se vidare under 7 kap. 7 §). Bestämmelser om bolagets skyldighet att avge återförsäkring skall som angetts under 2 kap. 5 § enligt förslaget upptas i bolagsordning också i livförsäkringsbolag. Till följd av dessa ändringsförslag kan stadgandena i nuvarande 7 kap. 5-7 §§ om grunder för försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev, grunder för belåning av försäkringsbrev och grunder för verkan av underlåtenhet att betala premie utgå.

I nuvarande återköpsgrunder skiljer bolagen mellan begreppen återköpsvärde och tekniskt återköpsvärde. Begreppet återköpsvärde används för det belopp som försäkringstagaren har rätt att få utbetalt då försäkringen återköps. Det tekniska återköpsvärdet sammanfaller resp. skulle ha sammanfallit med återköpsvärdet om någon begränsning av återköpsrätten inte föreligger eller skulle ha förelegat. Är däremot återköpsrätten begränsad, t.ex. av skatteskal, blir återköpsvärdet lägre än det tekniska återköpsvärdet. Begreppet tekniskt återköpsvärde förekommer också i skattelagstiftningen (se anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen). Det sammanfaller ofta med försäkringens individuellt beräknade premiereserv men kan också understiga denna, t.ex. om en ökning av premiereserven för tecknade försäkringar behövt ske på grund av ändrade förhållanden. Sedan bestämmelser om rätten till återköp och fribrev har flyttats över till försäkringsvillkoren kan dessa också beskriva hur återköpsvärden och fribrevsvärden bestäms med användning av det tekniska återköpsvärdet. För livförsäkringar skall grunder följaktligen upprättas endast för beräkning av försäkringspremier, premiereserv och tekniska återköpsvärden samt för återbäring till försäkringstagarna.

För långvariga skadeförsäkringar begränsas skyldigheten att upprätta grunder till bestämmelser om beräkning av premiereserv. I fråga om liv- och sjukräntor som tillhör skadeförsäkringsrörelsen skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv och tekniska återköpsvärden.

Enligt 2 kap. 6 § i dess nuvarande lydelse kan undantag från skyldigheten att upprätta grunder för livförsäkringar medges med hänsyn till försäkringens särskilda natur. Av skäl som angetts i avsnitt 5.4 föreslås den undantagsmöjligheten upphävd. Genom 1 kap. 5 § finns möjligheter att för vissa livförsäkringar avvika från bestämmelserna om grunder och i 1 kap. 10 § ges en generell dispensmöjlighet från kravet på grunder i vissa fall, vilka täcker de praktiska tillfällena då undantag bör kunna komma i fråga.

Däremot föreslås en möjlighet till undantag från kravet på grunder för långvariga skadeförsäkringar. Dispens från skyldigheten att upprätta grunder för långvarig skadeförsäkring bör kunna komma i fråga om försäkringen avser endast låga belopp. Undantag bör dessutom kunna medges för sådana försäkringar där försäkringskonstruktionen har sådana särdrag som att det kan komma att återbetalas premier vid få skador eller att utkrävas nya premier för att i efterhand täcka inträffade skador vid ogynnsamt skadeutfall. I villkoren för sådana försäkringsavtal regleras

dessa förhållanden i förväg på ett sätt som liknar det som används i grunder.

För skadeliv- och skadesjukräntor ges liksom hittills inte möjlighet till dispens.

Eftersom stadgandena om grunder i 2 kap. har placerats i förevarande kapitel, bör sista stycket i nuvarande 2 kap. 6 § kunna utgå. Hänvisningen där till bestämmelserna om premiereservgrunder för livförsäkringsrörelse rörande grundbunden sjuk- eller livränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring har flyttats till 7 kap. 5 och 6 §§ förslaget.

I sista stycket, som inte har någon motsvarighet i gällande rätt, föreskrivs möjlighet för regeringen eller Finansinspektionen att meddela närmare tillämpningsföreskrifter om formerna för grunderna, dvs. närmast hur bestämmelserna däri skall systematiseras. Bemyndigandet innebär däremot inte en rätt att ge föreskrifter om grundernas materiella innehåll.

4 § De grunder som nämnts i 3 § skall avse att trygga bolagets förmåga att fullgöra sina förpliktelser enligt ingångna försäkringsavtal och att meddela försäkringar till en kostnad som är skälig med hänsyn till försäkringens art.

Om grunderna inte längre fyller det avsedda ändamålet skall styrelsen och verkställande direktören genast vidta åtgärder för att *ändra* grunderna.

Paragrafen motsvarar nuvarande 7 kap. 2 §. Första stycket föreslås ändrat till följd av att bestämmelserna om grunder flyttas från 2 kap. 6 § till 7 kap. 3 §. Paragrafen, som slår fast soliditets- och skälighetsprincipen som normerande för grundbundna försäkringar, kommer att diskuteras närmare i vårt fortsatta utredningsarbete.

Andra stycket ändras som en konsekvens av att grunder inte längre skall stadfästas.

5 § Grunderna för beräkning av försäkringspremier (premiegrunderna) och premiereserv (premiereservgrunderna) för livförsäkringsrörelsen skall innehålla *de* antaganden om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader *som krävs för beräkningen*. Grunderna får också innehålla föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg.

Antagandena om dödlighet och andra riskmått, räntefot samt driftskostnader skall väljas så att de kan anses vart för sig betryggande för det slag av försäkringsrörelse som det är fråga om. Avvikelser från kravet att varje antagande för sig skall vara betryggande får dock ske om det i grunderna finns föreskrifter om särskilda säkerhetstillägg som föranleder detta.

Vid bedömande av frågan huruvida ändring av premiereservgrunderna för redan teknade försäkringar bör ske, skall för varje antagande hänsyn tas till den säkerhet som finns i övriga antaganden för ifrågasvarande försäkringar samt till storleken av de särskilda säkerhetstilläggen.

Första-tredje styckena gäller i tillämpliga delar även för premiereservgrunder enligt 3 § tredje stycket.

Paragrafen, som motsvarar nuvarande 7 kap. 3 §, innehåller föreskrifter om premie- och premiereservgrunder för livförsäkringar. Det ankommer på bolagsledningen att se till att dessa grunder står i överensstämmelse med kraven i 7 kap. 4 § och att beräkningsantagandena är anpassade efter växlande förhållanden. I enlighet med vad som sägs i artikel 17.1 F i första livförsäkringsdirektivet bör kontinuitet eftersträvas. Varje ändring av beräkningsreglerna bör vara sakligt motiverad.

Som framgått har bestämmelserna om beräkning av premiereserv i tredje stycket i paragrafens nuvarande lydelse förts över till 7 kap. 2 §. I förslaget till ny lydelse av den paragrafen öppnas möjligheter att i vissa fall använda en retrospektiv beräkningsmetod samt hänvisas till bestämmelser om beräkningsantaganden i förevarande paragraf. Eftersom sådana antaganden inte alltid erfordras vid en retrospektiv beräkning av premiereserven, har i paragrafens första stycke den ändringen gjorts att grunderna skall innehålla angivna antaganden i den mån de krävs för beräkningen. Tillämpas en prospektiv beräkningsmetod måste premiereservgrunderna innehålla sådana antaganden. Premiereservgrunderna skall alltid innehålla angivna beräkningsantaganden.

Som utvecklats i avsnitt 5.7 får möjligheten i andra stycket att avvika från huvudregeln att varje särskilt antagande skall vara betryggande anses förenligt med EG:s ordning så länge tillämpningen inte innebär att säkerhetskraven sänks.

Vidare har nuvarande fjärde stycket utgått. Där föreskrivs att i det fall premiereservgrunderna innehåller särskilda säkerhetstillägg skall premiereservgrunderna ange på vilket sätt hänsyn skall tas till dessa tillägg när kapitalvärdet av framtida utgifter beräknas. I den mån regler därom behövs kan det tillgodoses genom tillämpningsföreskrifter med stöd av 7 kap. 2 § andra stycket.

I enlighet med vad som gäller i dag skall bestämmelserna om premiereservgrunder tillämpas också på liv- och sjukränta som tillhör skadeförsäkringsrörelsen. Detta kommer till uttryck i paragrafens sista stycke.

6 § Om det på grund av ändrade förhållanden krävs en väsentlig ökning av premiereserven för redan tecknade livförsäkringar *eller för sådan livränta eller sjukränta som enligt 1 kap. 5 § tillhör annan försäkring än livförsäkring*, får särskilda premiereservgrunder (övergångsgrunder) *upprättas* för en bestämd tid.

Har bolaget tillfälligt lidit avsevärd förlust till följd av att tillgångarna sjunkit i värde eller dödligheten överstigit vad som har antagits i grunderna eller genom andra liknande omständigheter, får övergångsgrunder *dessutom upprättas*, om det inte finns anledning att anta att bolaget skall råka på obestånd och om grunderna kan anses främja försäkringstagarnas intresse.

I övergångsgrunderna får, utan hinder av bestämmelserna i 2 §, föreskrivas att vid beräkning av premiereserven det förväntade kapitalvärdet av bolagets framtida utgifter skall minskas med kapitalvärdet av den vinst som väntas uppkomma i rörelsen under den tid övergångsgrunderna gäller.

Utän synnerliga skäl får övergångsgrunder inte gälla under längre sammanhängande tid än tio år.

Paragrafen motsvarar nuvarande 7 kap. 4 §.

Som framgått skall grunder enligt förslaget inte längre stadfästas och detta gäller även övergångsgrunder. Kraven på stadfästelse föreslås sålunda borttagna ur paragrafen. Detsamma gäller möjligheten att föreskriva att ytterligare tillgångar skall tas upp i bolagets förmånsrättsregister. I en situation där övergångsgrunder skulle krävas torde disponibla fria reserver ändå knappast finnas tillgängliga i nämnvärd utsträckning (se Appeltofft-Hahn, Kommentarer till försäkringsrörelselagen s. 105).

Dessutom anges i paragrafens första stycke att bestämmelserna om övergångsgrunder gäller även för sådan livränta eller sjukränta som tillhör skadeförsäkringsrörelsen. I nuvarande lag uttrycks detta i 2 kap. 6 § sista stycket.

Ändringen i tredje stycket är en följd av att bestämmelserna om beräkning av premiereserven flyttas till 7 kap. 2 §. Möjligheten att på angivet sätt göra undantag från de reglerna innebär inte något avsteg från EG:s krav.

7 § Grunderna för återbäring till försäkringstagarna skall innehålla regler för *beräkning och fördelning av återbäring samt användning av återbäringsfonden*.

Utfästelse om återbäring får inte göras på annat sätt än som följer av reglerna om tilldelning av återbäring.

I paragrafen föreslås regler om innehållet i grunderna för återbäring till försäkringstagarna, vilka motsvarar bestämmelserna i nuvarande 7 kap. 8 §.

De konventionella livförsäkringsbolagen kommer i avvaktan på vår vidare utredning av frågorna om vinstutdelning och återbäring i livförsäkringsrörelse bara att kunna erbjuda grundbundna livförsäkringar som innebär rätt till återbäring, fast någon sådan rätt inte har utfästs i avtalet. För dessa försäkringar kommer också fortsättningsvis att fordras grunder för återbäring. Med den nuvarande konstruktionen av återbäringsgrunderna kommer dessa främst att ange antaganden och metoder för beräkning och fördelning av återbäring (jfr 7 kap. 3 § förslaget). Ett krav på regler därom slås fast i förslaget till ny lydelse av första stycket. Återbäringsgrunderna skall liksom hittills även uppta regler för användning av återbäringsfonden. Fondens användningsområde är begränsat genom 12 kap. 6 och 7 §§. Bestämmelser om villkor för försäkringstagarnas rätt till återbäring bör däremot finnas i försäkringsvillkoren. Däri bör sålunda anges på vilket sätt tilldelning av återbäring skall ske. En bestämmelse som föreskriver att det av försäkringsvillkoren skall framgå i vilken form återbäringen tillgodoräknas försäkringstagaren har upptagits i förslaget till en ny försäkringsavtalslag (se 12 kap. 11 § förslaget till den lagen i Ds 1993:39). Dessutom föreslås att den nuvarande punkten 2 i första stycket om regler för tilldelning av återbäring skall utgå. Regler om tilldelning som inte är av villkorskaraktär faller under "beräkning och fördelning av återbäring". Detsamma gäller bestämmelser om förräntning av återbäringsmedel. Även nuvarande punkt 3 i det stycket kan därför utgå.

Föreskriften i nuvarande andra stycket som anger de sätt på vilka tilldelning får ske föreslås slopad. Bolagen skall i fortsättningen själva få avgöra formen för tilldelning.

Ytterligare ändringsförslag avseende bestämmelserna om återbäring kan förväntas bli en följd av vårt fortsatta arbete.

8 § Senast samtidigt med att de grunder för livförsäkringar som har angetts i 3 § första stycket, 5, 6 eller 7 § börjar användas, skall de tillställas Finansinspektionen. Underlåterförsäkringsbolaget detta, eller uppfyller grunderna inte de krav som gäller enligt denna lag, får inspektionen vidta åtgärd enligt 19 kap. 11 § mot bolaget.

Till grunderna skall fogas en redogörelse för de konsekvenser grunderna får för försäkringstagarna och försäkringsbolaget. Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vad redogörelsen skall innehålla.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller också vid ändring av grunder.

Enligt EG:s tredje försäkringsdirektiv får som nämnt något krav på förhandsgodkännande av grunder inte längre ställas upp, medan det godtas att en löpande anmälningsskyldighet åläggs bolagen för kontroll att grunderna för livförsäkring uppfyller vedertagna aktuariella principer. I denna paragraf, som saknar motsvarighet i nuvarande lag, har därför föreskrivits att bolaget skall tillställa Finansinspektionen grunderna för livförsäkring senast samtidigt med att de börjar användas; detta gäller också vid ändring av grunder. Grunderna kan sägas börja användas då marknadsföringen av försäkringarna inleds. Anmälningsskyldigheten gäller enbart livförsäkringar och således inte sådana skadeförsäkringar för vilka bestämmelserna om livförsäkring tillämpas med stöd av 1 kap. 5 §. Ett sådant krav beträffande skadeförsäkringar möjliggör inte EG:s regler. Tillsynsmyndigheten får kontrollera att grunderna uppfyller föreskrivna materiella och formella krav. För att markera, att inte insändandet av godtagbara grunder är någon förutsättning för att meddela försäkringen i fråga, har i paragrafen uttryckligen angetts att den aktuella påföljden bara är åtgärd enligt 19 kap. 11 §.

I paragrafen åläggs bolagen en skyldighet att till en anmälan om grunder foga en redogörelse för de konsekvenser grunderna får för försäkringstagarna och bolaget. Detta skall gälla i såväl ekonomiskt, juridiskt som aktuariellt hänseende. Bl.a. bör räkneexempel ges. Är det fråga om ändring av grunder måste av redogörelsen framgå på vad sätt redan meddelade försäkringar påverkas. Regeringen eller, efter bemyndigande, Finansinspektion ges i förslaget möjligheter att meddela närmare föreskrifter om vad en sådan redogörelse skall innehålla.

Som angetts i avsnitt 5.5 är grunderna i regel offentliga sedan de har lämnats in till inspektionen.

15 § Ett försäkringsbolag eller dess ombud får inte till fördel för enskilda försäkringstagare eller grupper av försäkringstagare, på annat sätt än genom återbäring, medge direkt eller indirekt nedsättning av de livförsäkringspremier som bolaget bestämt enligt upprättade grunder.

De föreslagna ändringarna i paragrafen är föranledda dels av att grunder inte längre skall stadfästas, dels av att villkor för återbäring fortsättningsvis kommer att anges i försäkringsvillkoren. Några sakliga ändringar är inte avsedda.

8 kap.

8 § Beslut om *antagande och* ändring av *grunder* fattas av styrelsen.

Paragrafen, i nuvarande lydelse, omfattar endast beslut om ändring av grunder. Enligt förslaget skall styrelsen besluta också om antagande av nya grunder. Det skall åligga styrelsen att vid beslut om antagande och ändring av grunder se till att kraven enligt bestämmelserna i 7 kap. är uppfyllda. De föreslagna ändringarna är en följd av att grunder inte längre behöver ges in vid ansökan om koncession samt att ordningen med stadfästelse av grunder föreslås upphävd. Enligt förslaget till 7 kap. 8 § skall bolaget tillstålla Finansinspektionen såväl nya som ändrade livförsäkringsgrunder senast samtidigt med att de börjar tillämpas. Stadgandet i paragrafens nuvarande lydelse om skyldighet för styrelsen eller verkställande direktören att anmäla ändring av grunderna för registrering kan därför utgå. Det nu gällande förbudet mot att verkställa ändringsbeslutet före registreringen strider mot reglerna i tredje försäkringsdirektiven och skall därför upphävas.

10 kap.

5 § Den kan inte vara revisor som

1. är styrelseledamot, verkställande direktör eller innehar en befattning i ledande ställning i försäkringsbolaget eller dess dotterföretag eller biträder vid bolagets bokföring eller medelsförvaltning eller bolagets kontroll däröver,

2. är anställd hos bolaget eller på något annat sätt intar en underordnad eller beroende ställning till detta eller till någon som avses under 1 eller är verksam i samma företag som den som yrkesmässigt biträder bolaget vid grundbokföringen eller medelsförvaltningen eller bolagets kontroll däröver,

3. är gift med eller sammanlever under äktenskapsliknande förhållanden med eller är syskon eller släkting i rätt upp- eller nedstigande led till en person som avses under 1 eller är besvägrad med en sådan person i rätt upp- eller nedstigande led eller så att den ene är gift med den andres syskon, eller

4. på annat sätt än genom belåning av livförsäkringsbrev *med stöd av försäkringsavtal* står i låneskuld till bolaget eller något annat företag i samma koncern eller har förpliktelser för vilka ett sådant företag har ställt säkerhet.

I dotterföretag kan den inte vara revisor som enligt första stycket inte är behörig att vara revisor i moderbolaget.

Revisorerna får vid revisionen inte anlita någon som enligt första eller andra stycket inte är behörig att vara revisor. Har bolagen i sin tjänst anställda med uppgift att uteslutande eller huvudsakligen sköta den interna revisionen får revisorerna dock anlita sådana anställda i den utsträckning det är förenligt med god revisionsd.

Punkt 4 i första stycket har ändrats som en följd av att bestämmelser om belåning av försäkringsbrev inte längre skall tas upp i grunder utan direkt i villkoren för livförsäkringsavtalen.

12 kap.

8 § Om en förlust på livförsäkringsrörelsen i ett ömsesidigt livförsäkringsbolag inte kan täckas på det sätt som anges i 7 §, skall förlusten, i den mån den överstiger garantikapitalet, utjämnas genom att bolagets ansvarighet för löpande livförsäkringar och tilldelad återbäring sätts ned.

Nedsättningen skall verkställas på ett sätt som är skäligt med hänsyn till förlustens orsak och andra omständigheter. För nedsättningen skall grunder (nedsättningsgrunder) upprättas.

I förslaget har till följd av EG:s regler kravet på stadfästelse av nedsättningsgrunder slopats. Skulle nedsättning enligt paragrafen aktualiseras, gäller sålunda endast ett krav på att grunder för nedsättningen upprättas. Av skäl angivna i allmänmotiveringen föreskrivs inte någon skyldighet att anmäla sådana grunder till Finansinspektionen. Emellertid är inspektionen oförhindrad att begära in nedsättningsgrunder för kontroll.

13 § Bestämmelserna i 12 § första stycket utgör inte något hinder för försäkringsbolag att i enlighet med bestämmelser i försäkringsavtalen lämna lån mot säkerhet i försäkringsbrev.

Finansinspektionen kan medge undantag från 12 §, om det finns synnerliga skäl till detta.

Den föreslagna ändringen i paragrafens första stycke är föranledd av att bestämmelser om belåning av försäkringsbrev hos bolaget enligt våra förslag inte skall regleras i grunderna utan upptas direkt i försäkringsvillkoren.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.
2. Grunder som har stadfästs före lagens ikraftträdande gäller fortfarande. Vid ändring av dem tillämpas denna lags bestämmelser om ändring av grunder.

Reglerna om stadfästelse av grunder skall vid ikraftträdandet upphöra att gälla beträffande alla försäkringar. Enligt punkt 2 skall emellertid stadfästa grunder alltjämt gälla.

Även för de gamla livförsäkringarna skall det föreslagna anmälningsförfarandet i 7 kap. 8 § i dess nya lydelse tillämpas. Anmälningskyldigheten skall vid ändring av grunderna för sådana försäkringar gälla endast de bestämmelser som avses i den paragrafen, dvs. grunderna för beräkning av försäkringspremier, premiereserv, tekniska återköpsvärden och grunderna för återbäring till försäkringstagarna. Detta anges särskilt i punkt 3.

För gamla grundbundna skadeförsäkringar krävs vid ändring varken stadfästelse eller anmälan.

Som nämnt i avsnitt 5.9 får frågan om ändring av bestämmelser i stadfästa grunder som har verkan på försäkringsförhållandet beaktas när övergångsreglerna till den nya försäkringsavtalslagen utformas.

3. För försäkringar som har meddelats före lagens ikraftträdande skall, i stället för 7 kap. 3 § första-tredje styckena, 4 § första stycket och 7 § första stycket, tillämpas 2 kap. 6 § första stycket 1-7 och 9, andra och tredje styckena samt 7 kap. 2 § första stycket, 5-7 §§ och 8 § första stycket i deras lydelse före ikraftträdandet, i den mån inte till försäkringsvillkoren har överförts bestämmelserna i grunderna om

1. villkoren för försäkringstagarnas rätt till återköp,
2. försäkringstagarnas rätt till fribrev,
3. belåning av försäkringsbrev hos bolaget,
4. verkan av underlåtenhet att betala premie,
5. försäkringstagarens rätt när försäkringen i andra fall än som avses i 1, 2 eller 4 upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet,

6. villkoren för tilldelning av återbäring, och

7. förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

Vid tillämpning av 7 kap. 8 § gäller dock 7 kap. 3 § första stycket och 7 § även för försäkringar som har meddelats före lagens ikraftträdande.

Enligt nuvarande ordning utgör grunderna till en del avtalsinnehåll genom att det i livförsäkringsavtalens allmänna villkor görs hänvisningar till bestämmelser i grunder. Som framhållits under 7 kap. 3 § gäller det bl.a. villkoren för försäkringstagarnas rätt till återköp och fribrev och för belåning av försäkringsbrev hos bolaget, för verkan av underlåtenhet att betala premie, för försäkringstagarens rätt när försäkringen i andra fall upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet samt för förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning. Detsamma gäller villkoren för tilldelning av återbäring. För de långvariga skadeförsäkringarna finns bl.a. grunder för bestämmande av försäkringstagarnas rätt när sådan försäkring upphör i förtid eller bolaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet. Såvitt avser liv- och sjukränta som hör till skadeförsäkringsrörelsen har upprättats grunder för villkoren för rätt till återköp. Enligt våra förslag skall dessa ämnen i fortsättningen inte regleras i grunder. Till följd härav måste grunderna i angivna delar även förfärdningsvis finnas kvar och vara gällande för de försäkringar som har meddelats innan de nya reglerna har trätt i kraft. En särskild övergångsregel upptas härför i punkt 3. Regeln är emellertid inte undantagslös. I den mån grundernas bestämmelser överförs till försäkringsvillkoren, kan de nya stadgandena om grundernas innehåll tillämpas även på gamla försäkringar.

Beträffande andra stycket, se under punkt 2.

4. Om bolagsordningen efter utgången av år 1994 strider mot den nya lagen, skall styrelsen utan dröjsmål lägga fram förslag till bolagsstämman om ändringar av bolagsordningen så att den överensstämmer med den nya lagen.

Om grunderna efter utgången av år 1994 strider mot den nya lagen, skall styrelsen genast besluta om ändring av dessa.

Bolagen kan före den nya lagens ikraftträdande besluta om nödvändiga ändringar i bolagsordningen, så att denna överensstämmer med den nya lagen. I sådana fall skall i beslutet anges att det gäller från och med dagen för lagens ikraftträdande. Om det inte varit möjligt att före ikraftträdandet genomföra sådana ändringar, skall styrelsen enligt punkt 4 lägga fram ändringsförslagen på den första bolagsstämma som hålls efter den nya lagens ikraftträdande. Också grunderna måste ändras så att de överensstämmer med de nya bestämmelserna därom. En sådan ändring kan beslutas även före utgången av år 1994. Om så inte sker skall styrelsen genast se till att grunderna ändras.

8.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1950:272) om rätt för utländska försäkringsföretag att driva försäkringsrörelse i Sverige

2 § Ett utländskt försäkringsföretag får här i landet bara driva sådan försäkringsrörelse som det driver i sitt hemland.

Med skadeförsäkring avses i denna lag sådana försäkringar som anges i 2 kap. 3 a § försäkringsrörelselagen (1982:713). Med livförsäkring avses sådana försäkringar som anges i 2 kap. 3 b § försäkringsrörelselagen.

Direkt livförsäkringsrörelse får här i landet förenas endast med rörelse avseende återförsäkring av livförsäkring.

Bestämmelserna i denna lag om livförsäkring, med undantag för 16 a §,

- får tillämpas också för sjuk- och olycksfallsförsäkringar som avses i 2 kap. 3 a § första stycket klasserna 1 och 2 försäkringsrörelselagen samt för avgångsbidragförsäkringar,
- behöver, *utom 10 § fjärde stycket*, inte tillämpas för sådana livförsäkringar som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klasserna 1 b och 4 försäkringsrörelselagen om premien är beräknad och bestämd för längst fem år.

Ersättning, som utges i form av livränta eller sjukränta, tillhör endera livförsäkring eller annan försäkring beroende på vilket av dessa slag av försäkringar som har meddelats. Har en sådan ränta inköpts i ett *livförsäkringsföretag*, skall den dock i detta *företag* höra till livförsäkring.

För sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller de särskilda bestämmelserna om livförsäkring i 6 § sjunde stycket, 10, 13 samt 14, 15, 17 och 28 §§ i tillämpliga delar.

I den andra strecksatsen i paragrafens fjärde stycke föreslås, i enlighet med förslaget till ny lydelse av 1 kap. 5 § FRL, att bestämmelserna om beräkning av premiereserv alltid skall gälla också för de livförsäkringar för vilka det annars finns möjlighet att avvika från bestämmelserna om livförsäkring.

I paragrafens sista stycke utgår hänvisningarna till 7 § tredje stycket och 9 § första stycket, eftersom dessa stadganden enligt föreslagna lydelse inte särbehandlar livförsäkring. Också hänvisningarna till bestämmelserna om grunder i 11 och 12 §§ utgår. Detta är en följd av att nya bestämmelser om grunder för liv- och sjukränta som tillhör skadeförsäkringsrörelsen föreslås.

Övriga ändringar är redaktionella.

2 a § *Denna lag gäller inte återförsäkring. Angående trafikförsäkring meddelas vissa särskilda bestämmelser i trafikskadelagen (1975:1410).*

I fråga om livförsäkring endast för dödsfall, som meddelas för en tid av längst fem år eller mot en premie som är beräknad och bestämd för längst fem år i sänder, får regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen medge undantag från de särskilda bestämmelserna om livförsäkring samt, i mån av behov, besluta att bestämmelser som särskilt gäller skadeförsäkring skall tillämpas i stället. Från bestämmelserna om beräkning av premiereserv i 10 § fjärde stycket får dock undantag inte medges.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får i fråga om sådan livförsäkring som avses i 2 kap. 3 b § första stycket klass 3 försäkringsrörelselagen (1982:713) medge undantag från 13 § och, om det finns särskilda skäl, från övriga bestämmelser om livförsäkring. Ett undantag skall vara förenligt med Sveriges förpliktelser i fråga om försäkring enligt avtalet den 2 maj 1992 om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet.

Till paragrafen har överförts bestämmelserna i nuvarande 38 § i sak väsentligen oförändrade. Första stycket i den paragrafen innehåller emellertid en hänvisning till lagen om trafikförsäkring å motorfordon. Eftersom den lagen har ersatts av trafikskadelagen (1975:1410) skall hänvisning göras till trafikskadelagen. Vidare har i andra stycket från dispensområdet undantagits de särskilda reglerna om beräkning av premiereserv i enlighet med vad som har föreslagits i 1 kap. 10 § FRL. Paragrafen har i övrigt utformats i överensstämmelse med 1 kap. 5 § lagen (1993:1302) om EES-försäkringsgivares verksamhet i Sverige.

6 § Ansökan om koncession görs hos regeringen. Ansökan skall lämnas in till Finansinspektionen som skall överlämna den till regeringen med eget yttrande.

Till ansökan skall fogas dels en plan för den tilltänkta verksamheten, dels bevis att företaget på det sätt och under de villkor, som Finansinspektionen godkänner, i bankinstitut har deponerat värdehandlingar till ett värde som motsvarar 300 gånger det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde då ansökningen lämnades in.

Deponering enligt andra stycket skall ske särskilt för livförsäkring och särskilt för skadeförsäkring.

Deponeringen skall ske i värdehandlingar, som Finansinspektionen godtagit. Inspektionen får bestämma att deponeringen får ske med det lägre belopp som inspektionen med hänsyn till rörelsens omfattning och beskaffenhet anser skäligt. Sådant beslut får inspektionen återkalla om det finns skäl till det.

Bestämmelser om att Finansinspektionen får medge företag undantag från skyldigheten att göra deponering i vissa fall finns i 23 a §.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vad verksamhetsplanen skall innehålla och vilka ytterligare handlingar som skall fogas till ansökan.

Enligt EG:s tredje försäkringsdirektiv får som nämnt krav på förhandsgodkännande av tekniskt beräkningsunderlag m.m. inte uppställas. Visserligen är direktivens bestämmelser därom tillämpliga endast på företag med huvudkontor inom gemenskapen, varför förbudet mot föregående godkännande inte gäller för företag som har huvudkontor utanför EES. Av skäl som har angetts i allmänmotiveringen föreslås emellertid kravet på stadfästelse av grunder slopat även i denna lag. Bestämmelsen i paragrafens sista stycke om att grunderna skall bifogas ansökningen om koncession och underställas regeringen för stadfästelse föreslås följaktligen upphävd.

7 § Regeringen beviljar koncession om ansökan har skett enligt 6 § och den planerade verksamheten kan antas komma att uppfylla kraven på en sund försäkringsverksamhet. I samband därmed godkänner regeringen generalagenten. Koncession får inte vägras av det skälet att det inte behövs någon ytterligare försäkringsgivare.

Koncession beviljas tills vidare eller, om det finns särskilda omständigheter, för bestämd tid, högst tio år, och därutöver till det löpande räkenskapsårets slut.

Koncession skall meddelas i enlighet med den indelning som anges i 2 kap. 3 a och 3 b §§ försäkringsrörelselagen (1982:713).

Avser ansökan endast ändring av beviljad koncession får Finansinspektionen besluta i ärendet i regeringens ställe, om ärendet inte är av principiell betydelse eller i övrigt av synnerlig vikt.

I tredje stycket i paragrafens nuvarande lydelse ges bestämmelser om prövning och stadfästelse av grunder. Som angetts under 6 § skall enligt förslaget bestämmelserna därom slopas.

9 § Ansökan om förlängning av koncession, som beviljats för bestämd tid, skall prövas av den myndighet som beviljat koncessionen. Ansökningen skall inlämnas till Finansinspektionen *senast* sex månader före utgången av den löpande koncessionen.

Utes ny generalagent, skall företaget hos Finansinspektionen söka dess godkännande av generalagenten.

Har förlängning av koncession beviljats eller ny generalagent blivit godkänd, skall Finansinspektionen låta införa kungörelse därom i Post- och Inrikes Tidningar.

Bestämmelserna i nuvarande första stycket av paragrafen om stadfästelse av ändrade grunder föreslås upphävda. Detsamma gäller reglerna i sista stycket om kungörelse då ändring av grunder stadfästs.

10 § Det åligger generalagenten att för varje räkenskapsår enligt formulär, som fastställs av Finansinspektionen, upprätta redogörelse för företagets verksamhet inom landet.

För livförsäkringsverksamhet skall redogörelsen enligt första stycket innehålla bevis om att värdet av den av företaget gjorda depositionen enligt 6 § andra stycket motsvarar 300 gånger det basbelopp enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring som gällde vid räkenskapsårets utgång. För den ytterligare deposition, utöver vad som föreskrivs i 6 § andra stycket, som denna bestämmelse kan ge upphov till gäller bestämmelserna i 6 § fjärde stycket.

I redogörelsen skall, under beteckningen försäkringstekniska skulder, som skuld tas upp det vid samma tidpunkt beräknade värdet av företagets ansvarighet på grund av

1. löpande försäkringar (premiereserv),
2. försäkringsersättningar för inträffade försäkringsfall (ersättningsreserv),
3. utgifterna för reglering av inträffade försäkringsfall (skadebehandlingsreserv),
4. sådan tilldelad återbäring inom livförsäkringsrörelsen som inte har förfallit till betalning och
5. sådan tilldelad återbäring inom annan försäkringsrörelse än livförsäkringsrörelse som inte har förfallit till betalning.

Vid beräkning av premiereserv för livförsäkringsrörelsen gäller 7 kap. 2 § försäkringsrörelselagen (1982:713).

I ett nytt sista stycke har intagits en hänvisning till bestämmelserna om beräkning av premiereserv i 7 Kap. 2 § FRL. Se specialmotiveringen till den paragrafen.

11 § För livförsäkringar skall grunder upprättas för beräkning av försäkringspremier och premiereserv samt beräkning av tekniska återköpsvärden.

För sådan livränta eller sjukränta, som enligt 2 § tillhör annan försäkring än livförsäkring, skall grunder upprättas för beräkning av premiereserv och tekniska återköpsvärden.

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om utformningen av grunderna.

Bestämmelserna om grunder för livförsäkringar för utländska försäkringsföretag förslås ändrade i enlighet med förslaget till 7 kap. 3 § första stycket FRL. Till skillnad mot vad som föreskrivs för svenska försäkringsbolag behöver dock återbäringsgrunder inte heller i fortsättningen upprättas av utländska försäkringsföretag (se härom avsnitt 5.8). Av skäl som angetts i avsnitt 5.4 föreslås vidare undantagsmöjligheten för livförsäkringar upphävd. För de utländska försäkringsföretagens del ges möjligheter till undantag från kravet på grunder genom 2 och 2 a §§.

Enligt nuvarande bestämmelser (2 § sista stycket) skall för sådan livränta eller sjukränta som tillhör annan försäkring än livförsäkring bl.a. bestämmelserna om grunder för livförsäkring gälla i tillämpliga delar. I syfte att nå klarhet och överensstämmelse med stadgandena i FRL föreslås nu ett nytt stadgande i paragrafens andra stycke enligt vilket det för liv- och sjukräntor som tillhör skadeförsäkringsrörelsen skall upprättas grunder för beräkning av premiereserv och tekniska återköpsvärden.

Liksom i förslaget till 7 kap. 3 § FRL öppnas i ett nytt sista stycke möjligheter att meddela närmare föreskrifter om grundernas utformning.

12 § För de i 11 § första stycket angivna grunderna för beräkning av försäkringspremier och premiereserv samt för de i 11 § andra stycket angivna grunderna för beräkning av premiereserv gäller 7 kap. 5 och 6 §§ försäkringsrörelselagen (1982:713) i tillämpliga delar.

Ändringen i paragrafens första mening är en följd av de föreslagna ändringarna i bestämmelserna om grunder i 11 § och i 7 kap. FRL. Reglerna om stadfästelse och kungörande av övergångsgrunder i paragrafens nuvarande andra och tredje meningar föreslås upphävd.

12 a § Senast samtidigt med att grunder som har angetts i 11 § första stycket börjar användas, skall de tillställas Finansinspektionen. Underlåter försäkringsföretaget detta, eller uppfyller grunderna inte de krav som gäller enligt denna lag, får inspektionen vidta åtgärd enligt 25 § mot företaget.

Till grunderna skall fogas en redogörelse för de konsekvenser grunderna får för försäkringstagarna och försäkringsföretaget. Regeringen

eller, efter regeringens bemyndigande, Finansinspektionen får meddela närmare föreskrifter om vad redogörelsen skall innehålla.

Bestämmelserna i första och andra styckena gäller också vid ändring av grunder.

I paragrafen, som är ny, föreslås i enlighet med vad som har upptagits i förslaget till 7 kap. 8 § FRL att utländskt försäkringsföretag skall tillstålla Finansinspektionen grunderna för livförsäkringar senast samtidigt med att de börjar användas. Bestämmelserna gäller även nya grunder sedan de gamla har ändrats. Se vidare specialmotiveringen till 7 kap. 8 § FRL.

19 § *Ett försäkringsföretag eller dess företrädare får inte till fördel för enskilda försäkringstagare eller grupper av försäkringstagare, på annat sätt än genom återbäring, medge direkt eller indirekt nedsättning av de livförsäkringspremier som företaget enligt upprättade grunder bestämt för sin rörelse här i landet.*

Paragrafen föreslås ändrad till följd av att kravet på stadfästelse av grunder upphävs. Den har utformats i enlighet med 5 kap. 12 § lagen om EES-försäkringsgivares verksamhet i Sverige.

25 § Finansinspektionen får meddela de erinringar i fråga om utländska försäkringsföretags verksamhet här i landet som inspektionen anser behövliga.

Finansinspektionen skall förelägga företaget att vidta rättelse om inspektionen finner att

1. avvikelser skett från denna lag, *trafikskadelagen (1975:1410)* eller föreskrifter som har meddelats med stöd av *dessas lagar* eller grunderna, om sådana finns,

2. grunderna inte längre är tillfredsställande med hänsyn till omfattningen och beskaffenheten av *företagets* rörelse,

3. i bankinstitut enligt 6, 10 eller 15 a § deponerat belopp minskats genom att värdehandlingarna avsevärt nedgått i värde eller av annan anledning,

4. de tillgångar som motsvarar värdet av de försäkringstekniska skulderna inte är tillräckliga eller

5. det i övrigt finns allvarliga anmärkningar mot försäkringsföretagets verksamhet.

Om ett utländskt försäkringsföretags kapitalbas understiger solvensmarginalen enligt 7 kap. 23 eller 25 § försäkringsrörelselagen (1982:713), skall Finansinspektionen förelägga företaget att upprätta en plan för att återställa en sund finansiell ställning och överlämna planen till inspektionen för godkännande. Om kapitalbasen understiger de nivåer som anges i 16 a §, eller om garantibeloppet för livförsäkringsrörelse inte har en sådan sammansättning som anges i 16 a § tredje stycket, skall inspektionen förelägga företaget att upprätta och för godkännande överlämna en plan för skyndsamt återställande av kapitalbasen.

Vad som sägs i tredje stycket skall inte gälla i de fall företaget medgetts förmåner enligt 23 a § och någon annan myndighet än Finansinspektionen har tillsyn över soliditeten. Om den utländska myndighet som kontrollerar företagets soliditet förbjuder det att helt eller delvis förfoga över sina tillgångar skall, på begäran av myndigheten, Finans-

inspektionen vidta samma åtgärder beträffande företagets tillgångar i Sverige.

Om ett föreläggande enligt andra eller tredje stycket inte har följts inom den bestämda tiden och det anmärkta förhållandet inte heller på något annat sätt har undanröjts, skall Finansinspektionen anmäla detta till regeringen.

Följer företaget inte gällande bestämmelser om redovisning och täckning av försäkringstekniska skulder eller uppfyller företaget inte gällande krav på garantibelopp, får regeringen efter anmälan av Finansinspektionen förbjuda företaget att helt eller delvis förfoga över sina tillgångar. Om företaget medgetts förmåner enligt 23 a § och någon annan myndighet än Finansinspektionen har tillsyn över soliditeten skall regeringen, innan åtgärd vidtas, underrätta den behöriga myndighet som kontrollerar företagets soliditet.

Finansinspektionen får besluta hur verksamheten skall drivas efter ett sådant beslut som avses i fjärde och sjätte styckena.

Regeringen kan förklara koncessionen förverkad om så svåra missförhållanden föreligger att försäkringsverksamheten bör upphöra.

Om företaget medgetts förmåner enligt 23 a § och dess auktorisation förklarats förverkad av en utländsk myndighet som kontrollerar företagets soliditet, skall Finansinspektionen vidta erforderliga åtgärder. Om skälet till att auktorisationen förklarats förverkad är att företagets soliditet är otillräcklig, skall regeringen genast förklara företagets koncession i Sverige förverkad.

Beslut, varigenom koncessionen förklaras förverkad, skall av Finansinspektionen kungöras i Post- och Inrikes Tidningar.

De särskilda bestämmelserna om trafikförsäkringsrörelse gäller också för utländska försäkringsföretag (se 2 a §). Som angetts i avsnitt 7.4 föreslås dock att tillsynsreglerna i 7 § trafikförsäkringsförordningen skall upphävas. Till följd härav införs i paragrafens andra stycke en bestämmelse enligt vilken inspektionen kan ingripa mot ett utländskt försäkringsföretag om avvikelse skett från trafikskadelagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av den lagen. En motsvarande bestämmelse finns redan i 19 kap. 11 § FRL.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

2. Grunder som har stadfästs före lagens ikraftträdande gäller fortfarande. Vid ändring av dem tillämpas denna lags bestämmelser om ändring av grunder.

3. För livförsäkringar som har meddelats före lagens ikraftträdande skall, i stället för 11 § första stycket, tillämpas 11 § och 7 kap. 5-7 §§ försäkringsförelselagen (1982:713) i deras lydelse före ikraftträdandet, i den mån inte till försäkringsvillkoren har överförts bestämmelserna i grunderna om

1. villkoren för försäkringstagares rätt till återköp,
2. försäkringstagares rätt till fribrev,
3. belåning av försäkringsbrev hos företaget,
4. verkan av underlåten premiebetalning,
5. försäkringstagares rätt när försäkringen i andra fall än som avses i 1, 2 eller 4 upphör i för tid eller företaget i övrigt inte har ansvar för försäkringsfallet, och
6. förräntning av försäkringsbelopp som förfallit till betalning.

För sådan livränta eller sjukränta som enligt 2 § tillhör annan försäkring än livförsäkring gäller, i stället för 11 § andra stycket, vad som sagts i första stycket i tillämpliga delar, om försäkringen har meddelats före lagens ikraftträdande.

Vid tillämpning av 12 och 12 a §§ gäller dock 11 § första och andra styckena även för försäkringar som har meddelats före lagens ikraftträdande.

4. Om grunderna efter utgången av år 1994 strider mot den nya lagen, skall försäkringsföretaget genast besluta om ändring av dessa.

Regleringen av vad som skall gälla övergångsvis för de utländska försäkringsföretagen överensstämmer väsentligen med övergångsbestämmelserna till FRL. Beträffande den närmare innebörden hänvisas till specialmotiveringen till dessa bestämmelser.

Bilaga

COUNCIL DIRECTIVE 92/49/EEC

of 18 June 1992

on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life assurance and amending Directives 73/239/EEC and 88/357/EEC (third non-life insurance Directive)

TITLE II

THE TAKING UP OF THE BUSINESS OF INSURANCE

Article 6

Article 8 of Directive 73/239/EEC shall be replaced by the following:

Article 8

3. Nothing in this Directive shall prevent Member States from maintaining in force or introducing laws, regulations or administrative provisions requiring approval of the memorandum and articles of association and communication of any other documents necessary for the normal exercise of supervision.

Member States shall not, however, adopt provisions requiring the prior approval or systematic notification of general and special policy conditions, scales of premiums and forms and other printed documents which an undertaking intends to use in its dealings with policyholders.

Member States may not retain or introduce prior notification or approval of proposed increases in premium rates except as part of general price-control systems.

TITLE III

HARMONIZATION OF THE CONDITIONS GOVERNING THE
BUSINESS OF INSURANCE*Article 28*

The Member State in which a risk is situated shall not prevent a policyholder from concluding a contract with an insurance undertaking authorized under the conditions of Article 6 of Directive 73/239/EEC, as long as that does not conflict with legal provisions protecting the general good in the Member State in which the risk is situated.

Article 29

Member States shall not adopt provisions requiring the prior approval or systematic notification of general and special policy conditions, scales of premiums, or forms and other printed documents which an insurance undertaking intends to use in its dealings with policy-holders. They may only require non-systematic notification of those policy conditions and other documents for the purpose of verifying compliance with national provisions concerning insurance contracts, and that requirement may not constitute a prior condition for an undertaking's carrying on its business.

Member States may not retain or introduce prior notification or approval of proposed increases in premium rates except as part of general price-control systems.

Article 30

2. Notwithstanding any provision to the contrary, a Member State which makes insurance compulsory may require that the general and special conditions of the compulsory insurance be communicated to its competent authority before being circulated.

COUNCIL DIRECTIVE 92/96/EEC

of 10 November 1992

on the coordination of laws, regulations and administrative provisions relating to direct life assurance and amending Directives 79/267/EEC and 90/619/EEC (third life assurance Directive)

TITLE II

THE TAKING-UP OF THE BUSINESS OF LIFE ASSURANCE

Article 5

Article 8 of Directive 79/267/EEC shall be replaced by the following:

Article 8

3. Member States shall not adopt provisions requiring the prior approval or systematic notification of general and special policy conditions, of scales of premiums, of the technical bases, used in particular for calculating scales of premiums and technical provisions or of forms and other printed documents which an assurance undertaking intends to use in its dealings with policy-holders.

Notwithstanding the first subparagraph, for the sole purpose of verifying compliance with national provisions concerning actuarial principles, the home Member State may require systematic notification of the technical bases used for calculating scales of premiums and technical provisions, without that requirement constituting a prior condition for an undertaking to carry on its business.

Nothing in this Directive shall prevent Member States from maintaining in force or introducing laws, regulations or administrative provisions requiring approval of the memorandum and articles of association and the communication of any other documents necessary for the normal exercise of supervision.

TITLE III

HARMONIZATION OF CONDITIONS GOVERNING PURSUIT OF BUSINESS

Article 18

Article 17 of Directive 79/267/EEC shall be replaced by the following:

Article 17

1. The home Member State shall require every assurance undertaking to establish sufficient technical provisions, including mathematical provisions, in respect of its entire business.

The amount of such technical provisions shall be determined according to the following principles:

- A. (i) The amount of the technical life-assurance provisions shall be calculated by a sufficiently prudent prospective actuarial valuation, taking account of all future liabilities as determined by the policy conditions for each existing contract, including:
- all guaranteed benefits, including guaranteed surrender values,
 - bonuses to which policy-holders are already either collectively or individually entitled, however those bonuses are described - vested, declared or allotted,
 - all options available to the policy-holder under the terms of the contract,
 - expenses, including commissions;
- taking credit for future premiums due;
- (ii) the use of a retrospective method is allowed, if it can be shown that the resulting technical provisions are not lower than would be required under a sufficiently prudent prospective calculation or if a prospective method cannot be used for the type of contract involved;
- (iii) a prudent valuation is not a "best estimate" valuation, but shall include an appropriate margin for adverse deviation of the relevant factors;
- (iv) the method of valuation for the technical provisions must not only be prudent in itself, but must also be so having regard to the method of valuation for the assets covering those provisions;
- (v) technical provisions shall be calculated separately for each contract. The use of appropriate approximations or generalizations is allowed, however, where they are likely to give approximately the same result as individual calculations. The principle of separate calculation shall in no way prevent the establishment of additional provisions for general risks which are not individualized;
- (vi) where the surrender value of a contract is guaranteed, the amount of the mathematical provisions for the contract at

any time shall be at least as great as the value guaranteed at that time.

B. The rate of interest used shall be chosen prudently. It shall be determined in accordance with the rules of the competent authority in the home Member State, applying the following principles:

(a) for all contracts, the competent authority of the undertaking's home Member State shall fix one or more maximum rates of interest, in particular in accordance with the following rules:

(i) when contracts contain an interest rate guarantee, the competent authority in the home Member State shall set a single maximum rate of interest. It may differ according to the currency in which the contract is denominated, provided that it is not more than 60 % of the rate on bond issues by the State in whose currency the contract is denominated. In the case of a contract denominated in ecus, this limit shall be set by reference to ecu-denominated issues by the Community institutions.

If a Member State decides, pursuant to the second sentence of the preceding paragraph, to set a maximum rate of interest for contracts denominated in another Member State's currency, it shall first consult the competent authority of the Member State in whose currency the contract is denominated;

(ii) however, when the assets of the undertaking are not valued at their purchase price, a Member State may stipulate that one or more maximum rates may be calculated taking into account the yield on the corresponding assets currently held, minus a prudential margin and, in particular for contracts with periodic premiums, furthermore taking into account the anticipated yield on future assets. The prudential margin and the maximum rate or rates of interest applied to the anticipated yield on future assets shall be fixed by the competent authority of the home Member State;

(b) the establishment of a maximum rate of interest shall not imply that the undertaking is bound to use a rate as high as that;

(c) the home Member State may decide not to apply (a) to the following categories of contracts:

- unit-linked contracts,
- single-premium contracts for a period of up to eight years,
- without-profits contracts, and annuity contracts with no surrender value.

In the cases referred to in the last two indents of the first subparagraph, in choosing a prudent rate of interest, account may be taken of the currency in which the contract is denominated and corresponding assets currently held and where the undertaking's assets are valued at their current value, the anticipated yield on future assets.

Under no circumstances may the rate of interest used be higher than the yield on assets as calculated in accordance with the accounting rules in the home Member State, less an appropriate deduction;

- (d) the Member State shall require an undertaking to set aside in its accounts a provision to meet interest-rate commitments *vis-à-vis* policy-holders if the present or foreseeable yield on the undertaking's assets is insufficient to cover those commitments;
 - (e) the Commission and the competent authorities of the Member States which so request shall be notified of the maximum rates of interest set under (a).
- C. The statistical elements of the valuation and the allowance for expenses used shall be chosen prudently, having regard to the State of the commitment, the type of policy and the administrative costs and commissions expected to be incurred.
- D. In the case of participating contracts, the method of calculation for technical provisions, may take into account, either implicitly or explicitly, future bonuses of all kinds, in a manner consistent with the other assumptions on future experience and with the current method of distribution of bonuses.
- E. Allowance for future expenses may be made implicitly, for instance by the use of future premiums net of management charges. However, the overall allowance, implicit or explicit, shall be not less than a prudent estimate of the relevant future expenses.
- F. The method of calculation of technical provisions shall not be subject to discontinuities from year to year arising from arbitrary changes to the method or the bases of calculation and shall be such as to recognize the distribution of profits in an appropriate way over the duration of each policy.
2. Assurance undertakings shall make available to the public the bases and methods used in the calculation of the technical provisions, including provisions for bonuses.

Article 19

Premiums for new business shall be sufficient, on reasonable actuarial assumptions, to enable assurance undertakings to meet all their commitments and, in particular, to establish adequate technical provisions.

For this purpose, all aspects of the financial situation of an assurance undertaking may be taken into account, without the input from resources other than premiums and income earned thereon being systematic and permanent in such a way that it may jeopardize the undertaking's solvency in the long term.

Article 27

Article 21 of Directive 79/267/EEC shall be replaced by the following:

Article 21

1. Member States shall not prescribe any rules as to the choice of the assets that need not be used as cover for the technical provisions referred to in Article 17.

Article 28

The Member State of the commitment shall not prevent a policy-holder from concluding a contract with an assurance undertaking authorized under the conditions of Article 6 of Directive 79/267/EEC, as long as that does not conflict with legal provisions protecting the general good in the Member State of the commitment.

Article 29

Member States shall not adopt provisions requiring the prior approval or systematic notification of general and special policy conditions, scales of premiums, technical bases used in particular for calculating scales of premiums and technical provisions or forms and other printed documents which an assurance undertaking intends to use in its dealings with policy-holders.

Notwithstanding the first subparagraph, for the sole purpose of verifying compliance with national provisions concerning actuarial principles, the Member State of origin may require systematic communication of the technical bases used in particular for calculating scales of premiums and technical provisions, without that requirement constituting a prior condition for an undertaking to carry on its business.

Not later than five years after the date of application of this Directive, the Commission shall submit a report to the Council on the implementation of those provisions.

Article 19

Provision for new business shall be sufficient on reasonable assumptions to enable assurance underwriters to meet all their commitments and, in particular, to establish adequate technical provisions.

For the purpose of all aspects of the financial situation of an assurance undertaking may be taken into account without limitation from resources other than premiums and income earned thereon being guaranteed and payments to such a way that it may justify the undertaking's solvency in the long term.

Article 20

Article 21 of Directive 2002/83/EC shall be replaced by the following:

Article 21

1. Member States shall not prescribe any rules as to the choice of the assets that need not be used to cover for the technical provisions referred to in Article 17.

Article 22

The Member State of the commitment shall not prevent a policyholder from concluding a contract with an assurance undertaking authorised under the conditions of Article 6 of Directive 2002/83/EC, as long as that does not conflict with legal provisions protecting the general good in the Member State of the commitment.

Article 23

Member States shall not adopt provisions regarding the prior approval or systematic notification of general and special policy conditions, rates of premium, technical bases used in particular for calculating costs of premium and technical provisions or forms and other printed documents which an assurance undertaking intends to use in its dealings with policyholders.

Notwithstanding the first subparagraph, for the sole purpose of complying with national provisions concerning national control, the Member State of origin may require a specific communication of the technical bases used in particular for calculating costs of premium and technical provisions without that requirement constituting a prior condition for an undertaking to carry on its business.

Not later than five years after the date of application of this Directive, the Commission shall submit a report to the Council on the implementation of those provisions.

Särskilda yttranden

Särskilt yttrande av ordföranden Bertil Bengtsson

Jag ansluter mig till den föreslagna lagtexten och i det väsentliga till motiveringen. Såvitt angår kapitel 6, som fått sin slutliga utformning under viss tidspress, avstår jag från att gå närmare in på detaljfrågor utan betydelse för kommitténs nu framlagda förslag.

Med anledning av kommitténs uttalanden i olika sammanhang om sin inställning till det fortsatta arbetet vill jag tillägga följande, närmast eftersom jag nu skall avgå som dess ordförande: Det är osäkert om jag skulle ha velat föreslå en så genomgripande omvandling av försäkringslagstiftningen som kommittén för närvarande tänker sig, ifall jag kvarstått som ledamot. Jag håller med om att en avreglering av försäkringsverksamheten kan vara befogad på vissa punkter, också då den inte är nödvändig på grund av EG:s direktiv. Enligt min mening bör emellertid sådana frågor bedömas pragmatiskt, på grundval av en undersökning hur de enskilda reglerna har fungerat hittills. Sannolikt är jag mera benägen än kommitténs majoritet att fästa vikt vid försäkringsavtalets särdrag i förhållande till andra avtalstyper; man får noga pröva konsekvenserna - också från avtalsrättslig synpunkt - av en ändring i det nuvarande systemet (jfr Juridisk tidskrift 1992-93 s. 215 ff).

Särskilt yttrande av experterna Olov Hertzman, Jarl Symreng och Åke Unneryd

Utredningen behandlar i kapitel 6 frågan om placeringsreglernas tillämpningsområde och tar även upp frågan om återbäringensrättan. Enligt vår mening borde utredningen ha lämnat dessa frågor utanför detta delbetänkande. De har ett så nära samband med frågan om de försäkrings tekniska skuldernas omfattning att de inte kan avgöras förrän i nästa etapp av utredningsarbetet. Utredningen skall då överväga och komma med förslag om bl.a. definitionen av försäkringstekniska skulder och återbäring i individuell livförsäkring och om upphävande av skälighetsprincipen och förbudet för livförsäkringsbolag att lämna vinstutdelning.

De i departementspromemorian (Ds 1993:57) föreslagna placeringsreglerna skapar inte i sig behov av ett utvidgat tillämpningsområde för reglerna om livbolagens placeringar. I dag råder det i princip full frihet

att placera ca 1/3 av livbolagens tillgångar. De nya reglerna är bättre och modernare än dagens regler och ger möjlighet till en effektivare kapitalförvaltning. Det sätt på vilket bolagen utnyttjat hittillsvarande frihet har ifrågasatts i ett mycket begränsat antal fall. Fall som har gett upphov till kritik är vissa uppmärksammade enhandsengagemang. Att marknadsföringen av livförsäkring i slutet av 1980-talet inte alltid skedde på ett tillfredsställande sätt är det få som i dag bestrider. Förhållandena har emellertid ändrats.

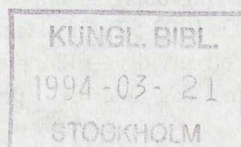
I fråga om marknadsföringen gäller numera "Riktlinjer för försäkringsbolagens information vid privat livförsäkring med sparande". Riktlinjerna, som utarbetats av Sveriges Försäkringsförbund i samråd med Finansinspektionen och som bolagen naturligtvis iakttar, innehåller bl.a. regler om hur information om värdetillväxt skall gå till. Där anges t.ex. vad som skall framgå ifall uppgifter lämnas om återbäringsränta. Informationen om allokerad återbärning och återbäringsränta skall enligt riktlinjerna utformas så att sådana missförstånd som utredningen pekar på inte uppkommer. Information om återbäringsmedlens innebörd lämnas numera också i samband med publiceringen av Försäkringsförbundets kvartalsstatistik. Även livbolagens årliga värdebesked belyser vad återbärningen innebär.

Utredningen har ännu inte analyserat riktlinjerna eller det sätt på vilket bolagen numera fullgör sin informationsskyldighet. Att information utformad enligt riktlinjerna skulle vara otillräcklig eller leda till missförstånd har inte visats, inte heller att bolagen skulle ha åsidosatt riktlinjerna.

Utredningen har beträffande återbäringsräntan kommit till slutsatsen att den "starkt kan ifrågasättas som konkurrensmedel". Vi tycker det är olyckligt att utredningen på detta sätt föregripit ställningstagandet till en fråga som hör hemma i nästa etapp av arbetet.

I kapitel 6 förekommer vidare tolkningar och andra uttalanden rörande gällande rätt och innehållet i EG:s direktiv vars riktighet kan ifrågasättas. Eftersom vi utgår från att alla de frågor som tas upp i kapitlet förutsättningslöst skall behandlas på nytt i nästa etapp avstår vi från att i detta yttrande gå närmare in på dessa uttalanden.

Med dessa reservationer delar vi utredningens slutsatser beträffande de alternativa principlösningar som diskuteras, nämligen att placeringsreglerna inte skall tillämpas på återbäringsfonden.

Statens offentliga utredningar 1993

Kronologisk förteckning

1. Styrnings- och samarbetsformer i biståndet. UD
 2. Kursplaner för grundskolan. U.
 3. Ersättning för kvalitet och effektivitet.
– Utformning av ett nytt resurstilldelningssystem för grundläggande högskoleutbildning. U.
 4. Statligt stöd till rehabilitering av tortyrskadade flyktingar m. fl. S.
 5. Bensodiazepiner – beroendeframkallande psykofarmaka. S.
 6. Livsmedelshygien och småskalig livsmedelsproduktion. Jo.
 7. Löneskillnader och lönediskriminering. Om kvinnor och män på arbetsmarknaden. Ku.
 8. Löneskillnader och lönediskriminering. Om kvinnor och män på arbetsmarknaden. Bilagedel. Ku.
 9. Postlag. K.
 10. En ny datalag. Ju.
 11. Socialförsäkringsregister. S.
 12. Vårdhögskolor
– kvalitet – utveckling – huvudmannaskap. U.
 13. Ökad konkurrens på järnvägen. K.
 14. EG och våra grundlagar. Ju.
 15. Svenska regler för internationell omfördelning av olja vid en oljekris. N.
 16. Nya villkor för ekonomi och politik – ekonomiskommissionens förslag. Fi.
 16. Nya villkor för ekonomi och politik – ekonomiskommissionens förslag. Bilagor. Fi.
 17. Ågandet av radio och television i allmänhetens tjänst. Ku.
 18. Acceptans Tolerans Delaktighet. M.
 19. Kommunerna och miljöarbetet. M.
 20. Riksbanken och prisstabiliteten. Fi.
 21. Ökat personval. Ju.
 22. Vad är ett statsråds arbete värt? Fi.
 23. Kunskapens krona. U.
 24. Utlänningslagen – en partiell översyn. Ku.
 25. Sociala åtgärder för jordbrukare. Jo.
 26. Handläggningen av vissa säkerhetsfrågor. Ju.
 27. Miljöbalk. Del 1 och 2. M.
 28. Bankstödsnämnden. Fi.
 29. Fortsatt reformering av företagsbeskattningen. Del 2. Fi.
 30. Rätten till bistånd inom socialtjänsten. S.
 31. Kommunernas roll på alkoholområdet och inom missbrukarvården. S.
 32. Ny anställningsskyddslag. A.
 33. Åtgärder för att förbereda Sveriges jordbruk och livsmedelsindustri för EG. Jo.
 34. Förarprovare. K.
 35. Reaktion mot ungdomsbrott. Del A och B. Ju.
 36. Lag om totalförsvarspflicht. Fö.
 37. Justitiekanslern. En översyn av JK:s arbetsuppgifter m.m. Ju.
 38. Hälso- och sjukvården i framtiden – tre modeller. S.
 39. En gräns för filmcensuren. Ku.
 40. Fri- och rättighetsfrågor. Del A och B. Ju.
 41. Folk- och bostadsräkning år 1990 och i framtiden. Fi.
 42. Försvarets högskolor. Fö.
 43. Politik mot arbetslöshet. A.
 44. Översyn av tjänsteinkomstbeskattningen. Fi.
 45. Trosa bryter sig loss. Bytänkande eller demokratins räddning. C.
 46. Vissa kyrkofrågor. C.
 47. Konsekvenser av valmöjligheter inom skola, barnomsorg, äldreomsorg och primärvård. C.
 48. Kommunala verksamheter i egen förvaltning och i kommunala aktiebolag. En jämförande studie. C.
 49. Ett år med betalningsansvar. S.
 50. Serveringsbestämmelser. S.
 51. Naturupplevelser utan buller – en kvalitet att värna. M.
 52. Ersättning vid arbetslöshet. A.
 53. Kostnadsutjämning mellan kommuner. Fi.
 54. Utvisning på grund av brott. Ku.
 55. Det allmännas skadeståndsansvar. Ju.
 56. Kontrollen över export av strategiskt känsliga varor. UD.
 57. Beskattning av fastigheter, del I
– Schablonintäkt eller fastighetsskatt? Fi.
 58. Effektivare ledning i statliga myndigheter. Fi.
 59. Ny marknadsföringslag. C.
 60. Polisens rättsliga befogenheter. Ju.
 61. Överföring av HIV-smitta genom läkemedlet Preconativ. S.
 62. Rättssäkerheten vid beskattningen. Fi.
 63. Person och parti – Studier i anslutning till Personvalskommitténs betänkande Ökat personval (SOU 1993:21). Ju.
 64. Frågor för folkbildningen. U.
 65. Handlingsplan mot buller.
Handlingsplan mot buller. Bilagedel. M.
 66. Lag om införande av miljöbalken. M.
 67. Slutförvaring av använt kärnbränsle – KASAMs yttrande över SKBs FUD-program 92. M.
 68. Elkonkurrens med nätmopol. N.
 69. Revisorerna och EG. N.
 70. Strategi för småföretagsutveckling. N.
 71. Organisationernas bidrag. C.
-

Statens offentliga utredningar 1993

Kronologisk förteckning

72. Att inhämta synpunkter från medborgarna – Det kommunala omröstningsinstitutet i tillämpning. C.
 73. Radikala organisationsförändringar i kommuner och landsting. C.
 74. Kvalitetsmätning i kommunal verksamhet. C.
 75. Vissa mervärdeskattefrågor II, – offentlig verksamhet m.m. Fi.
 76. Verkställighet av fängelsestraff. Ju.
 77. Kommunal tjänsteexport och internationellt bistånd. C.
 78. Miljöskadeförsäkringen i framtiden. M.
 79. Handel och miljö – mot en hållbar spelplan. M.
 80. Statsförvaltningen och EG. Ju.
 81. Översyn av arbetsmiljölagen. A.
 82. Frivilligt socialt arbete. Kartläggning och kunskapsöversikt. S.
 83. Statistik och integritet, del 1 – Skydd för uppgifter till den statliga statistiken m.m. Fi.
 84. Innovationer för Sverige. N.
 85. Ursprung och utbildning – social snedrekrytering till högre studier. U.
 86. Amningsvänliga sjukhus – för att skydda, stödja och främja amning. S.
 87. Beredskapslagring av olja. N.
 88. Produktsäkerhetslagen och EG. C.
 89. Massflykt till Sverige av asyl- och hjälpsökande. Fö.
 90. Lokal demokrati i utveckling. C.
 91. Socialtjänstens roll i samhällsplanering och samhällsarbete. – En kunskapsöversikt och ett diskussionsunderlag. S.
 92. Den centrala polisorganisationen. Ju.
 93. Vårdens svåra val. S.
 94. Anpassad kontroll av byggandet. M.
 95. Ansvars- och uppgiftsfördelning inom det civila försvaret. Fö.
 96. Förändringar i lönegarantisystemet. A.
 97. Västsverige och Skåne – regioner i förändring. C.
 98. Partnerskap. Ju.
 99. Kart- och fastighetsverksamhet i myndighet och bolag. M.
 100. Free and Fair elections – and beyond. UD.
 101. Lag om totalförsvarsplikt. Följdändringarna. Fö.
 102. Kvalitet och dynamik. Förslag från Resursberedningen rörande statsmakernas resurstilldelning till grundläggande högskoleutbildning samt forskning och forskarutbildning. U.
 103. Svenskt fiske. Jo.
 104. Stabilisering av bostadskreditmarknaden. Fi.
 105. Monopolkontroll på en avreglerad elmarknad. N.
 106. Läkemedel och kompetens. S.
 107. Statistik över finansiella marknader. Fi.
 108. Försäkringsrörelse i förändring 2. Fi.
-

Statens offentliga utredningar 1993

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

- En ny datalag. [10]
EG och våra grundlagar. [14]
Ökat personal. [21]
Handläggningen av vissa säkerhetsfrågor. [26]
Reaktion mot ungdomsbrott. Del A och B. [35]
Justitiekanslern. En översyn av JK:s arbetsuppgifter m.m. [37]
Fri- och rättighetsfrågor. Del A och B. [40]
Det allmännas skadeståndsansvar. [55]
Polisens rättsliga befogenheter. [60]
Person och parti – Studier i anslutning till Personvalskommitténs betänkande
Ökat personal (SOU 1993:21). [63]
Verkställighet av fängelsestraff. [76]
Statsförvaltningen och EG. [80]
Den centrala polisorganisationen. [92]
Partnerskap. [98]

Utrikesdepartementet

- Styrnings- och samarbetsformer i biståndet. [1]
Kontrollen över export av strategiskt känsliga varor. [56]
Free and Fair elections – and beyond. [100]

Försvarsdepartementet

- Lag om totalförsvarsplikt. [36]
Försvarets högsolor. [42]
Massflykt till Sverige av asyl- och hjälpsökande. [89]
Ansvars- och uppgiftsfördelning inom det civila försvaret. [95]
Lag om totalförsvarsplikt. Följdändringarna. [101]

Socialdepartementet

- Statligt stöd till rehabilitering av tortyrskadade flyktingar m. fl. [4]
Bensodiazepiner – beroendeframkallande psykofarmaka. [5]
Socialförsäkringsregister. [11]
Rätten till bistånd inom socialtjänsten. [30]
Kommunernas roll på alkoholområdet och inom missbrukarvården. [31]
Hälsa- och sjukvården i framtiden – tre modeller. [38]
Ett år med betalningsansvar. [49]
Serveringsbestämmelser. [50]
Överföring av HIV-smitta genom läkemedlet Preconativ. [61]
Frivilligt socialt arbete. Kartläggning och kunskapsöversikt. [82]
Aminingsvänliga sjukhus – för att skydda, stödja och främja amning. [86]

- Socialtjänstens roll i samhällsplanering och samhällsarbete. – En kunskapsöversikt och ett diskussionsunderlag. [91]
Vårdens svåra val. [93]
Läkemedel och kompetens. [106]

Kommunikationsdepartementet

- Postlag. [9]
Ökad konkurrens på järnvägen. [13]
Förarprovare. [34]

Finansdepartementet

- Nya villkor för ekonomi och politik – ekonomiskommisionens förslag. [16]
Nya villkor för ekonomi och politik – ekonomiskommisionens förslag. Bilagor. [16]
Riksbanken och pristabiliteten. [20]
Vad är ett statsråds arbete värt? [22]
Bankstödsnämnden. [28]
Fortsatt reformering av företagsbeskattningen. Del 2. [29]
Folk- och bostadsräkning år 1990 och i framtiden. [41]
Översyn av tjänsteinkomstbeskattningen. [44]
Kostnadsutjämning mellan kommuner. [53]
Beskattning av fastigheter, del I
– Schablonintäkt eller fastighetsskatt? [57]
Effektivare ledning i statliga myndigheter. [58]
Rättssäkerheten vid beskattningen. [62]
Vissa mervärdeskattefrågor II, – offentlig verksamhet m.m. [75]
Statistik och integritet, del 1 – Skydd för uppgifter till den statliga statistiken m.m. [83]
Stabilisering av bostadskreditmarknaden. [104]
Statistik över finansiella marknader. [107]
Försäkringsrörelse i förändring 2. [108]

Utbildningsdepartementet

- Kursplaner för grundskolan. [2]
Ersättning för kvalitet och effektivitet.
– Utformning av ett nytt resurstilldelningssystem för grundläggande högskoleutbildning. [3]
Vårdhögskolor
– kvalitet – utveckling – huvudmannaskap. [12]
Kunskapens krona. [23]
Frågor för folkbildningen. [64]
Ursprung och utbildning – social snedrekrytering till högre studier. [85]
Kvalitet och dynamik. Förslag från Resursberedningen rörande statsmakternas resurstilldelning till grundläggande högskoleutbildning samt forskning och forskarutbildning. [102]
-

Statens offentliga utredningar 1993

Systematisk förteckning

Jordbruksdepartementet

Livsmedelshygien och småskalig livsmedelsproduktion. [6]
Sociala åtgärder för jordbrukare. [25]
Åtgärder för att förbereda Sveriges jordbruk och livsmedelsindustri för EG. [33]
Svenskt fiske. [103]

Arbetsmarknadsdepartementet

Ny anställningsskyddslag. [32]
Politik mot arbetslöshet. [43]
Ersättning vid arbetslöshet. [53]
Översyn av arbetsmiljölagen. [81]
Förändringar i lönegarantisystemet. [96]

Kulturdepartementet

Löneskillnader och lönediskriminering.
Om kvinnor och män på arbetsmarknaden. [7]
Löneskillnader och lönediskriminering. Om kvinnor och män på arbetsmarknaden. Bilagedel. [8]
Ågandet av radio och television i allmänhetens tjänst. [17]
Utlänningslagen – en partiell översyn. [24]
En gräns för filmcensuren. [39]
Utvisning på grund av brott. [54]

Näringsdepartementet

Svenska regler för internationell omfördelning av olja vid en oljekris. [15]
Elkonkurrens med nätmonopol. [68]
Revisorerna och EG. [69]
Strategi för småföretagsutveckling. [70]
Innovationer för Sverige. [84]
Beredskapslagring av olja. [87]
Monopolkontroll på en avreglerad elmarknad. [105]

Civildepartementet

Trosa bryter sig loss. Bytänkande eller demokratins räddning. [45]
Vissa kyrkofrågor. [46]
Konsekvenser av valmöjligheter inom skola, barnomsorg, äldreomsorg och primärvård. [47]
Kommunala verksamheter i egen förvaltning och i kommunala aktiebolag. En jämförande studie. [48]
Ny marknadsföringslag. [59]
Organisationernas bidrag. [71]
Att inhämta synpunkter från medborgarna – Det kommunala omröstningsinstitutet i tillämpning. [72]
Radikala organisationsförändringar i kommuner och landsting. [73]

Kvalitetsmätning i kommunal verksamhet. [74]
Kommunal tjänsteexport och internationellt bistånd. [77]
Produktsäkerhetslagen och EG. [88]
Lokal demokrati i utveckling. [90]
Västsvetige och Skåne – regioner i förändring. [97]

Miljö- och naturresursdepartementet

Acceptans Tolerans Delaktighet. [18]
Kommunerna och miljöarbetet. [19]
Miljöbalk. Del 1 och 2. [27]
Naturupplevelser utan buller – en kvalitet att värna. [51]
Handlingsplan mot buller.
Handlingsplan mot buller. Bilagedel. [65]
Lag om införande av miljöbalken. [66]
Slutförvaring av använt kärnbränsle – KASAMs yttrande över SKBs FUD-program 92. [67]
Miljöskadeförsäkringen i framtiden. [78]
Handel och miljö – mot en hållbar spelplan. [79]
Anpassad kontroll av byggandet. [94]
Kart- och fastighetsverksamhet i myndighet och bolag. [99]
